

ผลการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตโดยใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

นางสาว ประไพลิน จันทน์หอม

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6933-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

EFFECTS OF TEACHING AESTHETIC APPRECIATION BY USING THE CONCEPT MAPPING
TECHNIQUE ON STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT AT RAJABHAT INSTITUTE CHIANG MAI

Miss Prapailin Janhom

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art , Music and Performing Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-6933-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ผลการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตโดยใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์
ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่
โดย นางสาว ประไพลิน จันทน์หอม
สาขา ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันติ คุณประเสริฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ)

ประไพลิน จันทน์หอม : ผลการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตโดยใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. (EFFECT OF TEACHING AESTHETIC APPRECIATION BY USING CONCEPT MAPPING TECHNIQUE ON STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT AT RAJABHAT INSTITUTE CHIANGMAI)
 อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ปยุตต์รัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 155 หน้า. ISBN 974-17- 6933- 4.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ และทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ที่ได้รับการสอนโดยใช้ผังมโนทัศน์ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต จำนวน 66 คน โดยการคัดเลือกชั้นเรียนแบบเจาะจง เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้ในการวิจัยคือ 1) แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์โดยใช้ผังมโนทัศน์จำนวน 6 ครั้ง 2) แบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ 3) แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ ทำการเก็บข้อมูลโดยทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ และวัดทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ ก่อนและหลังการสอนเนื้อหาทัศนศิลป์ด้วยการใช้ผังมโนทัศน์เป็นเวลา 6 ครั้ง

วิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน โดยใช้สถิติทดสอบผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยประชากรแบบจับคู่(Paired Sample t-test) และวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียน โดยใช้สถิติทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระ (Independent Sample T test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสอบคะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเฉลี่ยหลังการเรียนด้วยผังมโนทัศน์ มีค่ามากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
2. คะแนนเฉลี่ยทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่องานทัศนศิลป์ ก่อนและหลังการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยคะแนนเฉลี่ยทัศนคติรวมมีค่าอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ซึ่งหลังการเรียนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เมื่อพิจารณาในด้านต่าง ๆ พบว่า คุณค่าด้านอารมณ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยทั้งก่อนและหลังการเรียนมากที่สุด และคุณค่าด้านความงามมีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดทั้งก่อนและหลังการเรียน

จากผลการวิจัยแสดงว่าผังมโนทัศน์ทำให้การจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยผังมโนทัศน์เป็นการแสดงภาพรวมของโครงสร้างขอบเขตเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในหัวข้อต่าง ๆ จนเกิดเป็นการเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนได้อย่างมีความหมาย อันจะส่งผลต่อการพัฒนาไปสู่ความเข้าใจและซาบซึ้งในงานทัศนศิลป์ และศิลปะแขนงอื่นๆได้ต่อไป

ภาควิชาศิลปะ.ดนตรี.และนาฏศิลป์ศึกษา.....ลายมือชื่อนิติ.....
 สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....2547.....

458 37256 27 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD: CONCEPT MAPPING / ART APPRECIATION / RAJABHAT INSTITUTE CHAINGMAI

PRAPAILIN JANHOM : EFFECTS OF TEACHING AESTHETIC APPRECIATION BY USING THE CONCEPT MAPPING TECHNIQUE ON STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT AT RAJABHAT INSTITUTE CHIANG MAI .THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF.POONNARAT PICHAYAPAIBOON Ed.D.,155 pp.ISBN 974-17-6933-4.

The purpose of this research was to test the effects of using the concept mapping technique in the Visual Arts segment of the "Aesthetic Appreciation" course at Rajabhat Institute Chiang Mai. There are three segments in the Aesthetic Appreciation course – Visual Arts, Music Arts and Performance Arts. The Visual Arts segment was used as content for the experiment.

Subjects employed in this study were 66 first year students, selected by purposive sampling. The instruments, constructed by the researcher were ; 1) six-week lesson plans for the Visual Arts segment of the Aesthetic Appreciation course, using the concept mapping technique. 2) An academic test for the Visual Arts segment of the Aesthetic Appreciation course and 3) students' attitudes test toward the value of visual arts. The research methods were as following 1) Pre-test students' academic achievement in the Visual Arts segment and their attitude toward the value of Visual Arts 2) teaching the Visual Arts segment by using the concept mapping technique and 3) The Post-test, which was identical to the Pre-test, was given immediately after teaching. Obtained data were analyzed statistically by comparing difference means of learning achievement using the Paired Samples t-test and comparing difference means of students' attitudes toward the value of visual arts using the Independent t-test.

The findings were as follows :

- 1) Academic achievement was statistically significantly increased after using the concept mapping technique in teaching the Visual Arts segment of the Aesthetic Appreciation course.
- 2) Attitudes toward the value of visual arts was not statistically significantly different. Pre-test and Post-test total mean scores were at the high moderate level and were increased after teaching. Of the four aspects of value, Emotional value showed the highest score, whereas Beauty value showed the lowest score, both before and after the experiment.

The result indicated that the concept mapping technique can be applied successfully in teaching the Visual Arts segment of the Aesthetic Appreciation course. Because concept mapping presented not only the domains of the subject matter but also the relationships between topic concepts, learners a), gained meaningful knowledge that helped them to appreciate the Visual Arts and b), provided a foundation to enable them to appreciate other kinds of art later in life.

Department. Art Music and Performing Education...Student's signature.....

Field of study.....Art. Education..... Advisor's signature.....

Academic year2004.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงมาได้อันเนื่องมาจากความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปณณวัฒน์ พิชญ์ไพบุลย์ ที่ได้ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขและเป็นที่กำลังใจในการทำงานเสมอมา จนทำให้งานชิ้นนี้สำเร็จออกมาได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ คุณประเสริฐ ประธานสอบ วิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ กรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนคณาจารย์สาขาวิชาศิลปศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ให้คำปรึกษาและชี้แนะ ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอาจารย์พิชัย กรรณกุลสุนทร คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อาจารย์ภาสกร โทณะวนิก รองคณบดีฝ่าย วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และอาจารย์ประจำ วิชาสุนทรียภาพของชีวิตทุกท่าน ที่ได้อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการ วิจัย เก็บข้อมูลจนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบพระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ วรดา พุ่มผกา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ , อาจารย์ กรรต์น์ พวงพงษ์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม , ผศ. ดร. ไสว พักขาว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และ อาจารย์วิภา เกียรติธนะบำรุง หมอวดวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ ฝ่ายมัธยม ที่สละเวลาตรวจเครื่องมือในการวิจัยและให้คำแนะนำต่าง ๆ

ขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวชื่อมาในที่นี้ ที่มีส่วนช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์เล่ม นี้สำเร็จสมบูรณ์ บุคคลากรทั้งที่สาขาวิชาศิลปศึกษา ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา และ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและประมวลผลการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดจนเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ นิสิตบัณฑิตศิลปศึกษาทุกคนที่เป็นกำลังใจ ในการทำงานเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัว ที่เป็นทั้งกำลังทุนและกำลังใจ สำคัญในการศึกษาในทุกๆ ระดับจนถึงปัจจุบัน คุณความดีใด ๆ ที่จะเกิดอันเนื่องมาจาก วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบให้กับ บิดา มารดา ครู อาจารย์ทุกท่าน ที่เมตตาอบรมให้วิชาความรู้ อันมีคุณูปการยิ่ง.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
สมมติฐานการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
ผังมโนทัศน์.....	13
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับผังมโนทัศน์.....	15
ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย.....	15
ทฤษฎีการประมวลข้อมูล.....	18
ทฤษฎีการรับรู้ภาพรวมของนักจิตวิทยาากลุ่มเกสตัลท์.....	24
หลักการของผังมโนทัศน์.....	32
ส่วนประกอบผังมโนทัศน์.....	32
รูปแบบของผังมโนทัศน์.....	34
การใช้ผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนและประโยชน์ของผังมโนทัศน์.....	37
การสอนสุนทรียภาพ.....	41
ความสำคัญของการสอนสุนทรียภาพ.....	43
ทฤษฎีการสอนสุนทรียศึกษา.....	45
การจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพ.....	50

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ปัญหาการสอนสุนทรียภาพ.....	54
วิชาสุนทรียภาพของชีวิต สถาบันราชภัฏ.....	57
ทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์.....	59
องค์ประกอบของทัศนคติ.....	61
ลักษณะของทัศนคติ.....	62
การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ.....	64
การรู้คุณค่าของศิลปะ.....	65
ประเภทของคุณค่าศิลปะ.....	67
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	70
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	77
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	77
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	77
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	83
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	96
รายการอ้างอิง.....	105
ภาคผนวก.....	113
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ.....	114
ภาคผนวก ข. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	115
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	155

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงผลการวิเคราะห์ผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยประชากรแบบจับคู่ คะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการเรียน.....	87
2. แสดงคุณสมบัติของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	88
3. แสดงประสิทธิภาพในการเรียนศิลปะของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	90
4. แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสถิติขั้นพื้นฐาน คะแนนเฉลี่ย(X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียน.....	91
5. แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสถิติวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบทศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียนในด้านต่างๆ.....	94

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1. รูปแบบของการเรียนรู้โดยการรับเอา และการเรียนรู้โดยการค้นพบ อยู่บนเส้นต่อเนื่อง แสดงความแตกต่างของการเรียนแบบท่องจำ กับการเรียนรู้ที่มีความหมาย รูปแบบของการเรียนแต่ละชนิดได้แสดงไว้เพื่ออธิบายให้เห็นว่ากิจกรรมแต่ละอย่างจะเข้ากันกับเค้าโครงสร้างนี้ได้.....	16
2. เมตาคognition หรือกระบวนการรู้คิดในกรอบทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล.....	21
3. ขบวนการการเรียนรู้.....	26
4. ผังมโนทัศน์ที่แสดงส่วนประกอบและอธิบายความหมายของผังมโนทัศน์.....	33
5. ตัวอย่างผังมโนทัศน์แบบแมงมุมรูปแบบต่างๆ	35
6. ตัวอย่างผังมโนทัศน์แบบเรียงลำดับขั้นรูปแบบต่างๆ	35
7. ตัวอย่างผังมโนทัศน์สายงาน หรือแบบลูกโซ่.....	36
8. ตัวอย่างผังมโนทัศน์แบบระบบ หรือวัฏจักร.....	36
9. องค์ประกอบของทัศนคติ.....	62

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิรูปการศึกษาของไทยในขณะนี้มีความต้องการที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 หมวดจุดมุ่งหมายและหลักการ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับหนึ่งมีหน้าที่สำคัญในการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ค้นคว้า วิจัย บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และนอกจากนี้ “สถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรพัฒนาการศึกษาระดับสูงที่ไม่เพียงสูงด้วยตำราสาระที่เป็นข้อมูลและรูปแบบเทคโนโลยี หากน่าจะเป็นความสูงด้วยระดับ คุณภาพของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สูงด้วยภูมิปัญญาและศีลธรรม” (ระพี สาคริก, 2530 อ้างถึงในพันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์, 2543: 1) จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของการอุดมศึกษา นอกจากเน้นผลิตบัณฑิตที่เชี่ยวชาญด้านความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพแล้ว ยังต้องการบัณฑิตที่มีคุณภาพในด้านจิตใจ มีคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์

ประเสริฐ ศรีรัตน (2542 : 235) กล่าวว่าค่าของความงามและประสบการณ์ทางสุนทรีย์จะทำให้เกิดศาสตร์หนึ่งที่ทุกอารยะสังคัมพยายามนำมาปลูกฝังและพัฒนาจิตใจของเยาวชน ไปสู่ความหมายแห่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งในด้านการแสวงหาความสุขส่วนตัว การสร้างสรรค์เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วิรัตน์ พิชญไพบุลย์ (2536) กล่าวว่ามนุษย์ควรเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมด้านสุนทรีย์ภาพเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของความดีทั้งหลาย วิชาสุนทรีย์ศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการสร้างบุคคลให้มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อสังคม และกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า บุคคลจะสามารถนิยมนศิลปะได้ต้องมีการเรียนรู้เพื่อเสริมปัญญา สามารถเข้าใจและฝึกฝนอารมณ์รับรู้ความงามและความรู้สึก อีกทั้งศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี (2537) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปะนั้นเราจะรู้สึกเห็นคุณค่าด้วยตนเองไม่ได้ นอกจากจะได้รับการอบรมทางจิตใจของเราให้

เข้าใจ ด้วยเหตุนี้มานานาอารยะประเทศแทบทั้งหมดจึงให้เด็ก ๆ ในชาติของเขาได้รับการศึกษาอบรมทางสุนทรียะ ที่ในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า Aesthetic Education

การเรียนรู้ในคุณค่าทางศิลปะหรือความซาบซึ้งในศิลปะ (Art Appreciation) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมผู้เรียนเพราะช่วยพัฒนารสนิยม ซึ่งวิชาความเข้าใจในศิลปะเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรศิลปะ(Schmidt,1974) และจะช่วยพัฒนาการรับรู้ทางสุนทรียภาพและรสนิยมของผู้เรียนให้ดีขึ้น(Lowenfeld,1974) ส่วนจุดมุ่งหมายหลักของการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ เพื่อพัฒนาการรับรู้ทางสุนทรียภาพของผู้เรียน ความละเอียดอ่อนในการรับรู้และพัฒนาทักษะ จะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถและความฉลาดในการเลือกสรรในการชื่นชมผลงานศิลปะได้ดีขึ้น (Eisner,1973) กิจกรรมทางศิลปะศึกษาจึงไม่ควรเน้นการผลิตผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมหรือพัฒนาความซาบซึ้งและให้รู้จักการชมศิลปะเป็นด้วย (Hurwitz,1977)

จากความสำคัญของการเห็นคุณค่าในศิลปะทำให้วิชาที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์,ศิลปะนิยม ความเข้าใจในศิลปะหรือความซาบซึ้งในศิลปะ ได้เปิดทำการสอนอย่างแพร่หลายในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่าง ๆ โดยใช้ชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใช้ชื่อว่าวิชา " ศิลปนิยม" (Art Appreciation) มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยรังสิต ใช้ชื่อว่าวิชา " ศิลปวิจักษ์ "(Art Appreciation) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใช้ชื่อว่าวิชา "มนุษย์กับศิลปะ" (Man and art) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ใช้ชื่อว่า"สุนทรียภาพของชีวิต"(Aesthetic Appreciation) เป็นต้น แม้ว่าจะมีชื่อรายวิชาที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักการแล้ววิชาเหล่านี้ก็มีวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในศิลปะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตประจำวัน พัฒนารสนิยม และเห็นคุณค่าของความงาม เพื่อเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม และเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการหาความเพลิดเพลินกับการชื่นชมงานศิลปะได้อย่างมีคุณค่า (ขันติ เจริญอาจ,2529)

สถาบันราชภัฏหรือในปัจจุบันได้รับการยกระดับเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นสถาบันการศึกษาแห่งชาติระดับอุดมศึกษาที่มีเครือข่ายกระจายทั่วประเทศ 36 แห่ง โดยมีภารกิจตามพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 มาตรา 7 ว่า" ให้สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาวิชาการและวิชาชีพ

ชั้นสูง ทำการวิจัยให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู” (เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์,2544: 55)

วิชา”สุนทรียภาพของชีวิต” (Aesthetic Appreciation) รหัสวิชา 2000102 3(3-0) หน่วย กิต อยู่ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของหลักสูตรปริญญาตรีและ อนุปริญญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ ที่กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องเรียน กานดา ณ กลาง(2541) ได้กล่าวว่า มนุษยศาสตร์ (Humanities) หมายถึง แขนงของการเรียนรู้ ที่ เกี่ยวข้องกับความนึกคิดของมนุษยชาติและวัฒนธรรม เช่น ภาษา วรรณคดี ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ การละคร ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา สังคมศึกษา และจิตวิทยา การเห็นคุณค่าของ ความเป็นมนุษย์ ความงามและความดี ที่มนุษย์สร้างขึ้น

วิชาสุนทรียภาพของชีวิต(Aesthetic Appreciation) เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยความงาม การศึกษา เกี่ยวกับความงาม ก็เพื่อที่จะนำมาพัฒนารสนิยมทางศิลปะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ (หลักสูตรสถาบันราชภัฏ,2542) ได้มีคำอธิบายรายวิชาดังนี้คือ ศึกษาและ จำแนกข้อแตกต่างในศาสตร์ของความงาม ความหมายของสุนทรียศาสตร์ทางการเห็น ศาสตร์ ทางการได้ยิน และศาสตร์ทางการเคลื่อนไหว สู่ทัศนศิลป์ ศิลปะดนตรี และศิลปะการแสดง ผ่าน ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงคุณค่าจาก 1) ระดับการรำลึก 2) ผ่านขั้นตอนความคุ้นเคย และ 3) นำเข้าสู่ ความซาบซึ้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ของความซาบซึ้งทางสุนทรียภาพ

ซึ่งวิชาที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพในหลักสูตรของสถาบันราชภัฏ ประกอบด้วยการศึกษาใน เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ 1) สุนทรียะทางทัศนศิลป์(Aesthetic of Visual Arts) 2) สังคีตนิยม(Music Appreciation)และ 3) สุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย(Aesthetic of Dramatic Arts) จากการศึกษา เนื้อหาของรายวิชาในส่วนของทัศนศิลป์ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นความรู้ในด้านต่าง ๆ คือ 1) ความเข้าใจในความหมายของสุนทรียศาสตร์และประสบการณ์สุนทรียะอันเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับปรัชญา, 2) ทฤษฎีทางศิลปะว่าด้วยเรื่ององค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีสีและหลักการออกแบบ การ จำแนกประเภทของศิลปะ และ 3) ประวัติศาสตร์ศิลปะทั้งศิลปกรรมไทยและสากล ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นขอบเขตเนื้อหาที่กว้างและค่อนข้างซับซ้อนสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางด้านศิลปะหรือมีพื้นฐาน มาเพียงเล็กน้อยที่จะทำความรู้จักและเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดได้ในเวลาอันสั้นตามหลักสูตร

ในด้านปัญหาสำคัญของสุนทรียภาพในประเทศไทยยังขาดการจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาการรับรู้และความเข้าใจในศิลปะ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนจะรับรู้ความงามได้

จึงทำให้ขาดการพัฒนาด้านสุนทรียภาพและรสนิยมในภาพรวม(ชลูด นิ่มเสมอ,ม.ป.ป. อ้างถึงใน กัจจร สุนพงษ์ศรี,2541) และในวิชาสุนทรียศาสตร์แม้ว่าได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรของ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันราชภัฏมาเป็นเวลานาน ปัญหาหลักของสุนทรียศาสตร์ก็คือลักษณะของเนื้อหาวิชาที่เป็นนามธรรม ชับซ้อน อันเป็นรูปแบบการคิดและความรู้ทางปรัชญา อันเป็นเนื้อหาการคิดของชาวตะวันตก(ธัชชัย ยอดพิชัย ,2543) และมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ มาก ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายจึงทำให้ผู้ศึกษาทอดยอดขาดความอดทน(อารี สุทธิพันธุ์,2540) และวิชานี้ยังคงเป็นปัญหาในการสอนศิลปะ โดยเฉพาะเป้าหมายคือ การเรียนรู้ให้เกิดสุนทรียภาพ ซึ่งปัญหาในด้านการให้คำจำกัดความของพฤติกรรมสุนทรียทำให้ยากต่อการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ(Hamblen,1987 อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์,2542:68) ซึ่งได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสอนวิชาสุนทรียภาพของสถาบันราชภัฏโดยทำการสำรวจความคิดเห็นจากอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของวิชาสุนทรียภาพของชีวิตของสถาบันราชภัฏส่วนใหญ่มีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย และปัญหาที่ทำให้ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายอยู่ในระดับปานกลาง (เสนห์ เทียมดี,2546) และปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะในกลุ่มวิทยาลัยครูในเขตอีสานใต้ 4 แห่ง พบว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะด้านเนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และการประเมินผลมีปัญหาอยู่ในระดับสูง(สมอง โภคชัย ,2528)

โบรดี (Broudy,1972 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ ,2531) ได้กล่าวว่า พื้นฐานความรู้ทางศิลปะนั้นมาจากการให้ความรู้แก่ผู้เรียนทั้ง 3 ด้านคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ และสุนทรียศาสตร์ ซึ่งความรู้ทั้ง 3 ด้านนี้จะพัฒนาการเรียนรู้ไปสู่ขั้นสูง”ความรักอย่างรู้แจ้ง” (Enlightened cherishing) อันเป็นความรักเห็นคุณค่าในศิลปวัตถุที่มีรากฐานมาจากความรู้และได้วิเคราะห์โดยถ่องแท้แล้ว(A love justified by knowledge) มิใช่รักแบบลม ๆ แล้ง ๆ หลับหู หลับตาตามเขาไป คือรักอย่างมีสตินั่นเอง

พาร์ โยฮันเซน(Per O. Johansen,1978 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2531) ได้นำเอาทฤษฎีมาใช้ในการเรียนการสอน โดยผู้เรียนต้องแสดงความคิดเห็นส่วนตัวผสมผสานกับความรู้ที่ได้รับมาในการตัดสินประเมินผลงานศิลปะนั้นด้วยความรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้คุณค่าของผลงานศิลปะและผูกมัดตัวเอง(commitment) เกิดค่านิยมในผลงานศิลปะนั้นต่อไป

เนลสัน กู๊ดแมน(อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออานันท์,2543: 53) มองวิถีทางสุนทรียภาพในมุมมองเช่นเดียวกับนักจิตวิทยาที่ว่า มันมีส่วนประกอบเป็น”ความรู้ความเข้าใจเชิงประสิทธิผล”(efficient cognition) คือ สุนทรียภาพเป็นผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ทำความเข้าใจวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานศิลปะ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดพุทธิปัญญา รวมไปถึงความซาบซึ้งเห็นคุณค่า

มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2531) ได้กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งนั้นต้องให้ผู้เรียนวิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ ของงานศิลปะได้ ดังนั้นผู้เรียนจึงจะต้องเข้าใจองค์ประกอบของศิลปะ และหลักการจัดองค์ประกอบของงานศิลปะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์งานศิลปะได้ต่อไป

นักวิชาการและนักวิจัยในปัจจุบันส่วนหนึ่งเชื่อว่า ความสามารถทางสุนทรียหรือความซาบซึ้งนั้นมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางพุทธิปัญญาหรือการคิด (มิใช่แบ่งเป็นพิสัยๆไปอย่างแยกเทศ แบบที่เชื่อกันในอดีต ซึ่งหมายถึงว่าการเรียนรู้ทั้งสองด้านนี้มีลักษณะบูรณาการอยู่โดยธรรมชาติ) (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์,2543: 53)

จากคำกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาบุคคลให้มีความรัก ซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของความงามหรือศิลปะ มีปัจจัยเบื้องต้นมาจากความเข้าใจในผลงานศิลปะ ซึ่งจะต้องมีความรู้พื้นฐาน ที่เกี่ยวกับศิลปะเป็นข้อมูลที่จะต้องใช้ในการพิจารณาผลงานนั้นอย่างมีหลักการ อันเป็นผลจากการเรียนรู้ด้านความจำ ความเข้าใจหรือด้านพุทธิพิสัย(Cognitive Domain) เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคุณค่าศิลปะและความรู้สึก ความรักอย่างรู้แจ้ง พัฒนาเป็นรสนิยมและความซาบซึ้งอันเป็นลักษณะทางจิตพิสัย(Affective Domain) ต่อไป และการที่จะสร้างให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาหรือองค์ความรู้ของเรื่องใด ๆ เป้าหมายของการสอนในทุก ๆ วิชาที่เหมือนกันคือ การทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด หรือเกิดมโนทัศน์ในวิชาที่เรียน ซึ่งผู้เรียนจะต้องรู้จักเชื่อมโยงความรู้และสร้างมโนทัศน์ การเชื่อมโยงมโนทัศน์ของผู้เรียนได้นั้นแสดงถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ และช่วยพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี(Novak,1990)

การพัฒนาเทคนิคการสอนที่เกี่ยวกับการเชื่อมโยงมโนทัศน์และความเข้าใจในเนื้อหาที่กำลังเป็นที่สนใจนำมาใช้อย่างกว้างขวางคือ การใช้ผังมโนทัศน์(Concept maps) โดยได้รับการพัฒนาและนำมาใช้ในการศึกษามานานกว่า 25 ปี(Zeilik,2000 อ้างถึงในวิยะดา ระวังสุข,2545) โดยนักการศึกษาชื่อ โจเซฟ ดี โนแวก(Joseph D. Novak) เป็นผู้บุกเบิกและพัฒนาแนวคิดนี้มา

จากพื้นฐานแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสเชล (Ausubel) ซึ่งออสเชล (Ausubel, 1986:38) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ที่มีความหมายว่า หมายถึงการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ใหม่ กับมโนทัศน์เดิมของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ในแวดวงกล่าวว่าการจัดแผนผังมโนทัศน์ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ที่มีอยู่ในมโนภาพหรืออยู่ในใจผู้เรียนได้ด้วย (Novak & Masonda, 1991 อ้างถึงในสุรางค์ คุ้มตระกูล, 2545) การจัดแผนผังมโนทัศน์จึงเป็นวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งด้วยการจัดความคิดอย่างมีระบบ โดยพยายามรวบรวม ความรู้ ข้อเท็จจริงจากการเรียนรู้และประสบการณ์มาจัดเป็นหมวดหมู่ แล้วถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลนั้น ๆ ด้วยภาพเป็นแผนผังหรือแผนภูมิ (Novak, 1984 อ้างถึงในสวณิต ยมาภัย, 2534) โดยมีการจัดกลุ่มความสัมพันธ์และจัดลำดับมโนทัศน์จากมโนทัศน์สิ่งที่กว้างและครอบคลุมที่สุด ไปสู่มโนทัศน์ที่เฉพาะเจาะจง ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เหล่านั้นจะมีเส้นลากเชื่อมโยง และมีคำหรือข้อความแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ที่มาเชื่อมโยงกัน แผนผังมโนทัศน์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเสนอกรอบความคิด และความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกันอย่างมีระบบ (Moreira, 1979 อ้างถึงใน สุกานดา ส. มนัสทวีชัย, 2540) เป็นเทคนิคทางด้านกราฟิก ที่ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นโครงสร้างของความรู้เดิม เป็นการวางแผนสำหรับการเพิ่มความรู้ใหม่ สามารถนำผู้เรียนจากสิ่งที่ไม่รู้ไปสิ่งที่ยูู้ และช่วยในการระลึกได้ถึงความสัมพันธ์ของขอบเขตเนื้อหา เป็นบทเรียนที่สนุกไม่น่าเบื่อ และสามารถประเมินความรู้ที่ได้มาภายหลังได้ โดยเฉพาะผู้สอนสามารถเห็นสิ่งที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจากสิ่งที่เขาู้ เป็นเครื่องมือช่วยผู้เรียนเห็นถึงมโนทัศน์ของขอบเขตเนื้อหาที่เรียน (Clark, 1990 อ้างถึงในสุกานดา ส. มนัสทวีชัย, 2540)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่ามีการใช้ผังมโนทัศน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลายระดับการศึกษา ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าการใช้ผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความคงทนในการเรียนรู้ และสามารถสะท้อนความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนของผู้สร้างแผนผังได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนมากจะใช้ในกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ (จรัรัตน์ สืบตระกูล, 2546 ; วชิราพันธ์ แก้วประพันธ์, 2546 ; รุ่งนภา ทศภานนท์ , 2544 ; สุกานดา ส. มนัสทวีชัย, 2540 ; Foley, 1987 ; Huang, Shang-Cheng Chiu, 1989) ส่วนการนำผังมโนทัศน์มาใช้ในวิชาเนื้อหาที่เกี่ยวกับศิลปะยังไม่พบ โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทฤษฎีที่เป็นหลักการพื้นฐานของศิลปะ ซึ่งมีลักษณะเป็นความรู้เบื้องต้นที่ต้องเรียนรู้คล้ายกับทฤษฎีหรือความรู้เบื้องต้นในวิชาอื่น ๆ โดยทั่วไป ผู้วิจัยเห็นว่าเนื้อหาวิชาสุนทรียภาพของชีวิตของหลักสูตรมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งมีเนื้อหาในเชิงบรรยาย และมีปริมาณข้อมูลที่ค่อนข้างมาก จะ

เหมาะกับการใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ศิลปะมาก่อน หรือมีเพียงเล็กน้อยเกิดมโนทัศน์ของโครงสร้างเนื้อหาอย่างคร่าว ๆ และค่อย ๆ เพิ่มเติมข้อมูล อันจะนำไปสู่ความเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะ และสามารถระลึกข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้ได้ดีขึ้น อันเป็นพื้นฐานในการรับรู้ผลงานศิลปะอย่างมีความหมายอันเป็นขบวนการทางปัญญาที่ใช้ร่วมกับความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อผลงานศิลปะ เกิดเป็นการสัมผัสผลงานศิลปะอย่างมีคุณภาพ แล้วพัฒนาสะสมเป็นรสนิยมและซาบซึ้งในศิลปะได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาผลการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตโดยใช้ผังมโนทัศน์ ในเนื้อหาส่วนทัศนศิลป์ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนและหลังการเรียน
2. ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ โดยเปรียบเทียบก่อนการเรียนและหลังการเรียนด้วยผังมโนทัศน์

สมมติฐานการวิจัย

1. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในเนื้อหาทัศนศิลป์ที่ใช้การเรียนการสอนด้วยผังมโนทัศน์หลังการสอนจะสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
2. คะแนนเฉลี่ยทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตัวแปรต้น

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนทัศน์เป็นสื่อการสอนประกอบการบรรยายและสรุปเนื้อหาบทเรียน

ตัวแปรตาม

1. คะแนนสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วเนื้อหาทัศนศิลป์ หลังการเรียนด้วยผังมโนทัศน์
2. คะแนนเฉลี่ยทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์หลังการเรียนเนื้อหาด้วยผังมโนทัศน์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต (Aesthetic appreciation) 2000102 ชั้นปีที่ 1 ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2547
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต โดยเลือกแบบเจาะจง ซึ่งได้เรียนเนื้อหาทัศนศิลป์เป็นช่วงที่ 2 จำนวน 66 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วเนื้อหาทัศนศิลป์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาตามหนังสือคู่มือการเรียน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต (2000102) ของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีการนำเสนอผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนประกอบการบรรยาย โดยแสดงผังมโนทัศน์ก่อนการสอนเพื่อกระตุ้นความรู้เดิมและชี้ตำแหน่งเนื้อหาที่จะเรียนก่อนเข้าบทเรียนแต่ละครั้ง และแสดงผังมโนทัศน์สรุปเนื้อหาที่เรียนจบในแต่ละบทเรียนเป็นการทบทวนและเชื่อมโยงกับเนื้อหาในหัวข้ออื่น ๆ
 - 3.2 แบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในส่วเนื้อหาทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียนซึ่งเป็นข้อสอบชุดเดียวกัน โดยแบบทดสอบประกอบด้วย 2 ตอน คือ แบบทดสอบปรนัย และอัตนัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการวิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชาตามหลักสูตรของสภาสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2542

3.3 แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่าของงานทัศนศิลป์ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความงามและด้านประโยชน์ใช้สอย โดยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า(Rating Scale) ก่อนและหลังการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ผังมโนทัศน์ (Concept maps) หมายถึง การแสดงข้อมูลด้วยภาพอย่างหนึ่ง(Graphic Organizer) ซึ่งเป็นภาพของกรอบความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดเหล่านั้นจากเนื้อหาในบทเรียน โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดต่าง ๆ หรือมโนทัศน์อย่างมีลำดับขั้น และหรือเป็นการผสมผสานระหว่างผังมโนทัศน์แบบต่าง ๆ ผังมโนทัศน์นี้ประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วนคือ ชื่อมโนทัศน์(concept labels) เส้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์(linking lines) และคำหรือวลีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ (linking phrases) แล้วนำมาแสดงในรูปของแผนภาพ โดยได้มาจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อเสนอให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจ โดยแสดงทุกครั้งที่มีการขึ้นบทเรียนใหม่ และหลังจากจบการบรรยายในแต่ละบทเรียน โดยนำเสนอใน 2 รูปแบบคือ แบบแสดงเนื้อหาทั้งหมดในขอบเขตที่จะต้องเรียนในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์(ผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหาวิชา) และแบบแสดงเฉพาะส่วนที่สัมพันธ์กับหัวข้อที่กำลังเรียน(ผังมโนทัศน์ย่อยในหัวข้อต่าง ๆ) ซึ่งได้มาจากการดึงเอาเฉพาะมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่กำลังเรียนจากผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหาวิชา

2. การเรียนการสอนที่ใช้ผังมโนทัศน์ (Concept maps technique) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาของวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ที่มีการนำเสนอข้อมูลด้วยผังมโนทัศน์ก่อนการเรียนบทเรียน ใช้เป็นสื่อการสอนประกอบการบรรยาย และสรุปเนื้อหาบทเรียนต่าง ๆ ด้วยแผนผังมโนทัศน์ แล้วให้ผู้เรียนฝึกปรับปรุงแผนผังมโนทัศน์ของตนเองด้วยการใช้สัญลักษณ์และการจัดตำแหน่ง หลังจากการเรียนการสอนเป็นกลยุทธ์ในการเรียนรู้

3. วิชาสุนทรียภาพของชีวิต หมายถึง เนื้อหาวิชาที่กล่าวถึงเฉพาะในส่วนของทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นวิชาที่ศึกษา 1) ความหมาย ความสำคัญของสุนทรียภาพที่มีต่อมนุษย์ 2) สุนทรียศาสตร์

3) ความหมายและประเภทของงานศิลปะ 4) พื้นฐานการสร้างสรรคงานศิลปะและการออกแบบต่าง ๆ และ 5) ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทยและศิลปะสากล

4. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ โดยวัดจากจุดประสงค์รายวิชามุ่งวัดความสามารถด้านความรู้(Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) ในเนื้อหา และการนำไปใช้(Application) โดยซึ่งประกอบด้วยข้อสอบ 2 ตอน คือ 1) ข้อสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 2) ข้อสอบอัตนัยโดยให้ผู้เรียนเขียนผังมโนทัศน์ในการวิเคราะห์ภาพผลงานศิลปะ แล้วจึงเขียนบรรยายการวิเคราะห์ผลงานศิลปะประกอบการแสดงความรู้สึกที่มีต่อผลงาน

5. ทัศนคติที่มีต่อคุณค่าของงานทัศนศิลป์ คือระดับของความคิดเห็นของผู้เรียนก่อนและหลังการเรียน ในการรับรู้และตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากศิลปะ ข้อดีและคุณประโยชน์ของศิลปะในแง่ต่าง ๆ รวมถึงการยอมรับคุณลักษณะที่หลากหลายของงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วยคุณค่าด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความงาม และด้านประโยชน์ใช้สอย

6. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ หมายถึง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ในปัจจุบัน ซึ่งได้รับการยกฐานะจากสถาบันราชภัฏเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2547

ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่ง แม้ว่าจะเรียนสาขาวิชาที่แตกต่างกัน แต่เมื่อทำการทดลองเป็นภาคการศึกษาแรกของนักศึกษาทุกคน ดังนั้นความแตกต่างที่จะเกิดจากความชำนาญเฉพาะสาขา หรือสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่แตกต่างกันจึงไม่เป็นผลต่อการทดลอง และถือว่านักศึกษาทุกคนมีคุณสมบัติเหมือนกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำการเรียนการสอนด้วยแผนผังมโนทัศน์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในส่วนของดนตรีและศิลปะการแสดงได้ เพื่อพัฒนาการสอนวิชานี้ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อเพิ่มสัมฤทธิผลทางการเรียน
2. พัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตด้วยแผนผังมโนทัศน์ไปประยุกต์ใช้ตลอดทั้งหลักสูตร โดยใช้แผนผังมโนทัศน์ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในการบูรณาการความรู้ด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และศิลปะการแสดงเข้าด้วยกัน
3. ใช้การเรียนการสอนด้วยผังมโนทัศน์เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในวิชาอื่นๆ เพื่อช่วยพัฒนาความเข้าใจและความจำในเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ผลการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตโดยใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาสถาบันราชภัฏเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก เอกสาร หนังสือและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย จำแนกได้ดังนี้

1. ผังมโนทัศน์

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับผังมโนทัศน์

1.1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful learning theory)

1.1.2 ทฤษฎีการประมวลข้อมูล (Information processing theory)

1.1.3 ทฤษฎีการรับรู้ภาพรวมของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์(Gestalt's Perception Theory)

1.2 หลักการของผังมโนทัศน์

1.2.1 ส่วนประกอบผังมโนทัศน์

1.2.2 รูปแบบของผังมโนทัศน์

1.2.3 การใช้ผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนและประโยชน์ของผังมโนทัศน์

1. การสอนสุนทรียภาพ

2.1 ความสำคัญของการสอนสุนทรียภาพ

2.2 ทฤษฎีการสอนสุนทรียศึกษา

2.3 การจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพ

2.4 ปัญหาการสอนสุนทรียภาพ

2.5 วิชาสุนทรียภาพของชีวิต สถาบันราชภัฏ

3. ทักษะที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์

3.1 องค์ประกอบของทัศนศิลป์

3.2 ลักษณะของทัศนศิลป์

3.3 การเปลี่ยนแปลงทัศนศิลป์

3.4 การรู้คุณค่าของศิลปะ

3.5 ประเภทของคุณค่าศิลปะ

4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. มโนทัศน์

ผัง (ราชบัณฑิตยสถาน,2546) หมายถึง แบบที่เขียนย่อหรือขยายจากสิ่งต่าง ๆ เช่น ตีกร เรือน แผนผัง ก็ว่า

มโนทัศน์ (Concept) ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ใช้คำที่แตกต่างกัน เช่น สังกั มโนทัศน์ มโนภาพ ความคิดรวบยอด ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า มโนทัศน์ นอกจากนั้น นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของมโนทัศน์มากมายดังนี้

บรูเนอร์(Bruner,1956:244) กล่าวถึงมโนทัศน์ว่า เป็นการจัดประเภทของสิ่งของ การกระทำ หรือความคิด ซึ่งได้มาจากการจัดสิ่งเหล่านั้นให้เป็นหมวดหมู่ โดยอาศัยคุณลักษณะ (Attributes) เป็นเกณฑ์

แมคคาวน์และรूप(McCown and Roup,1992:338) ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า หมายถึง ความคิดของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ การสังเกตหรือการสะสมประสบการณ์ โดยมโนทัศน์อาจเป็นวัตถุ เหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ที่มีลักษณะแตกต่างกันหรือเหมือนกัน โดยสามารถสรุปรวมสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันและสามารถแยกแยะความแตกต่างออกจากกันได้

ชัยพร วิชาวุธ (2521 :185) กล่าวว่ามโนทัศน์ หมายถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับประเภทสิ่งของต่าง ๆ ตามความเข้าใจของแต่ละคน มโนทัศน์แบ่งเป็น 1) มโนทัศน์รูปธรรม เป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งของหรือการกระทำที่สังเกตได้ชัดเจนและมีหลักการจัดประเภทอย่างชัดเจน เช่น โต๊ะ หน้าต่าง น้ำ ครูใหญ่ ตัดหญ้า เล่นฟุตบอล เป็นต้น และ 2) มโนทัศน์นามธรรม เป็นมโนทัศน์ที่ต้องอาศัยการคิดและการจินตนาการ เช่น อนาคตของอะตอม พลังงาน นิพพาน ความกตัญญู ความเกรงใจ ความเสมอภาค เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่(2532:18) ได้ให้ความหมายของมโนทัศน์ว่า คือ ภาพที่เกิดขึ้นในใจของบุคคลเกี่ยวกับกลุ่มของสิ่งเร้าที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะร่วมกัน กลุ่มของสิ่งเร้าเหล่านี้มักจะ เป็นชนิด ประเภท วัตถุ ธรรมชาติ เหตุการณ์หรือบุคคลก็ได้

จากความคิดเห็นของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเข้าใจของบุคคลที่มาจากการเรียนรู้ สังเกตและประสบการณ์ที่มีเกี่ยวกับ วัตถุ หรือเหตุการณ์ โดยแสดงความสัมพันธ์สรุปรวมสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน หรือแยกแยะสิ่งที่แตกต่างกัน โดยอาศัยคุณลักษณะเป็นเกณฑ์ ซึ่งมโนทัศน์มีทั้งที่เป็นรูปธรรม สังเกตเห็นได้ชัดเจน และมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

ความหมายของ” ผังมโนทัศน์”

ผังมโนทัศน์ตรงกันคำภาษาอังกฤษหลายคำที่ปรากฏอยู่ในเอกสาร บทความและตำรา เช่น Concept Mapping , Concept Maps หรือ C-Maps ส่วนคำภาษาไทยพบว่ามีการใช้หลายคำ เช่น กรอบมโนทัศน์ แผนทึ่มโนทัศน์ ผังมโนทัศน์ ผังมโนภาพ ผังมโนมิติ หรือแผนภูมิมโนทัศน์ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โนแวก และ โกวิน (Novak and Gowin,1984) กล่าวไว้ว่า “ ผังมโนทัศน์เป็นสิ่งที่ใช้แทนความสัมพันธ์อย่างมีความหมายระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ ในรูปของประพจน์(Proposition) ซึ่งก็คือมโนทัศน์อย่างน้อย 2 มโนทัศน์ที่แสดงออกมาด้วยภาษาและเชื่อมกันด้วยคำเชื่อมให้เป็นหน่วยความหมายขึ้นมามาหนึ่งหน่วย ตัวอย่างเช่น ท้องฟ้าเป็นสีน้ำเงิน เป็นประพจน์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่าง ท้องฟ้า และ สีน้ำเงิน แต่เมื่อนักเรียนได้เรียนประพจน์นี้แล้วจะเกิดความหมายที่แตกต่างกันในภายหลัง เช่นท้องฟ้าคืออากาศ และอากาศไม่มีสี แต่วัตถุที่อยู่ในอากาศสะท้อนกับแสงอาทิตย์ทำให้เกิดสีจึงมองดูเป็นสีน้ำเงิน

รูสพริโมและคณะ (Ruiz-Primo et. al ,1998) กล่าวว่า “ ผังมโนทัศน์ หมายถึงแผนภาพที่มีส่วนแสดงมโนทัศน์ เส้นเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์เพื่อแสดงว่ามโนทัศน์มีความสัมพันธ์กัน และคำเชื่อมโยงเป็นการแสดงว่ามโนทัศน์นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร”

บอกซ์เทล (Boxtel et. al. 2002) กล่าวว่าผังมโนทัศน์เป็นแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และเป็นตัวแทนของภาพโครงร่างมโนทัศน์ภายในใจในขอบเขตความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง

มนัส บุญประกอบ (2532 : 62) กล่าวถึงผังมโนทัศน์หรือแผนภูมิมโนทัศน์ว่า “แผนภูมิมโนทัศน์มีลักษณะเป็นแผนภูมิอย่างหนึ่ง que แสดงถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มมโนทัศน์ที่กว้างและมโนทัศน์ที่เจาะจง โดยมโนทัศน์เหล่านั้นจะถูกเชื่อมโยงด้วยเส้นและคำที่มีความหมายเมื่ออ่านความสัมพันธ์จากแผนภูมิ มโนทัศน์จะเกิดเป็นข้อความที่มีความหมายเข้าใจได้”

กรมวิชาการ (2542 : 6) กล่าวถึงแผนผังมโนทัศน์หรือแผนผังมโนมิติว่า “ ...ผังมโนมิติเป็นผังที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของมโนมิติ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนมิติอย่างน้อย 2 มโนมิติเข้าด้วยกันอย่างมีลำดับขั้นตอนด้วยคำเชื่อมระหว่างมโนมิติ หรือเชื่อมโยงมโนมิติใหม่เข้ากับโครงสร้างของความรู้เดิม ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้มโนมิติเข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย และเก็บผังความรู้ที่ไว้ในหน่วยความจำระยะยาว ทำให้การเรียนรู้ที่มีความคงทนต่อไป...”

จากความหมายของนักการศึกษาหลายท่าน สามารถสรุปได้ว่า ผังมโนทัศน์เป็นเทคนิคการจัดระเบียบข้อมูลที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิด ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยใช้เส้นเชื่อมโยงและใช้คำแสดงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละส่วนของมโนทัศน์ต่างๆ มาแสดงประกอบกันหลาย ๆ คู่อย่างมีลำดับชั้น และหรือแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่ออธิบายขอบเขตความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความเข้าใจของผู้สร้าง

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับผังมโนทัศน์

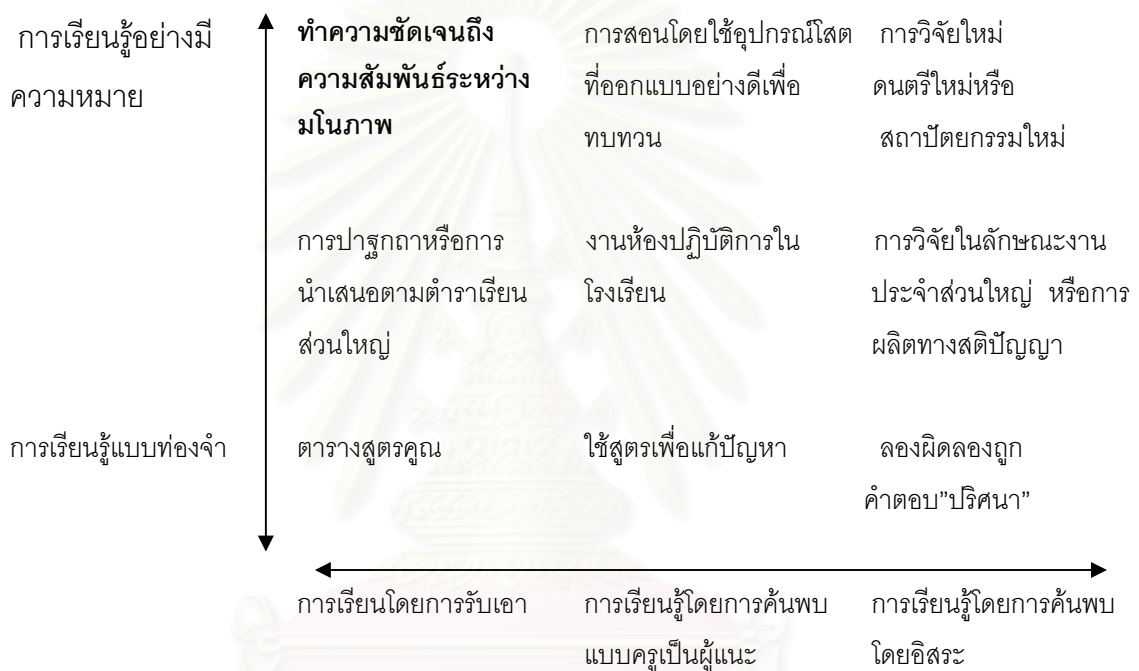
1.1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย(Meaningful learning theory)

ออสซูเบลและโรบินสัน (Ausubel and Robinson ,1969 อ้างถึงในสุปรียา ต้นสกุล ,2540) มีความเชื่อว่า ในสมองของมนุษย์มีการจัดความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้กันอย่างมีระบบในลักษณะที่เป็นโครงสร้างที่เรียกว่า “โครงสร้างทางปัญญา” (Cognitive Structure) ซึ่งมีการจัดลำดับความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากมโนทัศน์ที่กว้างและครอบคลุมลงมาจนถึงมโนทัศน์ย่อยที่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงควรต้องเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายที่ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ใหม่เข้าไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือมโนทัศน์ที่มีอยู่แล้ว

ออสซูเบลมองการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้าง (building process) ที่ประกอบด้วยการเพิ่มข้อมูลใหม่ให้เชื่อมโยงเข้ากับโครงสร้างทางปัญญา ออสซูเบล(1963 อ้างถึงใน Gloria,2000) อธิบายว่า วัตถุประสงค์ที่มีความหมายอย่างมากจะถูกเรียนรู้ในความสัมพันธ์กับภูมิหลังที่มีอยู่ของความคิดรวบยอด หลักการและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่รู้เดิมซึ่งจะให้กรอบแนวคิดในการตอบรับข้อมูลใหม่ ตรงกับโนแวก (Novak,1991) ที่สนับสนุนว่าความหมายใหม่จะต้องถูกสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานของความรู้ที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว ดังนั้น โครงสร้างทางปัญญาของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันตามการจัดลำดับ ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง ความคิดและวิธีการมากเท่าไร ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ก็จะมีเพิ่มมากขึ้น(Hiebert & Carpenter,1992 ; Hiebert & Lefevre,1986 อ้างถึงใน Williams,1998) ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นอย่างดีจะเกิดขึ้นถ้ามีการเชื่อมโยงมโนทัศน์ในเรื่องนั้น ๆ กับความรู้ด้านอื่นหรือมโนทัศน์อื่น ๆ ที่หลากหลาย อย่างถูกต้องและสมเหตุสมผล(Baroody & Bartels , 2001)

โนแวก (Novak 1985) กล่าวว่า ในการเรียนรู้ที่มีความหมาย นักเรียนต้องรู้จักเลือกที่จะสัมพันธ์ข้อความรู้ใหม่ให้เข้ากับมโนภาพและประพจน์ต่าง ๆ ที่ตรงกันตามที่ตนได้เคยรู้มาแล้ว

การเรียนรู้แต่อย่างเดียวนั้นมีลักษณะตรงข้าม กล่าวคือ ความรู้ใหม่ได้มาโดยการท่องบ่นคำต่อคำ และเข้าไปประกอบเป็นความรู้ของบุคคลอย่างไม่มีเหตุผล โดยไม่มีปฏิสัมพันธ์กับความรู้เดิม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแยกข้อแตกต่างระหว่างกลวิธีการสอนที่ใช้กับกระบวนการเรียนของนักเรียน ซึ่งภายใต้กลวิธีการสอนใดก็ตาม การเรียนอาจมีได้ตั้งแต่เกือบจะเข้าลักษณะท่องจำไปจนกระทั่งการเรียนอย่างมีความหมายเป็นอย่างยิ่งจาก การเรียนรับเอา อันเป็นการเรียนที่ป้อนข้อความต่าง ๆ ให้นักเรียนโดยตรงไปจนกระทั่ง การเรียนค้นพบ โดยอิสระ อันเป็นการเรียนที่ผู้เรียนรู้จักซึบออก และเลือกเฟ้นข้อความรู้ที่จะเรียน ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การเรียนรู้โดยการรับเอา และการเรียนรู้โดยการค้นพบ อยู่บนเส้นต่อเนื่องแสดงความแตกต่างของการเรียนแบบท่องจำ กับการเรียนรู้ที่มีความหมาย รูปแบบของการเรียนแต่ละชนิดได้แสดงไว้เพื่ออธิบายให้เห็นว่ากิจกรรมแต่ละอย่างจะเข้ากับเค้าโครงสร้างนี้ได้ (Novak, 1985:9)

การเรียนรู้โดยการรับเนื้อหาที่ต้องเรียนรู้ ผู้สอนเป็นผู้บรรยายและบอกให้ แต่การเรียนแบบค้นพบสิ่งที่เรียนรู้จะค้นพบในตอนท้ายของการเรียน ผู้เรียนต้องนำข้อมูลที่ได้รับใหม่ไปเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ และจัดโครงสร้างใหม่หรือขยายโครงสร้างเดิม ทั้งการรับและการค้นพบเป็นขั้นแรกของการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนตั้งใจจะให้ข้อมูลใหม่เกิดความคงทนจำได้นาน ผู้เรียนต้องนำไปสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนรู้มาก่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย หากผู้เรียนไม่นำข้อมูลใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิม จะเกิดการเรียนรู้แบบท่อง Ausubel ถือว่า การ

เรียนรู้โดยการรับอย่างมีความหมายมีความสำคัญมากกว่าการเรียนรู้ โดยการค้นพบ และเหมาะกับการสอนสำหรับผู้เรียนที่อยู่ในมหาวิทยาลัย เพราะเมื่อเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายแล้วจะถูกจัดเป็นระบบโครงสร้างความรู้เดิม (schematic system) ระดับลึก (deep structure) ในความจำระยะยาว ซึ่งคงทนง่ายต่อการจำและสามารถระลึกได้ดีกว่าการท่องจำ ที่ทำให้เกิดโครงสร้างระดับพื้นผิว (surface structure) เท่านั้น (Biggs and Moore, 1993)

ในทศวรรษที่ 1960 โจเซฟ ดี โนวาค (Joseph D. Novak, 1993) และคณะ แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell University) ได้เริ่มศึกษาเทคนิคผังมโนทัศน์ (Concept Map) โดยมีพื้นฐานบนทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสซูเบล (David Ausubel, 1960) ซึ่งให้ความสำคัญของโครงสร้างความรู้เดิม ในการเริ่มที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์ใหม่ โนวาค (Novak อ้างถึงใน Plotnick, 2001) สรุปว่าการเรียนรู้ที่มีความหมายเป็นผลมาจากการดูดซับมโนทัศน์ และประพจน์ใหม่ในโครงสร้างความรู้ที่มีอยู่แล้ว ผังมโนทัศน์เป็นภาพตัวแทนที่สร้างขึ้น กระตุ้นทำให้เกิดกระบวนการบูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับโครงสร้างความรู้เดิม โดยแสดงให้เห็นการรวมกันของข้อมูลที่ชัดเจนขึ้นและผู้เรียนต้องมุ่งความสนใจไปในความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ โดยตำแหน่งที่เป็นปม (node) แทนมโนทัศน์และเส้น (Link) แทนความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ซึ่งบางครั้งเส้นเชื่อมนั้นอาจแสดงค่าเชื่อมด้วย โจแนสเซน (Jonassen, 1996) เสนอว่าผู้เรียนจะแสดงออกถึงความคิดของตนได้ดีที่สุด เมื่อเขาพยายามแทนบางสิ่งบางอย่างเป็นรูปภาพและการคิดเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการเรียนรู้ โดยผังมโนทัศน์มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสซูเบล 3 ประการดังนี้

1. โครงสร้างทางปัญญา (Cognitive structure) เป็นโครงสร้างที่มีอยู่ในสมอง จะมีการจัดลำดับมโนทัศน์จากมโนทัศน์ที่มีความหมายกว้างและครอบคลุมไปสู่มโนทัศน์ที่แคบและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

2. กระบวนการแยกแยะความแตกต่างเชิงก้าวหน้า (Progressive differentiation) จากหลักการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสซูเบล ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่มีความหมายจะเกิดขึ้นเมื่อมีการนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิม เกิดเป็นความสัมพันธ์ใหม่ จึงทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด จะเป็นการขยายความรู้ให้กว้างขวางขึ้น จนกลายเป็นการแยกแยะความแตกต่างเชิงก้าวหน้า โดยจัดมโนทัศน์ที่มีความหมายระดับกว้างอยู่ด้านบนของโครงสร้างความรู้เสียก่อน แล้วจัดมโนทัศน์ที่มีความเฉพาะเจาะจงอยู่ถัดลงมา จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนได้ดีขึ้น

3. การประสานสัมพันธ์เชิงบูรณาการ (Integrative reconciliation) เมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงมโนทัศน์ใหม่ให้เข้ากับมโนทัศน์เดิมแล้ว จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ และหากมีการเชื่อมโยงระหว่างชุดของมโนทัศน์ก็จะทำให้เกิดการประสานสัมพันธ์เชิงบูรณาการของมโนทัศน์ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นแสดงว่า (Boxtel, Linden, Roelofs and Erkens, 2002) ผังมโนทัศน์ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย การสร้างผังมโนทัศน์ช่วยให้ผู้เรียนรู้ว่าเขามีความเข้าใจเนื้อหาถูกต้องหรือคลาดเคลื่อน ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างมีความหมาย และส่งเสริมให้เกิดการเพิ่มพูนการบูรณาการในโครงร่างของมโนทัศน์ ยิ่งมีมโนทัศน์แสดงการเชื่อมโยงมากเท่าไรในผังมโนทัศน์ เรายิ่งสันนิษฐานได้ว่า ความสมบูรณ์และความซับซ้อนในความเข้าใจของผู้เรียนได้เกิดขึ้น (Baroody & Bartels, 2001)

1.1.2 ทฤษฎีการประมวลข้อมูล (Information processing theory)

นักจิตวิทยาปัญญานิยม ให้คำจำกัดความการเรียนรู้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้เรียนทั้งด้านปริมาณและวิธีการประมวลข้อมูล ซึ่งหมายความว่า นอกจากผู้เรียนจะเพิ่มจำนวนของสิ่งที่เรียนแล้ว ผู้เรียนยังสามารถเรียบเรียง รวบรวมจัดระบบความรู้ให้เป็นระเบียบเพื่อจะเรียกใช้ได้ในเวลาที่ต้องการ โครงสร้างความรู้ดังกล่าวที่ผู้เรียนมีอยู่เป็นความรู้ 2 ประเภท คือ รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งข้อความนี้มีลักษณะแบบเครือข่ายทางภาษา (semantic nets) หรือข้อความแทนได้ด้วยวงกลมและมีเส้นเชื่อม ความรู้อีกประเภทหนึ่งคือ ความรู้ว่าจะทำอย่างไร ซึ่งอยู่ในลักษณะเงื่อนไขว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วจะทำอย่างนั้น (if-then) ความรู้นี้เป็น การเชื่อมโยงให้เกิดการกระทำเป็นลำดับขั้น แอคคินสันและชิฟฟริน (Atkinson and Shiffrin, 1968 อ้างถึงในทีศนา เขมมณี, 2545) นำเสนอรูปแบบกระบวนการประมวลข้อมูลเริ่มต้นตั้งแต่การรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ความจำ กระบวนการนี้มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ส่วน คือ 1) ความจำข้อมูล (information storage) 2) กระบวนการทางปัญญา (cognitive processes) และ 3) เมตาคอกนิชัน (metacognition)

1. ความจำข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 ความจำจากการรู้สึกสัมผัส (sensory memory) คือ ความจำที่เกิดจากสิ่งเร้าจากภายนอกมาสัมผัสประสาทรับความรู้สึก แล้วทำให้เกิดเป็นความรู้สึกขึ้น เช่น การเห็นภาพ ได้

ยีนเป็นเสียง รู้สึกเป็นกลิ่น ชาวสารใดหากรับเข้ามาแล้วไม่มีการตีความ เนื่องจากผู้เรียนขาดความสนใจหรือไม่เห็นประโยชน์ ชาวสารนั้นจะเลือนหายไปอย่างรวดเร็ว เช่น ความจำภาพจะเลือนหายไปภายในประมาณ 1 วินาที และความจำเสียงจะหายไปภายในเวลา 4 วินาที

1.2 ความจำระยะสั้น (short-term memory) หรือ ความจำปฏิบัติการ (working memory) เป็นความจำที่เกิดขึ้นหลังจากการรับรู้สิ่งเร้าที่ได้รับการตีความ ความจำปฏิบัติการ มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เก็บจำข้อมูลชั่วคราวประมาณ 5-9 ตัว และหากไม่มีการทบทวนหรือทำซ้ำข้อมูลจะหายไปภายใน 20 วินาที 2) ทำหน้าที่คิดในใจ (mental operations) เช่น คิดแก้ปัญหา

1.3 ความจำระยะยาว (long-term memory) เป็นความจำที่มีความคงทน มีขนาดความจุไม่จำกัด ชาวสารคงอยู่ในช่วงระยะเวลายาวนาน เมื่อต้องการใช้ก็สามารถเรียกคืนได้ สิ่งที่อยู่ในความจำระยะยาวเป็นความจำ 2 แบบ คือ ความจำเหตุการณ์ (episodic memory) เป็นความจำเกี่ยวกับเหตุการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล และจำความหมาย (semantic memory) เป็นความจำเกี่ยวกับข้อเท็จจริง มโนทัศน์การสรุป ความคล้ายคลึง กฎ หลักการของเนื้อหาวิชาต่างๆ รวมทั้งกลวิธีการแก้ปัญหาและทักษะการคิดที่ได้มาจากการเรียน โดยเฉพาะสถานศึกษานอกจากนี้ความจำระยะยาวยังเป็นการจำเนื้อหา หรือรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง คำนิยาม กฎ หลักการ และความรู้ว่าจะทำอย่างไร ความรู้ทั้ง 2 อย่างมีความเกี่ยวพันคือ ถ้ารู้ว่าจะทำอย่างไรก็ต้องมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งนั้นคืออะไร แต่อย่างไรก็ตาม ผู้สอนต้องรู้ถึงความแตกต่างของความรู้ทั้ง 2 แบบนี้ ตัวอย่างเช่น ถ้าจะสอนให้ผู้เรียนขีดเส้นใต้ข้อความที่สำคัญก็ต้องให้เขาได้ฝึกปฏิบัติ แต่ไม่ใช้การสอนกฎของการจำ

2. กระบวนการทางปัญญา ประกอบด้วย

2.1 การใส่ใจ (attention) คือ การที่ผู้เรียนเลือกข้อมูลจากความจำจากการรู้สึกสัมผัส แล้วเคลื่อนย้ายข้อมูลเข้าสู่ความจำระยะสั้น เพื่อรับการประมวลผลต่อไป

2.2 การรับรู้ (perception) เป็นกระบวนการที่ทำให้สิ่งที่รับเข้าไปเกิดความหมาย เมื่อผู้เรียนเลือกรับข้อมูลเข้าไปสู่ความจำระยะสั้น หรือความจำปฏิบัติการแล้วข้อมูลนั้นจะไม่ใช่ว่าความจริงเชิง ปรนัย (objective reality) แต่เป็นความจริงตามการรับรู้ (perceived reality)

2.3 การทำซ้ำ (rehearsal) เป็นกระบวนการที่รักษาข้อมูล โดยการทบทวนซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อรักษาข้อมูลนั้นไว้ในความจำปฏิบัติการ

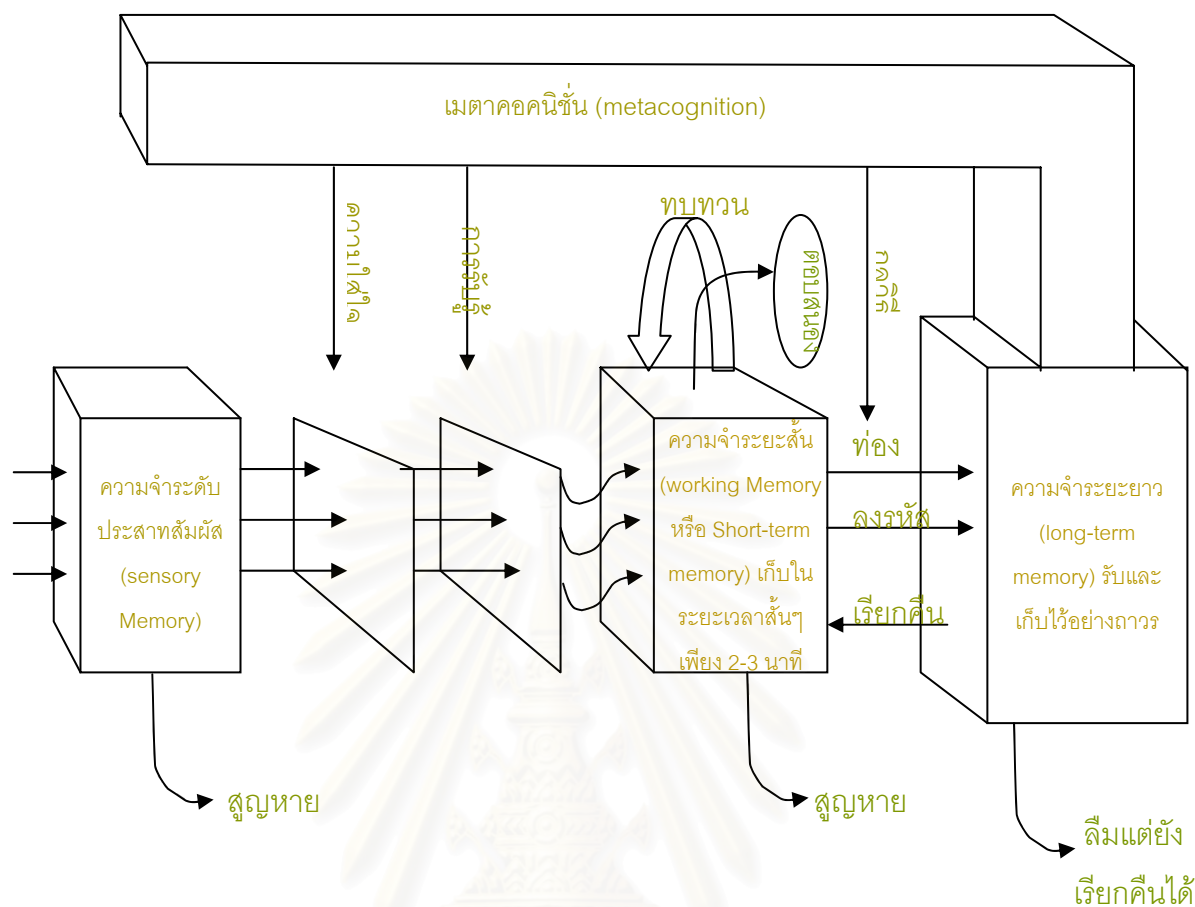
2.4 การเข้ารหัส (encoding) เป็นกระบวนการสร้างตัวแทนทางความคิด (mental representation) ที่มีพื้นฐานจากลักษณะที่เด่นชัดของงานที่เรียนรู้ (critical features of a learning tasks) ตัวแทนเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อรับข้อมูลในความจำปฏิบัติการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ความจำระยะยาว โดยเชื่อมโยงความรู้ใหม่เข้ากับสิ่งที่รู้อยู่แล้วในความจำระยะยาว การเชื่อมโยงนี้ไปสู่การเรียนรู้ อย่างมีความหมายต่อสิ่งที่เรียน

2.5 การเรียกคืน (retrieval) เป็นกระบวนการเรียกคืนข้อมูลที่จำไว้ในความจำระยะยาวออกมาใช้ การเรียกคืนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเข้ารหัส หากการเข้ารหัสทำให้เกิดการเก็บจำได้ดีมีประสิทธิภาพ การเรียกคืนก็จะมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย

3. กระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูลข้างต้น จะได้รับการบริหารควบคุมอีกชั้นหนึ่ง โดย เมตาคognition (metacognition) หรือกระบวนการรู้คิด ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคอมพิวเตอร์แล้ว ก็คือโปรแกรมสั่งงาน (software) กระบวนการรู้คิดเริ่มตั้งแต่ ความใส่ใจ (attention) ในการรับรู้ เช่น หากนักเรียนตระหนักรู้ว่าตนจะสามารถเรียนได้ดี หากให้ความใส่ใจในสิ่งที่ครูสอน นักเรียนคนนั้นก็ควบคุมตนเอง ให้ใส่ใจในสิ่งที่ครูสอน การรู้คิดประการต่อมาคือ การรับรู้ (perception) ตัวอย่างเช่น นักเรียนตระหนักรู้ว่า การรับรู้ของตนเองอาจผิดพลาดได้ จะยังไม่ตัดสินใจ จนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอ แสดงให้เห็นว่า การรู้คิดสามารถควบคุมการกระทำได้ การรู้คิดที่เป็น กลวิธีต่างๆ (strategies) เช่น หากนักเรียนตระหนักรู้ว่าตนไม่สามารถจดจำสิ่งที่ครูสอนได้ การตระหนักรู้ดังกล่าวจะนำไปสู่การคิดหากกลวิธีต่าง ๆ ที่จะมาช่วยให้ตนจดจำสิ่งที่เรียนได้ดี เช่น การท่อง การจดบันทึก และการใช้เทคนิคช่วยจำอื่น ๆ เช่น การผูกเรื่องที่ต้องจำเป็นคำกลอน การจำตัวย่อ การทำรหัส การเชื่อมโยงสิ่งที่สัมพันธ์กัน เป็นต้น

องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนทำงานประสานกัน โดยมีเมตาคognition หรือกระบวนการรู้คิดเป็นตัวควบคุม แสดงให้เห็นดังภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2 เมตาคognition หรือกระบวนการรู้คิดในกรอบทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Eggen and Kauchak, 1997 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2545)

จากแผนผังขั้นตอนวิธีคิดในการประมวลข้อมูลข้างสสารเริ่มจากการรับสัมผัสจากสิ่งเร้าภายนอกเมื่อมากระทบประสาทสัมผัส สิ่งเร้าต่าง ๆ จะผ่านกระบวนการซึ่งจะเก็บข้อมูลสั้นๆ ดังนั้นแม้ว่าสิ่งเร้าในสิ่งแวดล้อมจะผ่านความจำระดับประสาทสัมผัสทุกอย่าง แต่มีเฉพาะสิ่งเร้าที่ผู้เรียนใส่ใจเท่านั้นที่จะเกิดการรับรู้ และคงอยู่นานพอที่จะนำเข้าสู่ความจำระยะสั้นต่อไป และในขั้นของการรับรู้คนเราจะเลือกรับรู้แค่เพียงบางส่วนของสิ่งเร้าที่ได้รับมาจากความจำระดับสัมผัส และการรับรู้จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์และทัศนคติต่อสิ่งเร้า ดังนั้นกระบวนการใส่ใจและการรู้จักสิ่งเร้าภายนอกจึงมีความสำคัญมากต่อการรับข้อมูล เพราะจะเป็นตัวแปรที่ช่วยเลือกข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมภายนอกเข้าไปเก็บไว้ในความจำระยะสั้น และจะมีขั้นตอนช่วงระยะเวลาทำงานซึ่งผู้เรียนจะใช้การทบทวน เรียบเรียงและรวบรวมผสมผสานขยายความ โดยการเชื่อมโยงกับสิ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้ว และนำเข้ารหัสและประมวลข้อมูลข้างสสารเก็บไว้ในความจำระยะยาว และสามารถเรียกมาใช้ได้ต่อไป Kuo- en al et.(2002) กล่าวว่า โครงสร้างโดยภาพรวมของบทเรียน และ

ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดต่าง ๆ ที่ถูกแสดงไว้ในรูปแบบของภาพ ทำให้ผู้อ่านเห็นความชัดเจนและเข้าใจความคิดหลักได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นกลวิธีเรียนรู้ด้วยภาพอันเป็นการแปลงข้อมูลที่เป็นข้อความในแนวเส้นตรงยาว ไปเป็นการนำเสนอด้วยภาพ

โรบินสัน (Robinson, 1998) ได้อธิบายเหตุผลที่การใช้การแสดงผลข้อมูลด้วยภาพทำให้เกิดความเข้าใจและความจำได้ดีกว่าการแสดงผลข้อมูลด้วยข้อความเชิงเส้น ดังนี้

1. Selective attention แผนภาพจะช่วยย้ำข้อความในบทเรียนที่สำคัญ ทำให้ผู้เรียนใส่ใจข้อมูลนั้นๆ แต่แผนภาพจะทำให้ระลึกได้ดีกว่าการขีดเส้นใต้เพราะมีการสร้างความสัมพันธ์ภายในเกิดขึ้น

2. Internal connections แผนภาพเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอย่างไร การระลึกถึงข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งอาจเป็นแนวทางในการระลึกถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กันด้วย ซึ่งการอธิบายว่าข้อมูลสัมพันธ์เชื่อมโยงกันได้อย่างไรโดย Schema Theory

3. Schema Theory เป็นการจัดการความรู้ที่เป็นความคิดรวบยอดและถูกเก็บไว้ในความทรงจำ โดยแต่ละคนจะมีองค์ความรู้เฉพาะตัวในแต่ละเรื่องในความทรงจำ ซึ่งจะประกอบด้วยข้อมูลที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับความคิดรวบยอดนั้น ซึ่งเรียกองค์ความรู้ที่แต่ละคนมีนี้ว่า "โครงสร้างทางปัญญา" Dye(2000) กล่าวว่า ความรู้ของมนุษย์เราถูกเก็บในลักษณะที่คล้าย ๆ กันเป็นลำดับขั้น ซึ่งประกอบรวมกันจากวิธีที่เราเก็บรวบรวมข้อมูลมาไว้ด้วยกัน โดยผู้เรียนจะเข้าใจความหมายของเนื้อเรื่องที่เรียนได้มากน้อยเพียงใดนั้น ความรู้เดิมของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อความรู้ใหม่ หากโครงสร้างความรู้เดิมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่เรียนใหม่ ผู้เรียนจะรับรู้เรื่องได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ความรู้ทางเนื้อหานั้น ๆ มาก่อน ซึ่ง Schema theory เน้นความสำคัญของการกระตุ้นความรู้เดิม อันจะช่วยพัฒนาความเข้าใจ เนื่องจากแผนภาพแสดงความคิดรวบยอดในเชิงพื้นที่ อันเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งกระตุ้นความรู้เดิมได้ดีกว่าและเร็วกว่าข้อความ แผนภาพทำให้ผู้เรียนสามารถจัดการข้อมูลที่ถูกรู้ไปเชื่อมโยงในตำแหน่งของแผนภาพให้เข้ากับความรู้เดิมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ United State Department of Education(1987 อ้างถึงใน Dye,2000) กล่าวว่าการใช้การจัดข้อมูลด้วยแผนภาพ(Graphic Organizers) เป็นการแสดงการเน้นของโครงสร้างทางปัญญา(Schema theory) ความเข้าใจในโครงสร้างทางปัญญาช่วยครูในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ และช่วยนักเรียนสร้างความเชื่อมโยงในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

4. Conjoint Retention ในกรณีที่ข้อมูลใหม่หรือความรู้ใหม่นั้นไม่มีโครงสร้างความรู้เดิมในเรื่องนั้น ๆ อยู่เลย การทดลองของ Kulhavy พบว่าในการอ่านบทเรียนเมื่อเนื้อหาในรูปแบบผังถูก

เข้ารหัสร่วมกับโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ การระลึกได้ของข้อมูลที่เป็นข้อความที่อ่านจะมีเพิ่มขึ้น แสดงว่าข้อมูลในเชิงพื้นที่ก็ถูกเข้ารหัสไปพร้อมกับการนำเสนอด้วยข้อความ ดังนั้นการเรียนรู้ในเชิงพื้นที่ประกอบด้วย Visual imagery (การจำโครงสร้าง) และ Relational Encoding (การเข้ารหัสของความสัมพันธ์) ซึ่งผู้เรียนสร้างถ้อยคำเป็นความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างองค์ประกอบของโครงสร้าง การแสดงข้อมูลเป็นภาพแบบ 2 มิติ(แผนภาพ) ทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ทำให้เข้าใจได้ดี ซึ่งไม่มีในการแสดงข้อมูลด้วยข้อความเพียงมิติเดียว

จากการประสานการทำงานของการประมวลผลข้อมูลของสมองกับการจัดแสดงข้อมูลด้วยแผนภาพที่ช่วยในการเข้าใจและจำเนื้อหาได้ดีขึ้นข้างต้น ดังนั้นในการเรียนการสอนบทบาทของผู้สอนคือการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้เดิมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอนหรือไม่ อย่างไรก็ตามการใช้การแสดงผลเชิงพื้นที่เป็นวิธีช่วยให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่จะสอนกับความรู้เดิมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้รู้ถึงโครงสร้างเนื้อหาที่เรียนในภาพรวม เชื่อมโยงกับโครงสร้างความรู้เดิมของผู้เรียน แล้วนำไปสู่การทำความเข้าใจบทเรียนต่อไป โดย บริสเนอร์, โจแฮสเซนและกราโบวสกี (Beissner, Johassen and Grabowski, 1993 อ้างถึงใน สุปรียา ตันสกุล, 2540) เสนอไว้ว่า โครงสร้างเนื้อหา (structural knowledge) เป็นความรู้ที่เป็นตัวแทนของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ในเนื้อหา ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการเรียนการสอน ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่มีความหมาย จะไม่เกิดขึ้นหากผู้เรียนไม่สามารถค้นพบโครงสร้างของเนื้อหา และจัดระเบียบให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาได้
2. โครงสร้างเนื้อหาจำเป็นต่อการทำความเข้าใจ ยิ่งเป็นงานที่ซับซ้อนยิ่งต้องการมากขึ้น หากผู้เรียนค้นหาโครงสร้างของเนื้อหาไม่พบก็จะไม่เข้าใจในเนื้อหานั้น และขาดความสามารถที่จะถ่ายโอนความรู้ที่เรียนเข้าสู่สถานการณ์ใหม่ ดังนั้นผู้สอนจึงต้องสอนให้ผู้เรียนรู้ว่ามีมโนทัศน์ในเนื้อหาเชื่อมโยงกันอย่างไร เมื่อความรู้แบบนี้เกิดผู้เรียนก็จะเข้าใจเนื้อหา เก็บจำ และประยุกต์ความรู้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้
3. เมื่อผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างเนื้อหาแล้ว ผู้เรียนจะเกิดมโนทัศน์ต่อเนื้อหาทั้งเป็นความรู้ในเนื้อหาและความรู้วิธีการที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
4. ผู้เชี่ยวชาญ แตกต่างจากผู้ไม่เชี่ยวชาญตรงที่ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเป็นโครงสร้างความรู้เดิมที่มีรูปแบบอย่างมากมาย (rich sets of pattern-indexed schemata) ซึ่งโครงสร้างนี้ช่วยนำไปสู่การตีความปัญหาและหาข้อสรุปของปัญหา

5. โครงสร้างเนื้อหาจำเป็นอย่างไรต่อการแก้ปัญหา ยิ่งผู้เรียนรู้ความสัมพันธ์ของเนื้อหา มากเท่าไร ก็สามารถถ่ายโอนความรู้นี้ไปแก้ปัญหาได้ การแก้ปัญหาที่เฉพาะเจาะจง (domain specific problem solving) ขึ้นอยู่กับการได้รับโครงสร้างเนื้อหาที่เหมาะสม

วิธีการในการเรียนการสอนของผู้สอนที่จะใช้ให้ผู้เรียนรู้ถึงโครงสร้างเนื้อหาได้ โดยผู้สอน สามารถใช้แผนผัง (Mapping) อันเป็นกลวิธีการเรียนรู้ด้วยภาพ เชื่อมโยงสิ่งที่จะเรียนเข้ากับ โครงสร้างเดิม หรือให้ผู้เรียนจัดทำแผนผังขึ้นเองก็ได้ โดยการให้ผู้เรียนจัดทำโครงสร้างที่ได้จาก เนื้อหาความเข้าใจของเขา ให้ผู้เรียนคิดจัดสิ่งที่เขาเรียนให้เป็นระบบ เชื่อมโยงเข้าสู่ความเข้าใจ และการแก้ปัญหา (Clarke, 1990) ผังมโนทัศน์ (Concept Maps) เป็นผังกราฟิกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมี หลักการคือแปลงข้อมูลที่เป็นข้อความในแนวเส้นยาวของเส้นบรรทัด ให้เป็นการนำเสนอข้อมูลด้วย ภาพที่ไม่มีบรรทัด ทำให้ง่ายแก่การเข้าใจและเก็บเข้าสู่ความจำได้ง่าย และเรียกคืนออกมาได้ใน เวลาจำกัดกว่าข้อมูลที่เป็นข้อความ

1.1.3 ทฤษฎีการรับรู้ภาพรวมของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt's Perception Theory)

นักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Psychologist) เริ่มในประเทศเยอรมัน ปี ค.ศ. 1912 ซึ่งคำว่า "Gestalt" เป็นภาษาเยอรมัน มีความหมายใกล้เคียงกับภาษาอังกฤษ "Pattern" หรือ "Configuration" นักวิจัยกลุ่มเกสตัลท์ให้ความสนใจเกี่ยวกับการรับรู้ และพบว่า การรับรู้ของคน ส่วนมากจะเป็นอัตวิสัย (Subjective) คือขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละคน นักจิตวิทยาในกลุ่ม เกสตัลท์ประกอบด้วย โคห์เลอร์ (Kohler) คอฟคา (Koffka) และแวร์ไทมเมอร์ (Wertheimer)

นักจิตวิทยาในทฤษฎีนี้เชื่อว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะค้นหาความหมาย ความสมบูรณ์และ โครงสร้างรวม ๆ ของสิ่งที่ตนเองรับรู้ และมักเรียบเรียงให้เห็นความสัมพันธ์ของส่วนย่อยและ ส่วนรวมว่า "ส่วนรวมมีค่ามากกว่าผลบวกของส่วนย่อย" (The whole is greater than the sum of the parts) ซึ่งหมายความว่า มนุษย์ชอบที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ เป็นภาพรวมนั่นเอง (พีระพงษ์ กุล พิศาล, 2533) และเชื่อมั่นว่าทฤษฎีข้างต้นมีผลต่อจิตวิทยาการรับรู้อย่างสำคัญยิ่ง

ความหมายของการรับรู้

ฮิลการ์ด (Hilgard) – การรับรู้เป็นการทำงานของอินทรีย์ ชั้นแรกสุดของการติดต่อกับโลกภายนอกโดยผ่านประสาทสัมผัส (Sense Organs) ทางตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง ช่วยให้อินทรีย์เรียนรู้ได้ในบรรดาสิ่งเร้าทั้งปวง

กันยา สุวรรณแสง (2540) – การใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมายสิ่งเร้าที่ผ่านประสาทสัมผัสแล้ว เกิดความรู้สึกระลึก รู้ความหมายว่าเป็นอะไร

ประดินันท์ อูปรมัย (2533) – เป็นกระบวนการที่บุคคลรับสัมผัสสิ่งเร้าแล้วใช้ประสบการณ์หรือความรู้เดิมแปลความหมายของสิ่งเร้าที่รับสัมผัสนั้น

โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ (2533) – การตีความหมายรับสัมผัสออกเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย ซึ่งการตีความหมายนั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์หรือการเรียนรู้

ลักขณา สิริวัฒน์(2544) – การเกิดอาการสัมผัสอย่างมีความหมายและเป็นกระบวนการแปลหรือตีความจากประสบการณ์เดิม

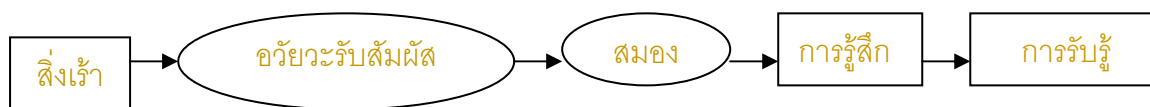
สุชา จันทร์เอม (2518) – กระบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยอวัยวะรับสัมผัส

จากความหมายที่ให้โดยนักวิชาการหลายๆ ท่านพอจะสรุปได้ว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลรับสัมผัสจากประสาทสัมผัส เมื่อมีสิ่งเร้ามากระทบแล้วเกิดการแปลความหมายสิ่งเร้านั้น จากข้อมูล ความรู้และประสบการณ์เดิมที่บุคคลนั้นมีอยู่เกี่ยวกับสิ่งเร้านั้น จึงเกิดเป็นการสัมผัสอย่างมีความหมาย หรือเกิดการตีความหมายการรับสัมผัสนั้นๆ จึงเกิดเป็นการรับรู้ขึ้น ดังนั้นหากคนใดไม่มีความรู้หรือลืมเลือนเรื่องนั้น ๆ ไปก็จะไม่มีการรับรู้ในสิ่งนั้น เกิดเป็นเพียงการรู้สึกสัมผัสจากสิ่งเร้าเท่านั้น

กระบวนการรับรู้ (Perception Process)

เป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความเข้าใจ ความคิด การรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision making) การแสดงพฤติกรรม เริ่มต้นจาก เมื่อมีสิ่งเร้า (Stimulus) มากระทบอวัยวะรับสัมผัสต่างๆ แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังสมอง เกิดการรู้สึก (Sensation) ต่อจากนั้นก็มีการตีความสิ่งที่สัมผัสนั้น โดยอาศัยประสบการณ์เดิม การแปลความหมายของความรู้สึกจากการสัมผัส เรียกว่า “การรับรู้” (Perception) แล้วจึงเกิดอาการตอบสนองสิ่งเร้านั้น การตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้มากหรือน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับหลาย

ปัจจัย โดยสรุปแล้วการรับรู้จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (นิรันดร์ แสงสวัสดิ์ , 2546)

แผนภาพที่ 3 แสดงกระบวนการของการรับรู้

องค์ประกอบของการรับรู้ ประกอบด้วย

- 1) องค์ประกอบทางสรีรวิทยา (Physiological Factors)
- 2) องค์ประกอบทางจิตวิทยา (Psychological Factors)
- 3) องค์ประกอบทางการจัดระบบสิ่งเร้า (Stimulus Organization Factors)

1) องค์ประกอบทางสรีรวิทยา (Physiological Factors)

องค์ประกอบทางสรีรวิทยา เป็นส่วนสำคัญของด้านสุดท้ายก่อนที่จะถึงการรับรู้ คือ การรู้สึกสัมผัส (Sensation) ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งเร้า (Stimulus) มากระทบอวัยวะรับสัมผัส (Sense Organ) แล้วส่งต่อไปยังสมองบริเวณรับสัมผัส (Sensory Area) เกิดการสัมผัสขึ้น องค์ประกอบด้านสรีรวิทยาที่มีผลต่อการรับรู้มีดังต่อไปนี้

ก. องค์ประกอบลักษณะทางกายภาพของสิ่งเร้า จะต้องเป็นสิ่งเร้าที่มนุษย์สามารถจะรับรู้ได้โดยอวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง อีกทั้งขนาดของสิ่งเร้า สิ่งเร้าแต่ละประเภทจะต้องมีขนาดพอเหมาะกับสรีระของมนุษย์ มนุษย์จึงจะสามารถรับรู้ได้ เช่น แสงขนาดที่มนุษย์จะรับรู้ได้อยู่ในช่วง 380 – 780 นาโนเมตร เสียง ขนาดที่มนุษย์จะรับรู้ได้มีความถี่ 20 – 20,000 เฮิรตซ์ เป็นต้น

ข. องค์ประกอบทางกายภาพของมนุษย์ สภาพร่างกายปกติของมนุษย์สามารถรับรู้ได้ในขอบเขตของประเภทและขนาดสิ่งเร้าที่จำกัด แต่ถ้าวร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไปจากปกติที่เกิดจากความเสื่อมของอวัยวะโดยปกติ เช่น คนชราภาพ หรือ การเปลี่ยนแปลงไปจากปกติที่เกิดจากความเมื่อยล้า หรือได้รับสารเคมีบางประเภทเช่น ยา เหล้า ภัยพิษ ฯลฯ ก็จะทำให้ผลในการรับรู้เปลี่ยนแปลงไป

2) องค์ประกอบทางจิตวิทยา (Psychological Factors)

การสัมผัสของคนเรานั้น ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเราอาจจะเกิดสัมผัสได้หลายอย่าง แต่การรับรู้ที่เราสามารถรับรู้ได้เพียงอย่างเดียวในระยะเวลาหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ขณะที่ท่านอ่านหนังสืออยู่ สิ่งเร้าที่มาสัมผัสต่อระบบสัมผัสไม่ได้มีเพียงแต่ภาพ ตัวอักษรที่กำลังอ่านเท่านั้น แต่หนังสือก็เป็นสิ่งเร้าที่สัมผัสกับมือหรือนิ้ว แรงกดจากเก้าอี้ที่มีต่อผิวหนังก็เป็นสิ่งเร้า อีกทั้งถ้าหยุดฟังเสียงรอบๆข้างก็อาจจะได้ยินเสียงใดก็ได้ แต่สิ่งเร้าอื่นๆ ที่สัมผัสในขณะที่อ่านหนังสืออาจจะไม่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของท่าน จะเห็นได้ว่าในกระบวนการรับรู้ยังมีสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลเลือกที่จะรับรู้ กระบวนการสำคัญอันนี้คือ “กระบวนการทางจิตวิทยา” องค์ประกอบทางจิตวิทยามีอิทธิพลต่อการรับรู้ใน 2 ลักษณะ คือ 1) การเลือกที่จะรับรู้ 2) การตีความสิ่งที่สัมผัส

ก) การเลือกที่จะรับรู้

สิ่งที่มาสัมผัสบุคคลนั้นในขณะหนึ่งมีหลายประเภท อาจจะเป็นภาพ เสียง กลิ่น ฯลฯ หรือแม้แต่สิ่งเร้าประเภทเดียวกันก็อาจจะมีหลายอย่าง เช่น เสียงที่ได้ยินขณะหนึ่งอาจจะมีหลายเสียง แต่คนเราก็มีความสามารถที่จะเลือกรับรู้เฉพาะอย่าง ซึ่งปัจจัยที่สำคัญทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่จะรับรู้คือ “ความตั้งใจ” (Attention) ในการรับรู้ ซึ่งความตั้งใจในการที่บุคคลจะเลือกรับรู้นั้นโดยปกติมิได้เกิดโดยเจตนาของบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากอิทธิพลของสิ่งเร้าต่างๆ ดังนี้คือ

ก.1) สิ่งเร้าภายนอก การจัดระบบการเปลี่ยนแปลงและลักษณะต่างๆ ของสิ่งเร้าภายนอกมีอิทธิพลต่อการตั้งความสนใจให้บุคคลที่ตั้งใจที่จะเลือกรับรู้สิ่งเร้าลักษณะนั้นๆ ลักษณะสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจในการเลือกที่จะรับรู้ ดังดูความสนใจให้กับการรับรู้ของคน เช่น สิ่งเร้าที่มีการเคลื่อนไหว, สิ่งเร้าที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม, สิ่งเร้าที่มีความแปลกใหม่กว่าสิ่งอื่น ๆ, สิ่งเร้าที่มีการซ้ำหรือเน้นย้ำ และ สิ่งเร้าที่มีความเข้มสูงทั้งขนาดและคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นต้น

ก.2) สภาพภายใน นอกจากลักษณะสิ่งเร้าภายนอกจะมีผลต่อความตั้งใจในการรับรู้แล้ว สภาพภายในของบุคคลก็มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการรับรู้ สภาพภายในของบุคคลมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการรับรู้ ได้แก่ ความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้รับสิ่งเร้า, ความตั้งใจที่จะรับรู้สิ่งเร้าใดโดยเฉพาะ, แรงจูงใจและความต้องการของร่างกายในขณะนั้น เช่น กำลังหิว บุคคลก็อาจมีแนวโน้มที่จะเลือกรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของ, การเห็นคุณค่า เมื่อเห็นคุณค่าก็เพิ่มความสนใจ ใส่ใจต่อการที่จะรับรู้ ซึ่งถ้าคนเราสนใจต่อสิ่งใดก็มักจะ

บ่งเกิดความตั้งใจทันที และ ความดึงดูดในสังคม ถ้าคนส่วนใหญ่หรือกลุ่มสนใจอะไร เรามีแนวโน้มที่จะสนใจบ้าง และการรับรู้ในเรื่องนั้นก็ดีขึ้น

ข) การตีความสิ่งที่รับรู้

การรับรู้เป็นขั้นตอนพิเศษต่างไปจากการรู้สึกสัมผัส เป็นการทำให้การสัมผัสที่เลือกแล้วมีความหมายขึ้นมา โดยผ่านกระบวนการตีความสิ่งที่สัมผัสให้มีความหมายขึ้น มีปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาหลายอย่าง ได้แก่

ข.1) การคิดและสติปัญญา ช่วยให้บุคคลนั้นเข้าใจสิ่งต่าง ๆ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่สัมผัสได้อย่างรวดเร็ว บุคคลที่มีความสามารถในการคิดสูงกว่า หรือมีสติปัญญาสูง ความสามารถในการตีความสิ่งที่รับสัมผัสก็ดีกว่า

ข.2) การเรียนรู้และประสบการณ์เดิม บุคคลจะอาศัยประสบการณ์เดิม หรือสิ่งที่ตนเคยเรียนรู้มาเป็นพื้นฐาน ในการตีความสิ่งที่สัมผัส แต่ถ้าหากไม่มีความรู้เดิมในเรื่องนั้น ก็อาจทำให้การรับรู้ผิดไปจากความเป็นจริง

ข.3) แรงจูงใจ การตีความสิ่งที่มาสัมผัสยังขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ และความต้องการของบุคคล ถ้ามีความสนใจและจิตจดจ่อกับสิ่งนั้น จะทำให้การสังเกตและพิจารณาสิ่งนั้นอย่างถี่ถ้วน แล้วทำให้เกิดการแปลความหมายได้ดีขึ้น

ข.4) ทักษะคติ ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการตีความเรื่องเดียวกันแตกต่างกัน ผลทำให้การรับรู้แตกต่างกัน

ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มีความสำคัญที่ทำให้บุคคลรับรู้สิ่งเดียวกันไม่เหมือนกัน (Subjective)

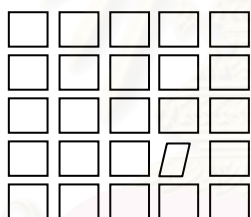
3) องค์ประกอบทางการจัดระบบสิ่งเร้า (Stimulus Organization Factors)

นักจิตวิทยาเกสทอลล์ตั้งสมมติฐานว่า ผู้รับรู้สภาพแวดล้อมจะปรับ(transform) ข้อมูลไปสู่ความรู้สึก ทฤษฎีเกสทอลล์ยืนยันว่า การรับรู้ไม่ใช่การอนุมานหรือการคาดเดา ผู้รับรู้จะปรับข้อมูลเข้าไปสู่ความรู้สึกสัมผัส ข้อมูลที่เข้ามามีได้ปรับด้วยความรู้ แต่ด้วยการทำงานบนหลักการรับรู้ที่เรียกว่า “หลักของความง่าย”(Simplicity Principle) แต่ละกระสวนของแสง(Pattern of Light) ซึ่งกระทบจอภาพ(Retina) จะผลิตกระสวนขึ้นในสมองที่เรียกว่า “สนามสมอง”(Brain field) สนามสมองจะจัดระบบในตัวของมันเองให้มีสภาพง่ายที่สุดหรือเรียบง่ายที่สุด (Winner,1982 อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ,2544: 105-106)

ซึ่งนักจิตวิทยาเกสตัลท์และนักวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ภาพในช่วงแรก ได้พบว่า การมองเห็นจะค้นหาภาพส่วนรวมที่เป็นเอกภาพ(Unified Whole) ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีเกสตัลท์ในการมองเห็นย่อมช่วยในการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงานออกแบบที่ดี ซึ่งจะช่วยในการรับรู้ข้อมูลได้อย่างครอบคลุมและชัดเจนในการสร้างผังมโนทัศน์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และช่วยในการรับข้อมูล จัดระบบข้อมูลได้ดีขึ้นในการเรียนการสอน สอดคล้องกับพีระพงษ์ กุลพิศาล (2533) กล่าวว่า “มนุษย์มีแนวโน้มที่จะค้นหาความหมาย ความสมบูรณ์และโครงสร้างภาพรวม ๆ ของสิ่งที่ตนเองกับรู้ ... ถ้ามนุษย์ปฏิเสธการรับรู้ที่เป็นภาพรวมเมื่อไหร่ ก็จะทำให้เกิดความเครียด ความไม่สบายใจและความรู้สึกกลอยเคว้งคว้าง” โดยหลักการของเกสตัลท์ที่ผู้วิจัยได้แนะนำให้กับผู้เรียนใช้ในการปรับปรุงผังมโนทัศน์เพื่อช่วยในการรับรู้คือ

ก.) กฎของความคล้าย (Law of Similarity)

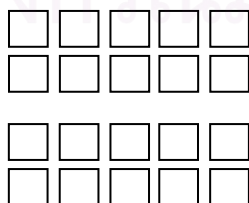
บุคคลมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งที่คล้ายกันว่าเป็นพวกเดียวกัน จากภาพข้างล่างเรารับรู้ภาพในแบบเรียงเป็นแนวนอน มากกว่าเป็นแนวตั้ง โดยเราพิจารณาความคล้ายคลึงกันเป็นหลัก

similarity

ข.) กฎของความใกล้ (Law of Proximity)

บุคคลมีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งที่อยู่ใกล้กันว่าเป็นพวกเดียวกัน สิ่งที่อยู่ใกล้กัน 2 สิ่งขึ้นไป เราจะมองเห็นเป็นกลุ่ม ความใกล้เคียงของเส้นหรือขอบ ทำให้ง่ายต่อการมองเห็นและจัดกลุ่มเป็นรูปร่าง เช่น

proximity

นอกจากนี้ยังมีหลักการด้านอื่น ๆ ของเกสตัลท์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ที่ได้มีการพัฒนาวิจัยเรื่อยมาเพื่อเป็นแนวทางต่อการให้เกิดการรับรู้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความสำคัญของการรับรู้

ลักษณะ สิริวัฒน(2544) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการตีความต่อสิ่งที่ได้เห็นหรือได้รับสัมผัสต่าง ๆ การรับรู้จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในชีวิตประจำวัน และกันยา สุวรรณแสง (2540) กล่าวเพิ่มเติมว่า การรับรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การรับรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าไม่มีการรับรู้ การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ซึ่งการรับรู้มีผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ดังนี้

1. เจตคติ ข้อมูลนาาชนิดที่หลั่งไหลเข้าในระบบการรับรู้ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา จะทำให้ผู้ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อรับรู้แล้วย่อมเกิดความรู้สึก และมีอารมณ์พัฒนามาเป็นเจตคติ แล้วพฤติกรรมก็ตามมาในที่สุดมีเจตคติและมีค่านิยมต่อสิ่งนั้นตามระดับของข้อมูลที่ได้รับ

2. การเรียนรู้และการแก้ปัญหา การรับรู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นเบื้องต้น ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เนื่องจากการแก้ปัญหานั้น ๆ หากบุคคลใดไม่เคยแก้ปัญหาด้วยตัวเองหรือไม่ค่อยได้ทำการแก้ปัญหามาก มักจะแก้ปัญหาไม่เป็นหรือใช้เวลานานกว่าปกติทำนองเดียวกัน การเรียนรู้ก็มีผลต่อการรับรู้ครั้งใหม่ เมื่อเรียนรู้มากขึ้นก็จะมีข้อมูลและประสบการณ์มากขึ้นและจะส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น เนื่องจากความรู้-ความจำเดิมจะช่วยแปลความหมายให้ทราบได้ว่าคืออะไร

จากข้อมูลเรื่องการรับรู้ เห็นได้ว่าการรับรู้เป็นประตูด่านแรกที่จะนำไปสู่การเรียนรู้เมื่อมีการรับรู้ จึงเกิดการเรียนรู้ตามมา หรือเพราะมีการเรียนรู้แล้ว จึงทำให้การรับรู้ง่ายและเร็วขึ้น ฉะนั้นเราจะพบว่าทั้งการรับรู้และการเรียนรู้จะต้องเกี่ยวเนื่องคู่กันไป ถ้าไม่มีการรับรู้ การเรียนรู้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ แล้วถ้าจะแบ่งขบวนการรับรู้ พอจะแยกได้เป็น 2 ส่วนที่มีความสำคัญไม่แพ้กันคือ

1) ขั้นตอนการรับรู้ข้อมูล ถ้าอวัยวะของผู้รับรู้ไม่มีความสมบูรณ์หรือผู้รับรู้ไม่มีความใส่ใจ ข้อมูลจากสิ่งเร้าที่ได้อาจจะไม่ชัดเจนและ/หรือไม่ครบถ้วน อันส่งผลต่อขั้นตอนต่อไปคือ

2) การตีความแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ได้รับมา เมื่อรับข้อมูลได้ไม่สมบูรณ์ การตีความก็ไม่อาจสมบูรณ์หรือผิดพลาดไปได้ ในขั้นตอนที่สองปัจจัยที่สำคัญคือ ประสบการณ์และความรู้เดิมในเรื่องนั้น ๆ แม้ว่า จะได้รับข้อมูลมาอย่างถูกต้อง เต็มที่ แต่ถ้าผู้รับรู้ไม่มีประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มา

ก่อน การตีความหรือแปลความหมายเป็นการรับรู้ เพื่อที่จะพิจารณาต่อการตอบสนองอย่างถูกต้องก็เป็นไปได้ยาก เพราะขอบเขตการประมวลผลข้อมูลขาดข้อมูลในการวินิจฉัย

ตามทฤษฎีการรับรู้ภาพรวม ฮาร์ดี และดาวิส (Hardey and Davies, 1976 อ้างถึงใน Bassoppo-Moyo, 1997) พบว่าการใช้โครงสร้างภาพรวมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในการสอนสามารถช่วยให้นักเรียน เรียนรู้และเก็บสิ่งต่าง ๆ ในการเรียนไว้ได้ ช่วยกระตุ้นความรู้เดิม และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดต่าง ๆ ในรูปของภาพ ทำให้ผู้เรียนเห็นความชัดเจน เข้าใจความคิดหลักได้ดีขึ้น

การรับรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ทางศิลปะ โดยเฉพาะทัศนศิลป์มาก จากทฤษฎีการรับรู้ข้างต้น และการวิจัยของคริส (Christ, 1975 อ้างถึงใน Wallace al. Et., 1998) กล่าวว่า การให้รหัสโดยสีเป็นวิถีทางที่มีประสิทธิภาพในการเข้ากลุ่ม(chunk) และการจัดระบบข้อมูล Mc Cagg, Rewey และ Pitre (1992) พบว่า การจัดการแผนภาพที่ดีจะได้ผลดีกว่าแผนภาพที่ไม่มีการจัดการ และ Lambiotte et al.(1989)สังเกตว่าผังที่ดีจะแสดงผลกระทบต่าง ๆ ตามทฤษฎีการรับรู้ Gestalt theory สอดคล้องกับ Wallace, West and Dansereau (1998) เสนอว่า การใช้สี รูปทรง และการจัดกลุ่มข้อมูลให้ใกล้เคียงกัน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้โดยเกิดจากการปรับปรุงการจัดการข้อมูลเหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้น

จากความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้ที่มีความหมาย ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิมอันส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้และความจำ ซึ่งผังมโนทัศน์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และหลักฐานของกระบวนการรับรู้ข้อมูลจากทฤษฎีการประมวลผลข้อมูลที่แสดงว่าการเข้ารหัส เก็บจำและเรียกคืนข้อมูลที่เป็นภาพทำได้ดีกว่าข้อมูลที่เป็นข้อความ ประกอบกับแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ข้างต้นที่การรับรู้ภาพรวมจะทำให้เกิดความเข้าใจและการจำของข้อมูลได้ดีกว่า อีกทั้งความรู้ในเรื่องการจัดระบบสิ่งเร้าที่มนุษย์มีแนวโน้มการมองสิ่งที่คล้ายกัน และใกล้เคียงกันอย่างไรของนักจิตวิทยาการรับรู้กลุ่มเกสตัลต์ สามารถนำมาพัฒนาการสร้างแผนผังให้สอดคล้องกับการรับรู้ของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผังมโนทัศน์ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมีประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ปรับปรุงผังมโนทัศน์ในการนำเสนอข้อมูล ให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทั้งการใช้สี รูปทรง และการจัดตำแหน่งของข้อมูลต่าง ๆ ภายในผังมโนทัศน์ และยังเหมาะสมกับการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาทางทัศนศิลป์อันมีพื้นฐานของการรับรู้ทางการเห็นเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้สอนยังกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างผังมโนทัศน์ด้วยตัวเอง และปรับปรุงให้นำสนใจโดยใช้สี รูปทรงและการจัดวางตกแต่งให้เหมาะสมกับเนื้อหา

1.2 หลักการของผังมโนทัศน์

1.2.1 ส่วนประกอบผังมโนทัศน์

โนแวก (Novak, 1991:45-46) กล่าวว่าผังมโนทัศน์ประกอบด้วยส่วนประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่

1. มโนทัศน์ (Concept) เป็นความสม่าเสมอที่มีอยู่ในเหตุการณ์ซึ่งหมายถึงสิ่งใดก็ตาม ซึ่งบังเกิดขึ้นหรือถูกทำให้บังเกิดขึ้น หรือวัตถุต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง สิ่งใดก็ตามซึ่งมีอยู่ และอาจสังเกตได้ และตราไว้ให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันด้วย “คำพูด”
2. ความสัมพันธ์ (Relationship) หรือการเชื่อมโยงระหว่างประพจน์ (Prepositional Linkages)
3. ลำดับชั้น (Hierarchy) เป็นการจำแนกความแตกต่างของมโนทัศน์ โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันของมโนทัศน์ที่กว้างกว่าจะอยู่ในลำดับที่สูงกว่ามโนทัศน์ที่แคบและเฉพาะเจาะจงกว่า
4. การเชื่อมโยงตามแนวขวาง (Cross-Links) การเชื่อมโยงมโนทัศน์แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกัน

ส่วนประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้ สามารถแสดงได้ตามแผนภูมิ ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บาร์ดูดี และ บาร์เทิล (Baroody and Bartels,2000 อ้างถึงใน รุ่งนภา ทศภานนท์ ,2544) กล่าวว่า แผนผังมโนทัศน์มีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ส่วนคือ

1. ชื่อมโนทัศน์(Concept names) เป็นชื่อมโนทัศน์ของเรื่องที่จะนำมาสร้างผังมโนทัศน์นั้น ๆ โดยจะเขียนชื่อมโนทัศน์ไว้ในกรอบรูปร่างใดก็ได้
2. เส้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Linking lines) เป็นเส้นที่ลากเชื่อมกันระหว่างมโนทัศน์สองมโนทัศน์ที่มีความสัมพันธ์กันโดยอาจจะมีหรือไม่มีหัวลูกศรก็ได้
3. คำหรือวลีที่แสดงความสัมพันธ์(Linking phrases) เป็นคำ วลี หรือประโยคที่เขียนไปตามเส้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์สองมโนทัศน์ใด ๆ

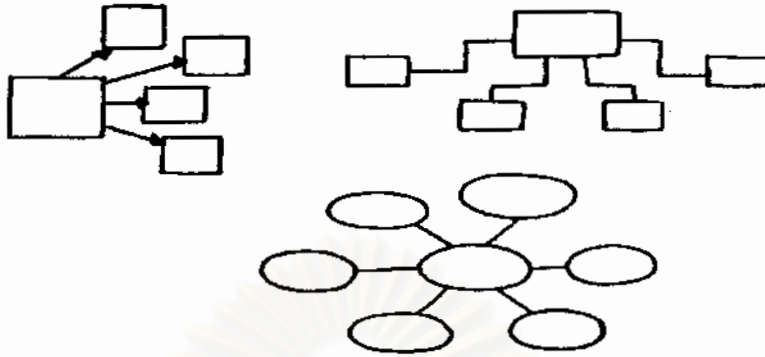
จากลักษณะและส่วนประกอบของแผนผังมโนทัศน์ข้างต้น เห็นได้ว่าส่วนประกอบที่สำคัญของผังมโนทัศน์คือ มโนทัศน์(Concepts) คำเชื่อม(Linking words) และเส้นเชื่อมโยง(Linking line) นอกจากนั้นหากสามารถเชื่อมโยงข้ามสาย(Cross links) ได้ ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ในแต่ละสายของมโนทัศน์หลัก มโนทัศน์รอง หรือมโนทัศน์เฉพาะ และแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเชื่อมโยงผังมโนทัศน์ของผู้สร้างผังมโนทัศน์นั้นอีกด้วย

1.2.2 รูปแบบของผังมโนทัศน์

นักการศึกษาหลายท่านได้จัดประเภทของผังมโนทัศน์ซึ่งมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้ (Novak,1991 , Baroody and Batels,2000, วงษ์สถิตย์ วัฒนเสรี ,2544: 42)

1. ผังมโนทัศน์แบบใยแมงมุม (A Spider Map) นำเสนอโดยการเขียนมโนทัศน์หลักสำคัญไว้ตรงกึ่งกลาง แล้วเขียนคำอธิบายหรือบอกลักษณะของมโนทัศน์รองกระจายออกไปรอบ ๆ ดังภาพ

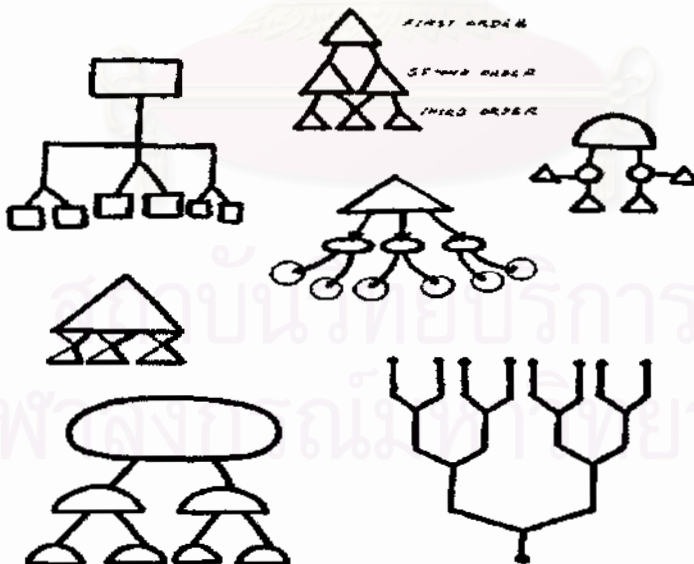
SPIDER Concept Maps

แผนภาพที่ 5 ตัวอย่างผังมโนทัศน์แบบแมงมุมรูปแบบต่าง ๆ
(<http://classes.aces.uiuc.edu/ACES100/Mind/c-m2.html>)

2 ผังมโนทัศน์แบบเรียงลำดับ (Hierarchy Map) เป็นการนำเสนอข้อมูลตามลำดับชั้นลงมา โดยมีโนทัศน์หลักหรือสำคัญที่สุดอยู่ด้านบนสุด มโนทัศน์รอง และมโนทัศน์ที่มีความเฉพาะเจาะจงอยู่ด้านล่าง ดังภาพ

HIERARCHY

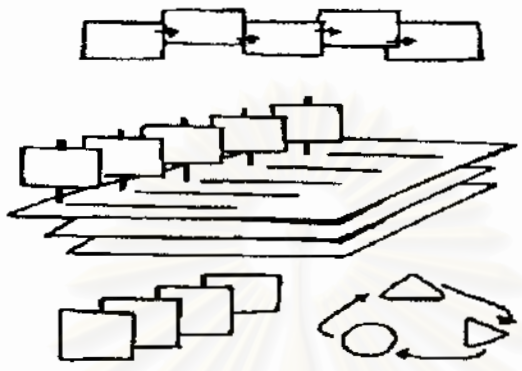

แผนภาพที่ 6 ตัวอย่างผังมโนทัศน์แบบลำดับชั้นซึ่งมีหลายรูปแบบ

(<http://classes.aces.uiuc.edu/ACES100/Mind/c-m2.html>)

3. ผังมโนทัศน์สายงานหรือแบบลูกโซ่ (Chain Map or Flow Chart) เป็นการแสดงความสัมพันธ์แบบเส้นตรง แสดงลำดับก่อนหลังของขั้นตอนการทำงานหรือเหตุการณ์ใดๆ ดังภาพ

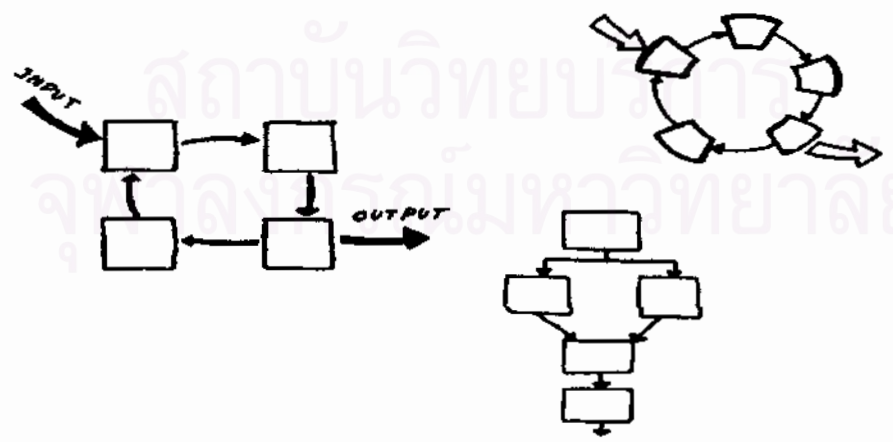
*FLOWCHART - ALGORITHM
Concept Maps*

แผนภาพที่ 7 ตัวอย่างผังมโนทัศน์สายงาน หรือแบบลูกโซ่
(<http://classes.aces.uiuc.edu/ACES100/Mind/c-m2.html>)

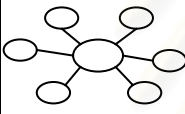
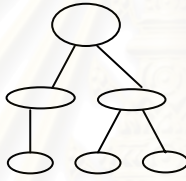
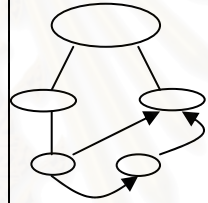
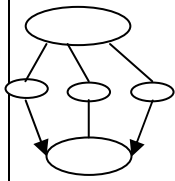
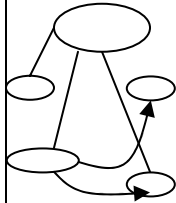
4. ผังมโนทัศน์ระบบหรือวัฏจักร (Systems or Cycle Concept Map) เป็นการจัดระบบข้อมูลในรูปแบบคล้ายกับมโนทัศน์แบบสายงาน แต่เพิ่มส่วนที่มี Inputs และ Outputs หรือแสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ที่มีความต่อเนื่องของมโนทัศน์ย่อยและเวียนกลับเป็นวัฏจักร ดังภาพ

SYSTEMS Concept Maps

แผนภาพที่ 8 ตัวอย่างผังมโนทัศน์แบบระบบ หรือ วัฏจักร
(<http://classes.aces.uiuc.edu/ACES100/Mind/c-m2.html>)

มนัส บุญประกอบ(2543 อ้างถึงใน จุริรัตน์ สืบตระกูล,2546:51) ได้แบ่งผังมโนทัศน์ ออกเป็น 5 ประเภท ซึ่งมาจากการแบ่งของ Merie Tan แห่งมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ และนำเสนอ เพิ่มไว้อีกหนึ่งประเภทคือ ประเภทผสม

ประเภท	1.การกระจายออก	2.ปลายเปิด	3.เชื่อมโยงข้ามชุด	4.ปลายปิด	5. ผสม
ลักษณะ	มีการกระจาย เชื่อมโยงคำ มโนทัศน์ไป รอบ ๆ บาง แห่งเรียกว่า Mind Mapping หรือ Spider Map	การเชื่อมโยง ระหว่างมโนทัศน์ จะลดหลั่นกันไป ทางด้านล่าง	คล้ายกับแบบ ปลายเปิดแต่ สามารถ เชื่อมโยงข้าม กลุ่มทิศทางได้	คล้ายแบบ ปลายเปิดแต่ มีการกำหนด มโนทัศน์ด้าน ล่างสุดปิด การเชื่อมโยง	มีโครงสร้าง ต่างชนิดปน อยู่ตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป
โครงสร้าง					

เห็นได้ว่าลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของผังมโนทัศน์ทั่วไปคือ มโนทัศน์ คำเชื่อมโยงมโนทัศน์ และตำแหน่งของมโนทัศน์ โดยการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ด้วยการใช้คำเชื่อมโยงมโนทัศน์ ในตำแหน่ง ลำดับหรือทิศทาง ในรูปแบบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับข้อความรู้ เพื่อให้สามารถเป็นภาพตัวแทนของข้อความรู้นั้น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.2.3 การใช้ผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนและประโยชน์ของผังมโนทัศน์

ผังมโนทัศน์จะช่วยวิเคราะห์มโนทัศน์ที่สำคัญในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ครอบคลุมมโนทัศน์ทั้งหมด ผังมโนทัศน์สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในระดับโปรแกรมการศึกษาทั้งโปรแกรม หรือในระดับแต่ละบทเรียน มโนทัศน์ที่กว้างเหมาะสมสำหรับ ใช้เป็นฐานในการวางแผนการสอน แผนการสอนที่ใช้ผังมโนทัศน์จะช่วยประหยัดเวลาในการสอน สามารถเตรียมอุปกรณ์การสอนได้ การใช้ผังมโนทัศน์ช่วยในการสอนแต่ละหน่วย จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหา เห็นรายละเอียดของเนื้อหาที่จะสอนได้ชัดเจน และยังเห็นความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละหน่วยการสอนด้วย (Novak and Gowin,1984)

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวถึงการประยุกต์ใช้และประโยชน์ของผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอน สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านผู้สอน

ก่อนดำเนินการเรียนการสอน

1. ผังมโนทัศน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการสอนของผู้สอน โดยใช้วิเคราะห์หามโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องในเนื้อหา วิเคราะห์ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะสอน(Novak and Gowin,1984) เนื่องจากผังมโนทัศน์แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ทำให้ทราบว่าการเรียนแต่ละเรื่องผู้เรียนควรมีความรู้เรื่องใด สามารถนำไปวางแผนการสอนให้เหมาะสม เพื่อเรียงลำดับเนื้อหาการสอน(Plotnick,1997; Arnaudin et. al.,1984 อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540)
2. ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการสอน เพื่อให้เกิดการบูรณาการเนื้อหาวิชาที่ต่างกันเข้าด้วยกัน(Plotnick,1997 อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540)
3. ใช้เป็นเครื่องมือสำรวจและกระตุ้นความรู้เดิมหรือโครงสร้างความรู้เดิมในเรื่องที่จะเรียนของผู้เรียน ก่อนที่จะขึ้นบทเรียนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิม เกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Novak&Gowin,1984 ; Baroody 2000 ; Arnaudin et. al., 1984 อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540 ; ไสว พักขาว,2537) นอกจากนี้ผังมโนทัศน์ที่สร้างโดยผู้เรียนยังทำให้ผู้สอนสามารถทราบถึงความคิดของผู้เรียน ทราบความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องที่จะเรียน(misconception) แล้วอธิบายมโนทัศน์ขณะทำการสอนให้ถูกต้องได้ (Novak&Gowin,1984 ;Ross&Munby,1991)

ระหว่างดำเนินการเรียนการสอน

1. ผังมโนทัศน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยสอนแบบบรรยาย ทำให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์(กำพล ดำรงค์วงศ์,2540) ช่วยแสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่าง ๆ ในการบรรยายแต่ละครั้ง(Ault,1985 อ้างถึงในไสว พักขาว,2537) และช่วยสรุปรวบรวมให้เห็นความรู้ในการบรรยายแต่ละครั้ง แสดงให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นรายละเอียดของเรื่องที่เรียนไปแล้ว เรื่องที่กำลังเรียนและเรื่องที่จะเรียนคล้ายเป็นแผนที่ในการเรียนรู้(Novak&Gowin,1984)

2. ใช้อำนวยความสะดวกในการอภิปรายโดยใช้เป็นแนวทางในการในการกำหนดประเด็นที่อภิปราย ช่วยให้อภิปรายได้ครอบคลุมและช่วยในการแสดงลำดับในการอภิปราย (Ault,1985 อ้างถึงในไสว พักขาว,2537 ; Roth&Roychoudhury,1993,1994 และ Sizmur&Osborne ,1997 อ้างถึงใน Boxtel et. al.,2002)
3. ใช้เป็นแนวทางในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติหรือภาคสนาม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจการปฏิบัติการทดลองได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้เกิดความหมายในการเรียนปฏิบัติ (Novak&Gowin,1984;Ault,1985 อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540)

หลังการเรียนการสอน

ผังมโนทัศน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งทางปริมาณและคุณภาพ (Williams,1998) โดยให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนเป็นผังมโนทัศน์ของตนเอง หรือให้ผู้เรียนสร้างผังมโนทัศน์จากมโนทัศน์ที่ครูกำหนดให้ เป็นการประเมินความเข้าใจและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ทำให้ทราบความคลาดเคลื่อนในการเข้าใจมโนทัศน์ของผู้เรียน สามารถเปรียบเทียบผังมโนทัศน์ก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ของผู้เรียน(Novak&Gowin,1984;Plotnick,1997;Plotnick,2001;Arnaudin et. al. อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540 ; Baroody&Bartels,2001;Boxtel et. al.,2002)

ด้านผู้เรียน

1. ผังมโนทัศน์สามารถใช้ในการทำความเข้าใจโครงสร้างเนื้อหาหลักแบบกว้าง ๆ ก่อนการอ่านตำรา ช่วยจับใจความสำคัญทำให้เข้าใจได้ดีขึ้น(Novak&Gowin,1984)
2. สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยผู้เรียนใช้ผังมโนทัศน์ในการจัดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เรียงลำดับความสำคัญของมโนทัศน์ ทำให้ง่ายต่อความเข้าใจและการจำ และใช้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความรู้หลายๆหัวข้อทำให้เห็นโครงสร้างบทเรียน แล้วสามารถเพิ่มความซับซ้อนเมื่อมีการเรียนหลายหัวข้อ(Arnaudin et. al. อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540 ; Malone&Dekkers,1984 อ้างถึงในรุ่งนภา ทศภานนท์,2544 ; Boxtel et. al.,2002)
3. ใช้ผังมโนทัศน์ในการสรุปความหมายจากสิ่งที่เรียนเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนทั้งหมด ทำให้ผู้เรียนจำได้ดีและคงทน และสามารถจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่เรียนได้

(Novak&Gowin,1984; Plotnick,1997 ; Kuo-en,Yao-ting and Ine-dai,2002 ; ไสว พักขาว ,2537)

4. ใช้เป็นเครื่องมือในการทบทวนความรู้ ผีอกสรุปทเรียนด้วยตนเอง (Malone&Dekkers,1984 อ้างถึงในรุ่งนภา ทศภานนท์,2544) กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นเพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์ต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมการคิดส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการพิจารณาความสัมพันธ์ของแต่ละมโนทัศน์(Barody , 2000 อ้างถึงในรุ่งนภา ทศภานนท์, 2544) อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการนำเสนอความคิด ความรู้อย่างมีลำดับขั้นเป็นระบบ

5. ใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนการเขียนบทความ รายงาน การสร้างผังมโนทัศน์ให้สมบูรณ์ก่อนจะเริ่มต้นเขียนบทความหรือรายงานจะเป็นการเตรียมตัวอย่างคร่าว ๆ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมความคิดออกมาเป็นโครงสร้างของการเขียนได้ (Novak&Gowin,1984 ; Plotnick,2001)

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ผู้วิจัยได้ใช้แผนผังมโนทัศน์ ประกอบการบรรยายและการแสดงภาพผลงานศิลปะ โดยนำเสนอแผนผังมโนทัศน์ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการเรียนการสอนดังนี้

1. ชี้แจงและแนะนำนักเรียนให้ผู้รู้จักแผนผังมโนทัศน์ ประโยชน์ของผังมโนทัศน์ ส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในความสำคัญในการปฏิบัติตามบทบาทในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยผังมโนทัศน์อย่างสมบูรณ์ แล้วผู้สอนแสดงตัวอย่างของผังมโนทัศน์
2. ก่อนการเรียนผู้สอนแสดงแผนผังมโนทัศน์โครงสร้างภาพรวมของเนื้อหาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนเห็นขอบเขตภาพรวมของเรื่องที่จะเรียน และชี้ตำแหน่งของบทเรียนในแต่ละครั้ง และอธิบายถึงความสัมพันธ์ของหัวข้อต่าง ๆ
3. ผู้สอนบรรยายบทเรียนด้วยการแสดงภาพและ แสดงการเพิ่มขึ้นของหัวข้อต่าง ๆ ด้วยแผนผังมโนทัศน์ ตามเนื้อหาที่บรรยาย
4. เมื่อเรียนเนื้อหาของบทเรียนจนครบถ้วน ทบทวนบทเรียนด้วยการถามผู้เรียนถึงหัวข้อต่าง ๆ ที่เพิ่งเรียนมา โดยการแสดงแผนผังมโนทัศน์เนื้อหาของบทเรียน ร่วมกันสรุปเป็นเนื้อหาประจำบทเรียนของแต่ละครั้ง
5. เมื่อได้แผนผังมโนทัศน์ประจำบทเรียนของเนื้อหาแต่ละหัวข้อแล้ว ผู้สอนจะให้ผู้เรียนนำผังมโนทัศน์ที่สร้างขึ้นมาเชื่อมโยงกับผังมโนทัศน์ที่แสดงโครงสร้างเนื้อหาประจำวิชา แล้ว

ตรวจสอบความสัมพันธ์ต่างสายมโนทัศน์(Cross Links)ที่อาจมีได้กับหัวข้ออื่น ๆ เพื่อเป็นการบูรณาการความรู้ใหม่เชื่อมโยงเข้ากับความรู้เดิม

6. ให้ผู้เรียนนำแผนผังมโนทัศน์ประจำบทเรียนที่สรุปออกมาแล้ว นำผังของบทเรียนไปปรับปรุง สร้างเป็นผังประจำบทเรียนของตนเองลงบนกระดาษวาดเขียน โดยยึดโครงสร้างผังที่สรุปออกมาร่วมกัน หรือออกแบบการจัดวางแผนผังใหม่ โดยใช้สี รูปทรงและการจัดตำแหน่ง ทฤษฎีการรับรู้ภาพรวมของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ ในเรื่องกฎของความคล้าย (Law of Similarity) และ กฎของความใกล้ (Law of Proximity) เพื่อให้เกิดขบวนการในการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบความจำด้วยการปฏิบัติงาน เกิดความเข้าใจในเนื้อหาทั้งหมดและเห็นความสัมพันธ์ของหัวข้อต่าง ๆ และนำมาส่งในการเรียนครั้งต่อไป ขั้นตอนนี้จะทำให้ให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์งานของตน และตระหนักว่าการปรับปรุงงานเป็นธรรมดาของงานที่ซับซ้อนหรือต้องการงานที่มีคุณภาพ

7. ในการเรียนการสอนก่อนการเริ่มบทเรียนใหม่ ผู้สอนจะมีการกระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนโดยการดูแผนผังโครงสร้างเนื้อหาทั้งหมด แล้วชี้ตำแหน่งของบทเรียนที่จะเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ และสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิมได้

2. การสอนสุนทรียภาพ

ในการศึกษาด้านต่าง ๆ จะต้องมีความเข้าใจในความหมายของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนและไม่คลาดเคลื่อน ซึ่งในภาควิชาที่เกี่ยวกับความงามมีคำที่คล้ายกัน และจะต้องทำความเข้าใจดังนี้

ความหมายของ สุนทรียภาพ สุนทรียศาสตร์ และสุนทรียศึกษา

สุนทรีย, สุนทรียะ หมายถึง ความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทั้งงดงาม ไพเราะหรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ ความรู้สึกนี้เจริญขึ้นได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาดอบรม ฝึกฝนจนเป็นอุปนิสัยเกิดเป็นรสนิยม(test) ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล (พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2530:6)

สุนทรียศาสตร์(Aesthetics) เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญาในหมวดของคณิตวิทยา (Axiology) หรือทฤษฎีคุณค่า สาขาย่อยของคณิตวิทยาอีก 2 สาขา คือ ตรรกศาสตร์ และจริยศาสตร์(Logic and Ethics) ศาสตร์ทั้ง 3 เป็นศาสตร์แห่งการหาคำคุณค่าขั้นพื้นฐานของมนุษย์ 3

ประการคือ ความจริง ความดี และความงาม ตามลำดับ (จี. ศรีนิวาสน์ แปลโดย สุเชาว์ พลอยชุม ,2534 : 2)

กีรติ บุญเจือ(2522: 3) กล่าวว่าสุนทรียศาสตร์ มีความหมายตามรากศัพท์ว่า วิชาที่ว่าด้วยความงาม ผู้บัญญัติศัพท์ต้องการใช้คำแปลในภาษาอังกฤษที่ว่า aesthetics มาจากศัพท์ภาษากรีกว่า aistheticos ซึ่งเป็นคุณศัพท์ของคำกริยา aisthanomai แปลว่า รู้ด้วยผัสสะ (to perceive) แต่ทว่าศัพท์ aesthetics ในภาษาอังกฤษกำหนดไว้หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยศิลปะโดยทั่วไป ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นสาขาตามแง่พิจารณาได้เป็น ประวัติศาสตร์ศิลปะ ศิลปวิจารณ์ ทฤษฎีศิลปะ จิตวิทยาศิลปะ สังคมวิทยาศิลปะ และปรัชญาศิลปะ

พีระพงษ์ กุลพิศาล(2531) กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาค้นคว้าในด้านความคิดเรื่องความงาม (Concept of beauty) มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ทางศิลปะ เช่น ความหมายของศิลปะ การสร้างสรรค์งานศิลปะ รวมถึงความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคมและประวัติศาสตร์ บทบาทของศิลปะที่มีต่อบุคคลและชุมชน ศิลปะกับความเพลิดเพลิน ความรู้สึก แสดงออกและอื่น ๆ

สุนทรียภาพ (Aesthetic) หมายถึง ความรู้สึกโดยธรรมชาติของคนเราทุกคน ซึ่งรู้จักค่าของวัตถุที่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียง และถ้อยคำที่ไพเราะ ซึ่งความรู้สึกถึงความงามนี้เป็นไปตามอุปนิสัย การอบรมและการศึกษาของบุคคลซึ่งเรียกรวมกันว่า รส (test) ฉะนั้นความรู้สึกนี้จึงอาจมีแตกต่างกันได้มาก(ศิลป์ พีระศรี,2526 :17)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2525 : 827) ได้ให้ความหมายของสุนทรียภาพ หมายถึง ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งที่ยามและความเป็นระเบียบของเสียง และถ้อยคำที่ไพเราะ

สุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์(2516) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการปลูกฝัง การสอนและการจัดประสบการณ์ทางความงาม ศิลปนิยม และการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อคุณค่าทางความงามและพัฒนาของบุคคล

จากความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสุนทรียะศาสตร์จะเห็นได้ว่า สุนทรียะหรือความงามในที่นี้ไม่เป็นเพียงเฉพาะความงามของวัตถุที่มองเห็นได้ แต่รวมถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียง และถ้อยคำที่ไพเราะ ส่วนคำว่าสุนทรียศาสตร์และสุนทรียภาพก็มีความแตกต่างกัน โดยสุนทรียภาพเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ยาม ทั้งจากการสัมผัสธรรมชาติหรือศิลปะ ซึ่งความรู้สึกนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล แต่สุนทรียศาสตร์หมายถึงวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความงาม ประเด็นต่าง ๆ ของความงามในเชิงปรัชญา และสุนทรียศึกษา ก็เป็นการเรียนการสอน การ

จัดประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้รับรู้ความงามและเห็นคุณค่าของสิ่งที่งามทั้งจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อพัฒนาให้บุคคลมีการพัฒนาที่สมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ

2.1 ความสำคัญของการสอนสุนทรียภาพ

ชมิทท์(Schmidt,1974) กล่าวถึงวิชาความเข้าใจในศิลปะว่า เป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรศิลปะ โลเวนเฟล(Lowenfeld,1974) กล่าวว่าวิชาความเข้าใจในศิลปะ จะช่วยพัฒนาการรับรู้ทางสุนทรียภาพและรสนิยมของผู้เรียนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับเฮอริวิทซ์(Hurwitz,1977) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ในคุณค่าทางศิลปะหรือความซาบซึ้งในศิลปะ (Art Appreciation) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมผู้เรียนเพราะช่วยพัฒนารสนิยม ซึ่งเฟลด์แมน(Feldman,1982 อ้างถึงในปราโมทย์ ศรีปลั่ง,2543:19) ได้เสนอแนะว่า การศึกษาด้านศิลปะนั้นควรมีการชี้้นำให้ผู้เรียนเพิ่มพูนประสบการณ์ทางสุนทรียภาพจากผลงานศิลปะ เพราะการกระทำเช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง

ส่วนจุดมุ่งหมายหลักการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ ไอสนเนอร์(Eisner,1973) กล่าวว่า เพื่อพัฒนาการรับรู้ทางสุนทรียภาพของผู้เรียน ความละเอียดอ่อนในการรับรู้และพัฒนาทักษะ จะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถและความฉลาดในการเลือกสรรในการชื่นชมผลงานศิลปะได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับ ประสพ ลิ้มเมื่อดภัย (2543:6) ที่กล่าวว่า ศิลปนิยมเสนอปัจจัยแห่งการจัดระบบการรับรู้ ประสบการณ์ทางศิลปะแก่ผู้ชื่นชมเพื่อจะได้ทราบว่า ผู้ชื่นชมควรเห็นหรือได้ยินอย่างไร และปัจจัยต่าง ๆ ของศิลปะได้เปลี่ยนแปลงสภาพส่วนรวมสู่ความโดดเด่นในประสบการณ์ของผู้ชมได้ด้วยประการใด

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์(2536) กล่าวว่า ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของความงามทั้งในธรรมชาติและในศิลปะ มนุษย์สามารถรับรู้เกี่ยวกับความงามในสิ่งแวดล้อม มนุษย์จึงควรเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมด้านสุนทรียภาพเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในความงามอันเป็นรากฐานของความดีทั้งหลาย วิชาสุนทรียศึกษาจึงมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการสร้างบุคคลให้มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อสังคม และกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า บุคคลจะสามารถนิยมศิลปะได้ต้องมีการเรียนรู้เพื่อเสริมปัญญาสามารถเข้าใจและฝึกฝนอารมณ์รับรู้ความงามและความรู้สึก

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านเกี่ยวกับวิชาสุนทรียศึกษาและการเข้าใจในศิลปะ พอจะสรุปได้ว่า การเข้าใจความงามหรือซาบซึ้งในสุนทรียมีคุณค่า และจำเป็นต่อการเป็นมนุษย์และต่อสังคม แล้วการที่จะสร้างให้เกิดคุณสมบัตินั้นได้ต้องมาจากการศึกษา ฝึกทักษะ

การรับรู้และการมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะในด้านต่าง ๆ ทั้งการปฏิบัติ การชมศิลปะและการอภิปรายในปัญหาที่เกี่ยวกับความงาม เพื่อค้นหามาตรฐาน หรือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินศิลปะ อันส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการรับรู้ การพัฒนารสนิยม ค่านิยม และเกิดความซาบซึ้งในศิลปะ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการที่จะมีพฤติกรรมทางด้านความงามได้อย่างเหมาะสมและส่งผลทั้งต่อตนเองและต่อสังคม

จากความสำคัญของการเห็นคุณค่าในความงามทำให้วิชาที่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์, ความเข้าใจในศิลปะหรือความซาบซึ้งในศิลปะ จึงได้เปิดทำการสอนอย่างแพร่หลายในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในหลาย ๆ แห่งโดยใช้ชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใช้ชื่อว่าวิชา " ศิลปนิยม" (Art Appreciation) มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยรังสิต ใช้ชื่อว่าวิชา " ศิลปวิจักษ์ "(Art Appreciation) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใช้ชื่อว่าวิชา "มนุษย์กับศิลปะ" (Man and art) เป็นต้น แม้ว่าจะมีชื่อรายวิชาที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักการแล้ววิชาเหล่านี้ก็มีวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในศิลปะ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน และมีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับชีวิตประจำวัน พัฒนารสนิยม และเห็นคุณค่าของความงาม เพื่อเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม และเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการหาความเพลิดเพลินกับการชื่นชมงานศิลปะได้อย่างมีคุณค่า(ขันติ เจริญอาจ,2529)

2.2 ทฤษฎีการสอนสุนทรียศึกษา

แนวคิดของนักวิชาการที่มีต่อการเรียนรู้เพื่อให้เกิดสุนทรียภาพนั้นพบว่า มีความแตกต่างกันแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ ซึ่งเดวิด ฮอลท์(Holt,1983 อ้างถึงใน ปราโมทย์ ศรีปลั่ง ,2543:16) ระบุว่าสองกลุ่มนี้คือ กลุ่มของมอนโร เบียสลีย์(Monroe Beardsley) และเนลสัน กู๊ดแมน(Nelson Goodman) โดยกลุ่มแรกมองว่าสุนทรียภาพเป็นเรื่องของ "ประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความไวต่อการรับรู้ความงาม" (aestheticizing of experience) ซึ่งเชื่อว่าพฤติกรรมสุนทรียเป็น เรื่องของคุณค่าอันเกิดจากประสบการณ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยแนวทางศึกษาที่จะสร้างให้ผู้เรียนสามารถเกิดคุณค่าตามแนวคิดของเบียสลีย์เป็นประเด็นปัญหาในวิธีการที่จะสุ่เป้าหมายได้

ส่วนเนลสัน กู๊ดแมน(อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออนันท์,2543: 53) มองวิถีทางสุนทรียภาพในมุมมองเช่นเดียวกับนักจิตวิทยาที่ว่า มันมีส่วนประกอบเป็น "ความรู้ความเข้าใจเชิงประสิทธิผล" (Efficient cognition) คือ สุนทรียภาพเป็นผลที่ได้รับจากการเรียนรู้ทำความเข้าใจวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานศิลปะ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดพุทธิปัญญาาร่วมไปกับความซาบซึ้งเห็นคุณค่า นอกจากนี้กู๊ดแมนยังมีความเห็นว่าสัญลักษณ์ทางศิลปะนั้น สามารถสื่อความหมายเช่นเดียวกับสัญลักษณ์ทาง

ภาษา ในหนังสือชื่อ Language of Art ในปี 1976 เขากล่าวว่าสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดความงาม ความสุนทรีย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ประเภทที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่คล้ายคลึงกับภาษา ในเชิงของความสามารถในการบรรยาย หรือพรรณนาความต่าง ๆ ฮอลล์กล่าวว่า แนวคิดของกู๊ดแมนช่วยขยายแวดวงทฤษฎีการรับรู้ของกอมบริคนักสุนทรียศาสตร์ให้เห็นว่า การรับรู้ผลงานศิลปะทางทัศนที่นำไปสู่สุนทรียภาพนั้น มิใช่จะสามารถพิจารณาสุนทรียภาพของบุคคลนั้นจากการที่เขา"มองดู" ผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงความสามารถที่ว่าเขาตระหนักและรู้ถึงว่า ผลงานนั้นควรจะตั้ง"ถูกมอง" อย่างไรเป็นสำคัญ

โบรดี้(Broudy,1972 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ ,2531) ได้กล่าวว่า พื้นฐานความรู้ทางศิลปะนั้นมาจากการให้ความรู้แก่ผู้เรียนทั้ง 3 ด้านคือ ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ และ สุนทรียศาสตร์ ซึ่งความรู้ทั้ง 3 ด้านนี้จะพัฒนาการเรียนรู้ไปสู่ขั้นสูง"ความรักอย่างรู้แจ้ง" (Enlightened cherishing) อันเป็นความรักเห็นคุณค่าในศิลปวัตถุที่มีรากฐานมาจากความรู้ และได้วิเคราะห์โดยถ่องแท้แล้ว(A love justified by knowledge) มิใช่รักแบบลม ๆ แล้ง ๆ หลับหู หลับตาตามเขาไป คือรักอย่างมีสติตนเอง สอดคล้องกับ เกรียร์(Greer,1984) ที่เห็นว่าใน กระบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบ DBAE ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เสนอให้มีการเรียนการสอนแบบบูรณาการของความรู้ด้านศิลปะสี่แกนอย่างเป็นระบบ แกนสุนทรียศาสตร์นั้น เป็นสาระความรู้ที่แยกเป็นเอกเทศจากแกนที่เหลือ แต่บางครั้งก็เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับแกนอื่น ๆ อีกสามแกน(ศิลปะปฏิบัติ , ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปวิจารณ์) อีกทั้งมะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2531) ได้กล่าวว่า การสอนให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งนั้นต้องให้ผู้เรียนวิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ ของงานศิลปะได้ ดังนั้นผู้เรียนจึงจะต้องเข้าใจองค์ประกอบของศิลปะ และหลักการจัดองค์ประกอบของงานศิลปะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์งานศิลปะได้ต่อไป ส่วนไอส์เนอร์(Eisner,1987) กล่าวคล้ายกันกับเอคเคอร์ว่า ศิลปะเหมือนกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต หนทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้มีอยู่เพียงหนทางเดียวที่ถูกต้อง แจ่มแจ้ง ฉะนั้นศิลปะและสุนทรียภาพเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน มิสามารถหาทางแก้ปัญหาหรือเข้าใจอย่างตรงไปตรงมาให้กระจ่างในทางใดทางหนึ่ง เพราะเป็นประสบการณ์ ปลายเปิดที่ต้องมีข้อมูลจากหลาย ๆ ทางหลาย ๆ ด้านมาช่วยกันสร้างมโนทัศน์และความรู้ความเข้าใจ ดังนั้นการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและซาบซึ้งในผลงานศิลปะได้นั้น ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะอย่างลึกซึ้ง และหลากหลาย เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาผลงานและตัดสิน ประเมินผลงานได้อย่างเหมาะสมต่อไป

สำหรับการตัดสินผลงานศิลปะอย่างสุนทรีย์ หรือการซาบซึ้งในผลงานศิลปะมีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญหลายคนที่ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่การเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น

ทฤษฎีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ(Theory of teaching Art Appreciation) ของ พาร์โยฮันเซน(Per Johansen ,1979:4-14) นำเสนอรูปแบบการสอนความซาบซึ้งในทัศนศิลป์ โดยใช้การศึกษาวិเคราะห์และสังเคราะห์ทฤษฎีทางการศึกษาศิลปะจากอดีต โดยมีที่มาจากผลงานของนักวิจัย 3 คน คือ 1) Trudy Shiel ที่เสนอชุดของวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนในการสอนสุนทรีย์ศึกษาทางทัศนศิลป์ โดย Shiel ได้เสนอชุดของวัตถุประสงค์ของผู้เรียนในวิชาความซาบซึ้งในศิลปะแบ่งเป็น 3 ชุดคือ cognitive, acquaintive และ appreciative objectives นอกจากนี้ยังได้ใช้การวิเคราะห์ความซาบซึ้งในศิลปะของ 2) Ingarden มาเพิ่มเติมในทฤษฎีของ shiel โดย Ingarden อ้างว่าความซาบซึ้งในศิลปะเป็นขบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การมุ่งสนใจงานศิลปะในภาพรวม การเน้นไปที่ส่วนประกอบและความสัมพันธ์ของส่วนประกอบเหล่านั้น และสุดท้ายคือการกลับมาให้ความสนใจในภาพรวมของผลงานอีกครั้งโดยใช้การตระหนักในส่วนประกอบรวมในตอนแรก ทับซ้อนกับความตระหนักรู้ในองค์ประกอบย่อยในขั้นที่สองเป็นการรวมกันขั้นสุดท้ายของการรับรู้เพื่อนำไปสู่ประสบการณ์เชิงคุณภาพ และ 3) ร่วมกับหลักการทางศิลปวิจารณ์ของ Beardsley ซึ่งศิลปวิจารณ์ได้ให้การวิเคราะห์ หลักเกณฑ์และบรรทัดฐานในการควบคุมและสนับสนุน สิ่งที่เกี่ยวข้องกับสุนทรีย์ภาพและความดีงาม ถ้าใช้ในทางที่เหมาะสมจะเป็นการเพิ่มความลึกซึ้งในความซาบซึ้ง โดยขยายขอบเขตเชิงคุณภาพในความสนใจในผลงานศิลปะชิ้นหนึ่ง ๆ

โดยโยฮันเซนได้เสนอการนำเอาทฤษฎีมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งมีกระบวนการอยู่ 3 ขั้นตอน เป็นกระบวนการเตรียมการถึง 2 ขั้นตอน แบ่งเป็น 3 กระบวนการตามลำดับคือ (Per O. Johansen,1978 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ 2531)

1) กระบวนการ ก. ขั้นเตรียมการสอน(Preparatory Teaching)เป็นขั้นเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะเสียก่อนโดยเป็นความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะทั้งในด้านรูปแบบและเทคนิคที่มีอยู่ตั้งแต่อดีต โดยเน้นความรู้ด้านจิตกรรมละประติมากรรม

2) กระบวนการ ข. การสอนขั้นเตรียมการ(Preparatory Teaching) สอนสิ่งที่โยฮันเซนเรียกว่า bracketing คือการพิจารณางานศิลปะ โดยมุ่งไปที่ผลงานเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับผลงานนั้น ในการสอนbracketing จะสอน 3 ขั้นตอนตามลำดับคือ การบรรยายคุณภาพโดยรวม(Description of pervasive quality) , การตีความของส่วนต่าง ๆ (Interpretation of parts) และ การประเมินคุณค่าทางสุนทรีย์ภาพ (Evaluation of aesthetic

worth) ซึ่งเป็นขั้นตอนการฝึกหรือนำผู้เรียนสู่ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนพิจารณาวิเคราะห์งานศิลปะด้วยสายตาและแสดงความคิดเห็นด้วยคำพูดจากความรู้สึกส่วนตัวในลักษณะไร้มายา (naive) โดยไม่ต้องคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น หรือความคิดเห็นของผู้อื่น(เช่นนักวิจารณ์ศิลปะ) หรือไม่คำนึงถึงว่าผู้สร้างคือใคร หรือคำนึงว่าสิ่งนั้นเป็นของสูงหรือรูปเคารพ ซึ่งต้องพูดด้วยความเคารพบูชาเป็นต้น ฝึกให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นส่วนตัว เฉพาะตัวอย่างจริงใจ เมื่อฝึกแล้วผู้เรียนพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่ขั้นฝึกความซาบซึ้งในศิลปะ

3) กระบวนการ ค. การสอนประสบการณ์ขั้นบรรลุด้านความซาบซึ้งในศิลปะ (Achievement in experience) มี 3 ขั้นตอนตามลำดับคือ 3.1) การพิจารณาและบรรยายโดยภาพรวมโดยผู้เรียนใช้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะที่มีอยู่ผสมผสานกับความคิดเห็นส่วนตัว กระทำการแจกแจงบรรยายถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ในผลงานศิลปะที่นำมาฝึกประสบการณ์ในลักษณะการพิจารณาโดยรวม (prehension) อย่างครอบคลุม(grasping) โยฮันเซนเสนอว่าประสบการณ์ในการแจกแจงแยกย่อยเป็นขั้น ๆ นั้นควบคู่กับความสามรถในการเห็นถึงสิ่งนั้นโดยรวม ซึ่งจะก่อให้เกิดความประทับใจในผลงานศิลปะนั้น 3.2) การบรรยายและตีความส่วนประกอบต่างๆ ของผลงานนั้น คือทำการโยงส่วนประกอบย่อยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน จะทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นควบกันไป(comprehension) ซึ่งขั้นนี้ก็ให้ผู้เรียนแสดงความสามารถในการแสดงออกหรือได้ประสบการณ์ในการแสดงออกและขั้นสุดท้าย และ 3.3) การรู้แจ้งถ่องแท้โดยการประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นรวบรวมประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนได้รับผสมผสานกัน จากนั้นผู้เรียนภายใต้การนำของครู จะแสดงความคิดเห็นส่วนตัวผสมผสานกับความรู้ตัดสินประเมินผลงานศิลปะนั้นด้วยความรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ ซึ่งในขั้นนี้ทำให้ผู้เรียนรู้คุณค่าของผลงานศิลปะและผูกมัดตัวเอง(commitment) เกิดค่านิยมในผลงานศิลปะนั้น

จากกระบวนการสอนความซาบซึ้งตามทฤษฎีการสอนของโยฮันเซนเห็นได้ว่าเป็นการสอนเพื่อเตรียมความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะและการพิจารณาผลงานศิลปะ ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจในองค์ประกอบทางทัศนศิลป์อยู่ก่อน ทั้ง 2 ขั้นตอนแรกแสดงให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจในทั้งองค์ประกอบศิลป์และประวัติศาสตร์ศิลป์เป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการที่จะเข้าใจและซาบซึ้งศิลปะได้อย่างแท้จริง

เอคเคอร์(Ecker,1997) ได้เน้นประเด็นที่เขาเรียกว่า"การตัดสินคุณค่า"(value judgment) หรือการประเมินอย่างสุนทรีย์ เขายอมรับว่าพฤติกรรมของความซาบซึ้งเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งซับซ้อน แต่ก็สามารถนำมาเรียนและสอนกันให้เกิดประโยชน์ได้ โดยต้องมีการวิเคราะห์ถึงภาษาหรือถ้อยคำที่ใช้ ว่าสื่อถึงการตอบรับอย่างมีสุนทรีย์นั้นเป็นอย่างไร โดยเสนอแนะว่า การประเมินอย่าง

สุนทรียะนั้นควรเน้นการให้อิสระแก่ผู้เรียนที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเอง ครูไม่ควรเอาความคิดเห็นของตนเองไปโน้มน้าวหรือชักนำให้เกิดการคล้อยตาม ดังนั้นการสอนที่จะให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทางสุนทรียะนั้น **ขั้นแรก** ครูควรให้นักเรียนแสดงออกถึงทัศนะความรู้สึกต่อผลงานนั้น ๆ อย่างอิสระ เป็นตัวของตัวเองก่อน(ไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็นถึงงานตนเองหรือผู้อื่น) **ขั้นที่ 2** จึงชี้ให้นักเรียนเห็นถึงความคิดเห็นของบุคคลอื่น(เช่นครู) ซึ่งอาจจะแตกต่างออกไปโดยการมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันมาก่อน **ขั้นที่ 3** ให้นักเรียนหาข้อสนับสนุนความคิดเห็นของตนเองไม่ว่าจะเป็นความคิดเชิงจิตวิทยา(อารมณ์ ความรู้สึก) หรือความคิดเชิงกายภาพ (รูปแบบวิธีการองค์ประกอบในผลงานนั้น) มาถกมาอภิปรายกัน ซึ่งการอภิปรายนี้ควรมีหลักฐานหรือเหตุผลกำกับ **ขั้นที่ 4** เสริมประสบการณ์ให้นักเรียนด้วยการนำผลงานศิลปะทั้งในประวัติศาสตร์และร่วมสมัย มาช่วยกันสนับสนุนและเพิ่มพูนการรับรู้เข้าใจของนักเรียนให้กว้างขวางลึกซึ้งขึ้น และให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการตัดสินใจอย่างอิสระ เป็นตัวของตัวเองว่าชอบหรือไม่ชอบผลงานชิ้นนั้นในที่สุด(Ecker,1997) ตามแนวการสอนการประเมินผลงานศิลปะของเอคเคอร์นั้น สิ่งสำคัญคือการฝึกให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ และฝึกให้ผู้เรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันแต่สิ่งสำคัญคือ หลักฐานหรือเหตุผลที่สนับสนุนความคิดเห็นนั้นๆที่น่าเชื่อถือ ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ อีกทั้งการเพิ่มพูนประสบการณ์ในการสัมผัสศิลปะทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งจะมาช่วยทำให้เป็นความคิดเห็นที่น่าเชื่อถือ มิใช่เป็นเพียงการกล่าวอ้างขึ้นมามากมายไร้เหตุผล

เฮอริทซ์(Hurwitz,1977) กล่าวว่า คำจำกัดความของความซาบซึ้งในศิลปะจะต้องคำนึงถึงทั้งด้านความรู้ทางปัญญาและความรู้สึกของศิลปะ และทั้งสองสิ่งนี้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเหนียวแน่น ซึ่งสามารถเชื่อได้ว่า ความรู้สามารถขยายหรือเพิ่มพูนความรู้สึกแล้วยังทำให้เกิดการตอบสนองที่มีความหมายอย่างแท้จริงในผู้ชมศิลปะ เฮอริทซ์ได้เสนอหลักพื้นฐานของการซาบซึ้งในศิลปะจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) ความงาม(Beauty) ซึ่งนอกจากความงามที่ให้ความรู้สึกเพลิดเพลินจากสิ่งที่สวยงามแล้ว ยังรวมถึงคุณค่าความงามของแนวคิดแบบอื่น ๆ แม้ศิลปกรรมจะดูน่าเกลียดเพียงใด แต่ก็พบความงามได้จากแนวคิดและกรรมวิธีที่ศิลปินสร้างผลงาน
- 2) อารมณ์ร่วม(Empathy) ซึ่งเป็นจิตวิสัย(Subjective) ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่ให้คุณค่าแก่ผลงานชิ้นนั้น ผู้ชมอาจมีอารมณ์ร่วมไปกับภาพวาดรูปเพื่อน แม้ว่าคุณค่าทางความงามจะน้อยก็ตาม แต่ผู้ชมสามารถสื่อสารกับผลงานชิ้นนั้นได้ ซึ่งการซาบซึ้งจะขาดการ

สื่อสารระหว่างผู้ชมกับผลงานไม่ได้ ดังนั้นเรื่องราวและรูปแบบทางศิลปกรรม รวมถึงทัศนคติของผู้ชมที่มีต่อผลงาน การมีปฏิสัมพันธ์กับผลงานมีความสำคัญ

- 3) ความรู้(Knowledge) เป็นปัจจัยหนึ่งในการสนับสนุนกระบวนการซาบซึ้ง ข้อมูลทุกอย่างที่เกี่ยวกับผลงานศิลปะ รวมถึงความเข้าใจในทัศนธาตุ(Element of art) และการจัดองค์ประกอบ จะทำให้สามารถซาบซึ้งในผลงานได้ดีขึ้นและสามารถรับรู้ภาพรวมของผลงานได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ ซึ่งความรู้ประกอบด้วยทั้งข้อมูลที่ได้จากการจำ และความสามารถในการจำแนกองค์ประกอบพื้นฐานของผลงานศิลปะด้วย
- 4) การรับรู้ (Perception) การซาบซึ้งในศิลปะเกี่ยวพันใกล้ชิดกับความสามารถของแต่ละคนในการรับรู้วัตถุ ซึ่งการรับรู้ทางศิลปกรรมซึ่งเป็นการมองที่ไม่ได้หยุดอยู่ที่วัตถุ แต่จะต้องนำไปสู่กระบวนการทางปัญญา(Intellectual process) การมองเพียงเพื่อรู้ว่าเป็นผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม เป็นการรู้คุณค่าที่ตื้นที่สุด ฉะนั้นการจะเข้าถึงการรู้คุณค่าที่แท้จริงจะต้องรู้จักวิเคราะห์ที่ส่วนต่าง ๆ ของศิลปกรรม และความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ด้วย ซึ่งล้วนยกระดับการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะทั้งสิ้น
- 5) กระบวนการเชิงวิพากษ์วิจารณ์ (Critical process) ซึ่งประกอบด้วย 1) การรับรู้ในตัวงานศิลปะ 2) การอธิบายผลงานศิลปะ 3) การเข้าถึงคุณภาพของงาน และวิเคราะห์เนื้อหาสาระของงาน และ 4) การตัดสินคุณภาพความงาม ซึ่งการจะเข้าสู่ขั้นนี้ได้ต้องผ่าน 3 ขั้นตอนข้างต้นก่อน คือ การรับรู้ การอธิบายผลงาน การวิเคราะห์ผลงาน แล้วจึงนำเข้าสู่การวิจารณ์

นักวิชาการและนักวิจัยในปัจจุบันส่วนหนึ่งเชื่อว่า ความสามารถทางสุนทรีย์หรือความซาบซึ้งนั้นมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางพุทธิปัญญาหรือการคิด (มิใช่แบ่งเป็นพิสัยๆไปอย่างเป็นเอกเทศ แบบที่เชื่อกันในอดีต ซึ่งหมายถึงว่าการเรียนรู้ทั้งสองด้านนี้มีลักษณะบูรณาการอยู่โดยธรรมชาติ) (มะลิฉัตร เอื้ออนันท์, 2543: 53) ดังนั้นประสบการณ์สุนทรีย์นั้นเป็นทั้งเรื่องของจิตพิสัยและพุทธิพิสัย

จากคำกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การที่จะพัฒนาบุคคลให้มีความรัก ซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของความงามหรือศิลปะ มิได้เป็นเรื่องเฉพาะด้านอารมณ์ความรู้สึกแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยเบื้องต้นมาจากความเข้าใจในศิลปะ ความรู้พื้นฐานในข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะ อันเป็นผลของการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย(Cognitive Domain) ซึ่งจะพัฒนาควบคู่ไปด้วยกันกับความรู้สึก(จิตพิสัย) เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคุณค่าศิลปะได้ด้วยตัวเองอย่างอิสระและมีหลักการ โดย

พฤติกรรมที่แสดงถึงความเข้าใจในศิลปะนั้นมีลำดับขั้นต่าง ๆ ที่ตรวจสอบและพัฒนาได้จนเกิดเป็นความซาบซึ้งอันเป็นลักษณะทางจิตพิสัย(Affective Domain) ต่อไป แต่จากปัญหาที่วิชาสุนทรียศาสตร์นี้มีความซับซ้อนและมีเนื้อหาที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม อีกทั้งเนื้อหาในส่วนของความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปะที่นักศึกษาจะต้องเรียนนั้นมีขอบเขตของเนื้อหาที่กว้าง และซับซ้อน ประกอบกับระยะเวลาของหลักสูตรที่จำกัด แม้ว่ากรที่จะสอนให้นักศึกษาเกิดความซาบซึ้ง รัก และเห็นคุณค่าในศิลปะในช่วงเวลาจำกัดนี้คงเป็นไปได้ยาก แต่พื้นฐานขั้นต้นคือความเข้าใจในความงามและศิลปะของผู้เรียน อันเป็นข้อมูลในการนำมาใช้พิจารณาประเมินคุณค่าผลงาน หรือ เพื่อให้เกิดการรับรู้เชิงสุนทรียที่มีความหมาย เมื่อฝึกฝนทักษะในการสัมผัสงานศิลปะแล้ว พัฒนาการรับรู้จะทำให้สัมผัสศิลปะได้อย่างมีคุณภาพในอนาคตต่อไป

2.3 การจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพ

สุนทรียศึกษาในสองทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในสหรัฐอเมริกา ได้รับการเรียกขานในระยะแรกเริ่มว่า “การศึกษาภาพ”(Picture study) เป็นการพิจารณาผลงานศิลปะในแง่คุณค่าทางความงาม คุณค่าทางชาตินิยม คุณค่าทางศาสนา และคุณค่าทางความรู้สึก(จิรุธ ตั้งเจริญ,2535:121)หลังจากนั้นสุนทรียศึกษาได้รับอิทธิพลความคิดทางการศึกษาและสุนทรียศาสตร์จาก จอห์น ดิวอี้ ที่เชื่อว่าการสร้างสรรค์และความซาบซึ้งความงามเป็นสิ่งจำเป็นทางการศึกษา ประสบการณ์ทางสุนทรียะของดิวอี้เปิดกว้างทั้งศิลปะ ธรรมชาติ และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และได้กล่าวว่า ภาระสำคัญของสุนทรียศาสตร์คือ สร้างเสริมการสืบเนื่องระหว่างศิลปะกับเหตุการณ์ประจำวัน การกระทำเป็นการสร้างสรรค์ภาพทางประสบการณ์ เขายืนยันว่า”ศิลปะคือประสบการณ์” ประสบการณ์สร้างเสริมสมรรถภาพทางสุนทรียะ(Dewey,1980 อ้างถึงในรัชชชัย ยอดพิชัย,2543) นอกจากนี้กู๊ดแมน(Goodman,1976 อ้างถึงใน Holt,1983:31) กล่าวว่า นักการศึกษาควรคำนึงถึงความสำคัญที่ตนสามารถนำประสบการณ์สุนทรียที่เป็นเอกลักษณ์และศักยภาพเฉพาะทางนี้ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วย สุนทรียศึกษาจึงได้เปลี่ยนจากการเรียนพิจารณาผลงาน มาเน้นที่การมีประสบการณ์จริงกับความงามและการนำประสบการณ์การเรียนรู้ทางสุนทรียภาพที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตและสังคมด้วย

การให้การศึกษานในวิชาที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพมีหลายวิชาและมีลักษณะแตกต่างกันคือ ศิลปนิยม(Art Appreciation) ศิลปะวิจารณ์(Art Critique) และสุนทรียศาสตร์(Aesthetics)

ส่วนใหญ่วิชาศิลปนิยมประกอบด้วยการมอง(การฟัง การอ่าน ฯลฯ) งานศิลปะในอารมณ์ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ กัน เพื่อให้เกิดความชื่นชมและดื่มด่ำ(enjoy) ซาบซึ้งกับทุก ๆ อย่างใน

งานศิลปะที่นำมาให้อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งการซาบซึ้งที่จะเกิดขึ้นนั้นอาจจะต้องมีการบรรยาย การแสดงให้ดู หรือการพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลที่รู้เรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี หรือ ศิลปะอาจทำได้เสียบบ ๆ โดยการติดตาม ดู/ชมผลงานศิลปะอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความรู้สึก ซาบซึ้งขึ้นมาเองโดยอัตโนมัติ (นิพาดา เทวกุล,2546) เฮอริวิทซ์(Hurwitz,1977) ได้กล่าวว่า กิจกรรมทางศิลปะศึกษาไม่ควรเน้นการผลิตผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมหรือพัฒนาความ ซาบซึ้งและให้รู้จักการชมศิลปะเป็นด้วย ดังนั้นเพื่อให้เกิดการซาบซึ้งผู้เรียนจึงควรที่จะมีโอกาส สัมผัสความงามในหลากหลายวิธีการ และหลากหลายรูปแบบ

สุนทรียศาสตร์(Aesthetics) เป็นเรื่องของวิชาการทางปรัชญา ซึ่งจะตั้งคำถามแบบ ปรัชญาทั่ว ๆ ไป เพื่อสร้างความเข้าใจในศิลปะที่เป็นรูปทรง ซึ่งสนองการมองเห็นทุกแขนงอย่างมี หลักการและเหตุผล เป็นการพยายามยกระดับของการสร้างสรรค์และความสนใจในศิลปะที่เป็นไป ตามสัญชาตญาณนั้น ให้เป็นพฤติกรรมที่เต็มไปด้วยภูมิปัญญา (ประเสริฐ ศิลรัตน์,2542:14) เนื้อหาต่าง ๆ ของสุนทรียศาสตร์มักเกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ ความงาม(คุณค่าทางสุนทรียภาพ) ความหมายทางสุนทรียภาพ สัญลักษณ์การเลียนแบบ การแสดงออก ความจริง และศิลปะ

วิชาศิลปะวิจารณ์(Art Criticism) ประกอบด้วยการใช้ถ้อยคำ/คำพูดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงาน ศิลปะ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยในการสร้างความเข้าใจและความชื่นชม ซาบซึ้งของผู้เสพงาน ศิลปะที่กำลังสนใจในขณะนั้น และบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการทำการพิพากษาวิจารณ์ งานศิลปะในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งนั้น ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งมากที่สุดในงานศิลปะ ประเภทนั้น ๆ (นิพาดา เทวกุล,2546) สอดคล้องกับเอคเคอร์(Ecker,1997) ได้กล่าวถึงบทความ ของเขาในการตัดสินผลงานศิลปะโดยอ้างถึงทฤษฎีหลายทฤษฎีเช่น ทฤษฎีของนักประวัติศาสตร์ ศิลปะ แฮโรลด์ โรเซนเบิร์ก ที่อ้างว่า “เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเพียงธรรมดา ถ้านักวิจารณ์จะตัดสินผลงาน ศิลปะด้วยเกณฑ์การวิเคราะห์ร่วมสมัยของตน” ดังนั้นผู้ที่จะสามารถวิจารณ์ผลงานศิลปะได้อย่าง ชัดเจนและเป็นธรรม จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศิลปะและประวัติศาสตร์ศิลปะในแขนงนั้น ๆ ทั้ง ในอดีตและปัจจุบันอย่างแตกฉาน นอกจากนี้มีทท์เลอร์(Mittler,1983 อ้างถึงในไพฑูริย์ พูลสุข ,2539)กล่าวว่า การสอนศิลปะวิจารณ์เพื่ออธิบายให้กับผู้เรียนในขณะที่เผชิญหน้ากับผลงานศิลปะ นั้น นอกจากเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ทางการเห็น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจใน คุณค่าของผลงานศิลปกรรมแล้ว ยังทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แนวทางการประเมินผลงานศิลปะด้วย เช่นกันแล้วการที่จะประเมินผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนจึงจะต้องมีความรู้ที่จะใช้ในการ วิจารณ์เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพหรือความงามทางศิลปะมีเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและชื่นชม จนพัฒนาเป็นความซาบซึ้งในศิลปะด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความงามนี้ได้เริ่มกระทำกันมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน(โอภาส บุญครองสุข, 2535:90) ทั้งโดยการศึกษาในแง่ของปรัชญา การศึกษาภาพหรืองานศิลปะ การวิจารณ์ผลงานศิลปะและการปฏิบัติศิลปะ อันแสดงให้เห็นว่าสุนทรียภาพมีความจำเป็นและเกี่ยวเนื่องกับมนุษย์ที่ถ่ายทอดสืบต่อความรู้กันมาตั้งแต่อดีต จนปัจจุบันมีการพัฒนาเป็นทฤษฎีการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งตัวทฤษฎีก็เป็นตัวข้อมูล เป็นระบบความคิดเห็น ยังไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงจนกว่าจะนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาให้เกิดเป็นระบบที่สามารถนำมาใช้ได้จริง(Implementation) แม้ว่างานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุนทรียของผู้เรียนได้ระบุว่า กระบวนการที่ก่อให้เกิดสุนทรียภาพในตัวบุคคลนั้นเป็นกระบวนการสั่งสมที่ต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนาน แต่ครูที่เตรียมการสอนอย่างมีคุณภาพ จะสามารถสร้างพัฒนาการด้านนี้ได้อย่างสำคัญ(Day,1976) ในการปฏิบัติจริงนั้นหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะที่แต่ละสถาบันการศึกษาใช้ก็จะแตกต่างกันไปตามระดับอายุของผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ วัฒนธรรมและความเหมาะสมของแต่ละสังคม สิ่งแวดล้อมที่ต่างกันไป ซึ่งตัวอย่างตัวแบบหลักสูตรการสอนสุนทรียศึกษามีดังนี้ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์,2543:86-107)

1. ตัวแบบหลักสูตรของแคโรล โฮลด์เดิน(Carol Holden,1983) เป็นหลักสูตรระดับประถมศึกษา โดยวางแผนเนื้อหาตามเป้าหมายสองขั้นตอนในทฤษฎีของโบรดี คือ 1) การสร้างความประทับใจ(Impressive phase) ใช้ขั้นตอนการฝึกทักษะ 4 ขั้น คือ การรับรู้ส่วนประกอบทางทัศน์ของศิลปะ(Elements of art) การรับรู้โครงสร้าง การรับรู้เทคนิคและวิธีการ และการรับรู้ความรู้สึกที่ผลงานศิลปะก่อให้เกิดแก่ตน 2)ขั้นสร้างสรรค์ (Creative phase) เป็นขั้นตอนของประสบการณ์ในการทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์สร้างสรรค์งานศิลปะ ซึ่งให้ประสบการณ์ในการรับรู้คุณสมบัติทั้ง 4 ด้านข้างต้น กลวิธีในการสอน ครูเป็นผู้แนะให้ผู้เรียนรู้จักส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ ของศิลปะ โดยเริ่มจากกว้าง ๆ ไปสู่ส่วนย่อยเช่นองค์ประกอบทางทัศน์ โดยมีการแสดงตัวอย่าง ตั้งคำถามที่เร้าจินตนาการของผู้เรียน และให้ทดลองปฏิบัติงานจริงในมิติด้านต่าง ๆ รวมถึงการให้ผู้เรียนชมงานศิลปะของศิลปินแล้วแสดงความคิดเห็นด้วย

2. แผนการสอนการสอนทฤษฎีของโรเบิร์ต อัดัม(Robert Adams,1985) โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีของตนเองในการวางแผนการสอนด้วยบทสนทนาเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมชื่อ “เย็นวันอาทิตย์บนเกาะ ลา กรังด์จาตต์” ของจอร์จ เซอราตีในชั้นเรียนศิลปะระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นคือ 1) การรับรู้และการแสดงออก โดยมีการตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิด

ความสนใจในผลงานศิลปะ แสดงความรู้สึกเมื่อได้ชมผลงาน และเกิดการสังเกตภาพอย่างละเอียด 2) การบรรยาย ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลงานชิ้นนั้น ตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนช่วยกันบรรยายสิ่งที่เห็นภายในภาพ และ 3) การวิเคราะห์ถึงโครงสร้าง ผู้สอนตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนสังเกตโครงสร้างของภาพและส่วนประกอบทางทัศนต่าง ๆ ภายในภาพ แล้วผู้เรียนร่วมกันเป็นองค์ประกอบ พร้อมทั้งให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานด้วย

3. แผนการสอนเกี่ยวกับส่วนประกอบทางทัศนของมะลิฉัตร เอื้ออนันท์(2537) โดยออกแบบแผนการสอนเพื่อให้นิสิตศิลปศึกษาเห็นตัวอย่างการเรียนการสอนถึงส่วนประกอบทางทัศนโดยวิธีศิลปะวิจารณ์ในระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งส่วนประกอบทางทัศน(Elements of art) เป็นรากฐานสำคัญในการบรรยายหรือวิเคราะห์ผลงานศิลปะ โดยแบ่งกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1) ทัศนวิเคราะห์กับการวิจารณ์ โดยให้ชมตัวอย่างงานศิลปะและซักถามเพื่อพิจารณาผลงานศิลปะตามประเด็นต่าง ๆ ของหลักการทางศิลปะเป็นสำคัญ และ 2) ศิลปะปฏิบัติ เพื่อนำสิ่งที่เรียนรู้ข้างต้นมาทดลองทำ โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะและพัฒนาการของผู้เรียนว่าสามารถเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ได้มากน้อยเพียงไร

จากตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในศิลปะข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้สอนแต่ละท่านจะนำมาใช้ได้ตามเป้าหมายหลักของวิชาสุนทรียภาพ จะเห็นได้ว่ามีวิธีการที่แตกต่างกันไป ทั้งการสอนโดยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติสร้างสรรค์งานเอง หรือการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับผลงานศิลปะ หรือจะเป็นการสอนองค์ประกอบย่อยของหลักทฤษฎีทางศิลปะ ก่อนที่จะให้ผู้เรียนนำข้อความรู้ที่ได้มาทดลองใช้จริง หรือการเรียนรู้ผลงานโดยการวิจารณ์ผลงานศิลปะ ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของระดับของผู้เรียน และสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ

2.4 ปัญหาการสอนสุนทรียภาพ

ชลุด นิมเสมอ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กำจร สุนพงษ์ศรี, 2541) ได้กล่าวว่า การเข้าถึงศิลปะเป็นปัญหาอันดับแรกที่สำคัญที่สุด และเป็นปัญหาเรื้อรังมาทุกยุคทุกสมัย และเกือบทุกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่ศิลปะยังอยู่ในระยะเฟื่องสอนดิน ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนส่วนมากยังขาดความเข้าใจในคุณค่าอันสูงส่งของศิลปะ คิดว่าสิ่งสวย ๆ งาม ๆ ธรรมดาที่ใคร ๆ ก็รับรู้ได้ ตัดสินใจได้โดยใช้รสนิยมส่วนตัวเป็นเครื่องตัดสิน เราจึงมีผู้เชี่ยวชาญทางทัศนศิลป์เป็นจำนวนไม่น้อยที่ยังลุ่มลุ่มอยู่กับเปลือกนอกของศิลปะ

เสนห์ เทียมดี (2546) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ของอาจารย์และนักศึกษาสถาบันราชภัฏ ในด้านต่าง ๆ พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนของวิชาด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร/รายวิชา ด้านสื่อการสอน ด้านการวัดผลและการประเมินผล และ ด้านผู้สอนและผู้เรียน มีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านเนื้อหาวิชา ด้านวิธีการสอน มีสภาพตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษายู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่ทำให้ไม่บรรลุผลตามเป้าหมายทุกๆด้านอยู่ในระดับปานกลาง

สนอง โกศัย (2528) ได้ทำการสำรวจปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะในกลุ่มวิทยาลัยครูในเขตอีสานใต้ 4 แห่ง พบว่าอาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะมีปัญหาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ปัญหาทางด้านเนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และการประเมินผล

แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนศิลปะในต่างประเทศที่ใช้ระบบหลักสูตรสาระความรู้สี่แกน หรือ DBAE (Discipline-based Art Education) แคน แลมเบลน(Hamblen, 1987 อ้างถึงในมะลิฉัตร เอื้ออนันท์ ,2542:68) แสดงความคิดเห็นว่าสุนทรียภาพหรือ “คุณค่า” เป็นแกนที่สร้างปัญหาให้กับ DBAE ที่สุด เพราะยากที่จะหาค่าจำกัดความ หรือนิยามศัพท์ถึงพฤติกรรมสุนทรีย์ของผู้เรียนได้อย่างแจ่มชัด ทำให้สาระความรู้ในด้านนี้ยากลำบากสำหรับการพัฒนาสู่การเรียนการสอน สอดคล้องกับเกรย์(Gray, 1987) ซึ่งกล่าวว่าจุดอ่อนของขบวนการปฏิรูปหลักสูตร ดีปีเออี ที่ทำให้ขบวนการนี้พัฒนาได้ค่อนข้างช้า เพราะมีปัญหาในเรื่องของการเรียนการสอนศิลปะ โดยเฉพาะการเรียนรู้ให้เกิดสุนทรียภาพ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นปัญหาอยู่

ในส่วนของสุนทรียศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับปรัชญานั้น แม้ว่าวิชาสุนทรียศาสตร์ได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งสถาบันราชภัฏมาเป็นเวลานาน แต่อารีสุทธิพันธุ์(2540) กล่าวว่า แม้ว่าสุนทรียศาสตร์จะมีการศึกษามานานแล้วก็ตาม แต่วิชานี้ก็ไม่ได้เป็นที่สนใจเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ

- 1) วิชาสุนทรียศาสตร์มีเนื้อหาวิชายุ่งยาก สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมเกินไป และเนื่องจากเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความงาม ซึ่งเป็นปัญหายุ่งยาก
- 2) วิชาสุนทรียศาสตร์นั้นโดยธรรมชาติของวิชาแล้วมีลักษณะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของผู้อื่นประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีใจกว้าง เป็นคนมีเหตุผลพอที่จะได้แย้งในประเด็นเล็ก ๆ ได้ ดังนั้นธรรมชาติวิชาดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้ศึกษาที่ถอดใจขาดความอดทนไปได้เหมือนกัน

ธัชชัย ยอดพิชัย (2543) กล่าวว่า การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ที่เนื้อหาของความคิดยืนบนพื้นฐานของแนวคิดแบบปรัชญา ถือเป็นความรู้ส่วนหนึ่งของปรัชญาที่เกิดจากความคิดของชาวตะวันตก สำหรับชาวตะวันออกรู้สึกว่าเป็นแนวคิดใหม่ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ กล่าวถึงความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ มากจึงเป็นธรรมดาที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาต่าง ๆ ได้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์, 2524 อ้างถึงใน ธัชชัย ยอดพิชัย, 2543)

ปราโมทย์ ศรีปลั่ง (2543) ศึกษาความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในเขตภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรมีระดับน้อย ($\bar{X} = 2.10$) และนักศึกษาส่วนใหญ่แสดงทัศนคติทางศิลปะ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางสุนทรียภาพในระดับน้อยถึงปานกลาง แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าในผู้เรียนที่ศึกษาศิลปะโดยตรงก็ตาม ก็มีคุณลักษณะของผู้ที่มีความเข้าใจและซาบซึ้งในศิลปะได้ในระดับต่ำ

จากการสัมมนาตามโครงการพัฒนาวิธีการสอนสุนทรียศาสตร์ ของกรมฝึกหัดครูที่วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2527 (วิสา อิศเวศน์, 2532) ได้ข้อสรุป 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านเนื้อหาวิชา เนื่องจากวิชาสุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา จึงมีเนื้อหาค่อนข้างยาก (เป็นนามธรรมและซับซ้อน) จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลังเล
- 2) ด้านเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีระยะเวลาอันจำกัด จึงยากที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่าย เมื่อหลักสูตรได้กำหนดเวลาเรียนไว้แล้ว ผู้สอนต้องรับผิดชอบในการสอนให้ครบตามเนื้อหาที่วางไว้ จึงอาจต้องเร่งรัดการสอนหรือข้ามขั้นตอนไป
- 3) ด้านผู้สอน มีแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการสอนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
- 4) ด้านเอกสารทางวิชาการ เอกสารตำรายังขาดแคลนหรือมีไม่เพียงพอ
- 5) ด้านผู้เรียน มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน

จากปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพและสุนทรียศาสตร์ พอจะสรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญของสุนทรียภาพในประเทศไทยยังขาดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการรับรู้และความเข้าใจในศิลปะเพราะคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนจะรับรู้ความงามได้ จึงทำให้ขาดการพัฒนาด้านสุนทรียภาพและรสนิยมในภาพรวม ส่วนปัญหาหลักของสุนทรียศาสตร์ก็คือลักษณะของเนื้อหาวิชาที่เป็นนามธรรม ซับซ้อน อันเป็นรูปแบบการคิดและ

ความรู้ทางปรัชญา และมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ต่าง ๆ มาก ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายและวิชานี้ยังคงเป็นปัญหาในการสอนศิลปะ โดยเฉพาะเป้าหมายคือการเรียนรู้ให้เกิดสุนทรียภาพ ซึ่งปัญหาในด้านการให้คำจำกัดความของพฤติกรรมสุนทรียทำให้ยากต่อการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ แม้ในกลุ่มผู้เรียนที่ศึกษาศิลปะโดยตรงก็มีลักษณะของผู้ที่เข้าใจและซาบซึ้งในศิลปะได้ในระดับที่น่าเป็นห่วง ทั้งนี้วิชาสุนทรียภาพของชีวิตในหลักสูตรของสถาบันราชภัฏ ที่นอกจากจะประสบปัญหาด้านความเข้าใจในเนื้อหาวิชาดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังประสบปัญหาด้านอื่น ๆ อีกด้วย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของรายวิชาให้ได้มากที่สุด

2.5 วิชาสุนทรียภาพของชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ

เพื่อเป็นการสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ หมวดวิชาการศึกษาทั่วไปของหลักสูตรปริญญาตรี และอนุปริญญาที่กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องเรียน เพื่อมุ่งพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นมนุษย์(Human Being) และพลเมืองดี(Active Citizen) ให้แก่บัณฑิตทั้งด้านกาย จิต อารมณ์ เจตคติ ประกอบด้วยเนื้อหาสาระของ 4 กลุ่มวิชาได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ (www.rajabhat.ac.th)

วิชา“สุนทรียภาพของชีวิต” (Aesthetic Appreciation) อยู่ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ของหลักสูตรปริญญาตรีและอนุปริญญา ที่กำหนดให้นักศึกษาทุกคนต้องเรียน กานดา ณ ถลาง(2541) ได้กล่าวว่า มนุษยศาสตร์ (Humanities) หมายถึง แขนงของการเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับความคิดของมนุษยชาติและวัฒนธรรม เช่น ภาษา วรรณคดี ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ การละคร ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา สังคมศึกษา และจิตวิทยา การเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความงามและความดี ที่มนุษย์สร้างขึ้น

วิชาสุนทรียศาสตร์อยู่ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ได้ดำเนินการสอนในวิทยาลัยครูมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมาและได้พัฒนาเรื่อยมาจนเป็นวิชา“ความซาบซึ้งในศิลปะ” “ความเข้าใจในศิลปะ” ต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรวิทยาลัยครูเมื่อ พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2536 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น“สุนทรียะทางทัศนศิลป์”(Aesthetic of Visual Arts) ครั้งเมื่อวิทยาลัยครูได้สถาปนาเป็นสถาบันราชภัฏ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ภายหลังได้มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ.2542 จึงได้ชื่อวิชาว่า “สุนทรียภาพของชีวิต”(Aesthetic Appreciation) ซึ่งแต่เดิมนักศึกษาจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปรวม 3 รายวิชาด้วยกันคือ วิชา

สุนทรียะทางทัศนศิลป์(Aesthetic of Visual Arts) วิชาสังคีตนิยม(Music Appreciation)และวิชาสุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย(Aesthetic of Dramatic Arts) รวมทั้งสิ้น 6 หน่วยกิต แต่ในปัจจุบันได้มีการปรับลดวิชาพื้นฐานทั่วไป(โครงสร้างเก่า) จากเดิม 40 หน่วยกิต ให้เป็นวิชาการศึกษาทั่วไป(โครงสร้างใหม่) 33 หน่วยกิต โดยลดลงไป 7 หน่วยกิต แล้วให้เพิ่มในหมวดวิชาเฉพาะด้านของแต่ละโปรแกรมวิชาขึ้นอีก 7 หน่วยกิต ทั้งนี้เพื่อให้จำนวนหน่วยกิตรวมของแต่ละโปรแกรมวิชาเป็นไปตามมาตรฐานเดิม และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอันจะเป็นการลดต้นทุนในการผลิตบุคลากรทางการศึกษาอีกด้วย ทำให้จะต้องรวมเนื้อหารายวิชาทางสุนทรียศาสตร์ 3 วิชาข้างต้น มาเป็นการสอนให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของรายวิชาภายในวิชาเดียว คือวิชาสุนทรียภาพแห่งชีวิต(Aesthetic Appreciation) รหัสวิชา 2000102 จำนวนหน่วยกิต 3 หน่วยกิต

วิชา"สุนทรียภาพของชีวิต" (Aesthetic Appreciation) รหัสวิชา 2000102 3(3-0) หน่วยกิต เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยความงาม การศึกษาเกี่ยวกับความงาม ก็เพื่อที่จะนำมาพัฒนารสนิยมทางศิลปะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (หลักสูตรสถาบันราชภัฏ ,2542)

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและจำแนกข้อต่างในศาสตร์ทางความงาม ความหมายของสุนทรียศาสตร์เชิงการคิดกับสุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมโดยสังเขป ความสำคัญของการรับรู้กับความเป็นมาของศาสตร์ทางการเห็น (The Art of Imagery) ศาสตร์ทางการได้ยิน (The Art of Sound) และศาสตร์ทางการเคลื่อนไหว (The Art of Movement) ทัศนศิลป์ (Visual Arts) ศิลปะดนตรี (Musical Arts) และศิลปะการแสดง (Performing Arts) ผ่านขั้นตอนการเรียนรู้เชิงคุณค่า จาก (1) ระดับการรำลึก (Recognitive) (2) ผ่านขั้นตอนความคุ้นเคย (Acquaintive) และ (3) นำเข้าสู่ขั้นความซาบซึ้ง (Appreciative) เพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ของความซาบซึ้งทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Appreciation)

วัตถุประสงค์หลัก (ราชภัฏเชียงใหม่,ม.ป.ป.)

1. ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของสุนทรียภาพเชิงการคิด กับเชิงพฤติกรรมพอสังเขป โดยสามารถจำแนกข้อแตกต่างระหว่างคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ทั้งสองด้านได้
2. ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการรับรู้ กับความเป็นมาของฐานศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน คือ ศาสตร์ทางการเห็น ศาสตร์ทางการเคลื่อนไหว และศาสตร์ทางการได้ยิน

3. ฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในการเรียนรู้ โดยผ่านขั้นตอนการเรียนรู้เชิงคุณค่า จากระดับการเห็น ไปสู่ระดับความชอบความพอใจ และนำไปสู่ระดับความซาบซึ้ง สร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยผ่านประสบการณ์จริงในธรรมชาติและเงื่อนไขทางสังคม

ความมุ่งหมายทั่วไปของรายวิชา(ราชภัฏเชียงใหม่,ม.ป.ป.)

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจความหมาย ความสำคัญ ของสุนทรียภาพที่มีต่อมนุษย์
2. เพื่อให้ทราบถึงความหมายและประเภทของงานศิลปะ
3. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ พื้นฐานการสร้างสรรคงานด้านศิลปะ และการออกแบบต่าง ๆ ในศิลปกรรมไทย และศิลปกรรมสากล
4. ให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียภาพทางนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์สากล
5. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียภาพทางดนตรีไทยและนาฏศิลป์สากล
6. เพื่อให้ผู้เรียนได้นำเอาความรู้ ความเข้าใจใน เรื่องราวของศิลปะมาเป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจในความงาม และคุณค่าของศิลปะและนำไปพัฒนารสนิยมในด้านศิลปะเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม

จากการศึกษาเนื้อหาของรายวิชาในส่วนของทัศนศิลป์ ประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็น 1) ความรู้ ความเข้าใจในความหมายความสำคัญของสุนทรียภาพ 2) ความหมายของศิลปะและสุนทรียศาสตร์อันเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา 3) ทฤษฎีทางศิลปะว่าด้วยเรื่ององค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีสีและหลักการออกแบบ 4) การจำแนกประเภทของศิลปะและ 5) ประวัติศาสตร์ศิลปะ ทั้งศิลปกรรมไทยและสากล ซึ่งเป็นขอบเขตเนื้อหาที่กว้างมาก อีกทั้งงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการสอนสุนทรียศาสตร์ หรือความเข้าใจในศิลปะต่างประสพปัญหาด้านการสอน และไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนสุนทรียภาพในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำเทคนิคในการใช้ผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนมาช่วยพัฒนาความเข้าใจในการเรียนเนื้อหาของวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

3. ทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์

จากจุดมุ่งหมายของการวัดผลการศึกษา บลูม(Bloom,1956 อ้างถึงในเสนห์ เทียมดี ,2546 :31) ได้จำแนกพฤติกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะทั้ง 3 ด้านไว้คือ 1) พุทธิพิสัย(Cognitive Domain) คือ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาวิชา ด้านองค์ประกอบศิลป์ ด้าน

กระบวนการทำ ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ และด้านธรรมชาติของศิลปะคุณค่าของศิลปะและธรรมชาติของประสบการณ์สุนทรีย์ 2) จิตพิสัย(Affective Domain) คือทัศนคติที่จะนำไปสู่การสร้างงานศิลปะ และเข้าถึงงานศิลปะ 4 ด้าน คือ ความสนใจในประสบการณ์สุนทรีย์, ความมั่นใจในการทำงานศิลปะและประเมินผลงานศิลปะ ความเป็นผู้มีใจกว้างต่อการยอมรับความแตกต่างของรูปทรงหรือลักษณะแบบอย่างในศิลปะ และ ความขยันเอาใจใส่และความตั้งใจ และ 3) ทักษะพิสัย(Psychomotor Domain) คือความชำนาญทางเทคนิค หรือความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะ และรวมถึงความสามารถที่จะทำให้ผู้ดูเข้าใจในความคิดและอารมณ์ที่เสนอไปอีกด้วย

จากพฤติกรรมการเรียนรู้ศิลปะข้างต้น นอกจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านพุทธิพิสัยแล้ว ผู้วิจัยยังทำการสำรวจทัศนคติของผู้เรียนเพื่อเปรียบเทียบก่อนการเรียนและหลังการเรียนเป็นส่วนประกอบหนึ่งในการวิจัย โดยทำการศึกษาทฤษฎี เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ต่อไป

ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติ(Attitude) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไปดังนี้

เธอร์สโตน (Thurstone,1929 : 6 - 7) กล่าวว่าทัศนคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง(Psychological object) ความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

อัลพอร์ท (Allport,1961:347) ให้ความหมายว่าเป็น สภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็แรงที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ครีทซ์และครัทซ์ฟิลด์ (Kretch and Crutchfield ,1948 อ้างถึงในประภาเพ็ญ สุวรรณ ,2526:2) กล่าวว่าทัศนคติเป็นผลรวมของกระบวนการที่ก่อให้เกิดสภาพการจูงใจ อารมณ์ การยอมรับ และพุทธิปัญญา(Cognitive) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของบุคคล

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526: 3) กล่าวว่าทัศนคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

จากความหมายของทัศนคติที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ไว้ พอจะสรุปได้ว่า ทัศนคติเป็นระดับของความคิดเห็น ที่มีอารมณ์ความรู้สึก ต่อสิ่งใดหรือเหตุการณ์ใด อันเป็นผลมาจาก

ประสบการณ์ ความรู้ ความคิดรวบยอดที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งจะส่งผลต่อแนวโน้มของปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมที่จะแสดงออกต่อสิ่งนั้นต่อไป

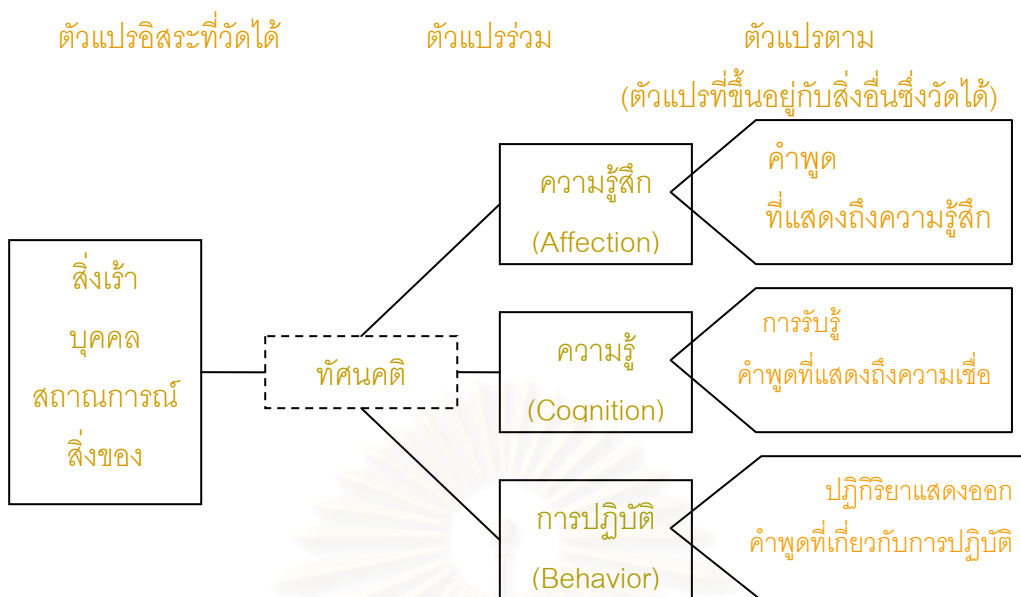
3.1 องค์ประกอบของทัศนคติ

เทรนดิส (Triandis, 1971:2-3 อ้างถึงใน ปฐมภิตา นาใจคง, 2544) ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้และความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ซึ่งความรู้และความคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางทัศนคติของบุคคล โดยเป็นเหตุผลที่จะสรุปความและรวมเป็นความเชื่อหรือช่วยในการประเมินสิ่งเร้า นั้น ดังนั้น ถ้าบุคคลมีความรู้ความคิดต่อสิ่งใดครบถ้วนแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติต่อสิ่งเร้า นั้นไปในทางบวกหรือลบชัดเจนขึ้น
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ อารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า เช่น ความชอบ ความรัก หรือความไม่ชอบและความเกลียดชัง อารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดทิศทางและลักษณะของทัศนคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติไปในทางบวกต่อสิ่งนั้น แต่ถ้ามีอารมณ์หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น บุคคลก็จะมีทัศนคติทางลบต่อสิ่งนั้น
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบด้านความพร้อม หรือความโน้มเอียง ที่บุคคลจะปฏิบัติหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการประเมินผลพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกมา ซึ่งจะสอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่

จากองค์ประกอบของทัศนคติข้างต้นพอที่จะแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 9 องค์ประกอบของทัศนคติ

(Harry C. Triandis อ้างถึงในประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526:5)

ทัศนคติจะต้องประกอบด้วยทั้ง 3 องค์ประกอบ แต่จะมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันไป โดยปกติบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีอยู่ แต่ก็ไม่เสมอไปทุกกรณี ซึ่งเป็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและการปฏิบัติ ซึ่งทัศนคตินั้นเกี่ยวข้องกับสิ่งที่บุคคลคิด รู้สึกและความต้องการที่จะปฏิบัติกับสิ่งเร้า และพฤติกรรมนั้นไม่ได้เกิดจากการที่บุคคลนั้นต้องการหรือชอบที่จะปฏิบัติอย่างเดียว แต่ขณะเดียวกันจะเกิดจากองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง พอจะสรุปได้ว่า พฤติกรรมหรือการปฏิบัติของมนุษย์เป็นผลมาจาก 1) ทัศนคติ 2) บรรทัดฐานของสังคม 3) นิสัย และ 4) ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากทำพฤติกรรมนั้น ๆ แล้ว

3.2 ลักษณะของทัศนคติ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสำคัญของทัศนคติหรือเจตคติจากนักวิชาการ พอที่จะสรุปได้ดังนี้ (ไพบูลย์ อินทวิชา, 2517:48 ; ส.วาสนา ประवालพุกษ์, 2524:5 ; ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ , 2543 : 242-244)

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ และจากประสบการณ์ สิ่งเร้าต่าง ๆ รอบตัว ของแต่ละบุคคล การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ไม่ใช่สิ่งที่มีติดตัวบุคคลมาตั้งแต่กำเนิด แม้ว่าประสบการณ์ที่เหมือนกัน บุคคลก็จะมีทัศนคติในเรื่องเดียวกัน

แตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับอายุ เชื้อชาติปัญญา เป็นต้น

2. ทศนคติเป็นสภาพการณ์ทางจิตใจไม่ใช่พฤติกรรม เป็นการเตรียมความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางที่ชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตเห็นได้ และมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของบุคคล เพราะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงออกของพฤติกรรมว่าจะมีท่าทีต่อสิ่งนั้น ๆ ในลักษณะใด

ดังนั้นทศนคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมที่แสดงออกมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำนายหรืออธิบายทศนคติได้

3. ทศนคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีแนวโน้มค่อนข้างมั่นคงถาวรพอสมควร เนื่องจากเป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่น ที่เกิดมาจากการสั่งสมประสบการณ์ การรับรู้ และการเรียนรู้มาเป็นอันมาก และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนนั้น จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงทศนคติเกิดขึ้นได้ยาก แต่ทศนคติก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้และประสบการณ์ ถ้าการเรียนรู้และประสบการณ์นั้นเปลี่ยนแปลงไปทศนคตินั้นก็อาจเปลี่ยนแปลงได้

4. สภาวะของความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางที่ชอบหรือไม่ชอบนั้น เป็นลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับอารมณ์ด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยได้และบางครั้งไม่มีเหตุผล

5. ทศนคติมีทิศทางของการประเมิน คือลักษณะความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นความรู้สึกหรือการประเมินว่าชอบ พอใจ เห็นด้วยก็คือเป็นทิศทางในทางที่ดี เรียกว่าเป็นทิศทางในทางบวก และถ้าการประเมินออกมาในทางไม่ดี เช่นไม่พอใจ ไม่ชอบก็จะมีทิศทางในทางลบ ทศนคติในทางลบไม่ได้หมายความว่าไม่ควรมีทศนคตินั้น หรือทศนคติทางบวกไม่ได้หมายความว่า เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าหรือแนวคิดที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น การมีทศนคติที่ไม่ดีต่อการสูบบุหรี่ หรือการมีทศนคติทางบวกต่อการโกหก เป็นต้น

6. ทศนคติมีความเข้ม คือมีปริมาณมากน้อยของความรู้สึก ถ้าชอบมากหรือเห็นด้วยอย่างมากก็แสดงว่ามีความเข้มสูง ถ้าไม่ชอบเลยหรือเกลียดที่สุดก็แสดงว่ามีความเข้มสูงไปในอีกทางหนึ่ง

7. ทศนคติจะต้องมีสิ่งเร้าจึงมีการตอบสนองขึ้น แต่ก็ไม่จำเป็นว่าทศนคติที่แสดงออกจากพฤติกรรมภายใน และพฤติกรรมภายนอกจะตรงกัน เพราะก่อนแสดงออกบุคคลนั้น สามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับปทัสถานของสังคมแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก

3.3 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ทัศนคติของบุคคลสามารถจะถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี ซึ่งอาจจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบของทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ องค์ประกอบด้านความรู้สึก หรือ องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ ซึ่งถ้ามีองค์ประกอบด้านใดเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบด้านอื่น ๆ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมีลักษณะได้ 2 แบบ ดังนี้(ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543:254)

1. เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน (Congruent Change) หมายถึงทัศนคติเดิมของบุคคลเป็นไปในทางบวกก็จะเพิ่มขึ้นไปในทางบวกด้วย แต่ทัศนคติใดเป็นไปในทางลบก็จะเพิ่มมากขึ้นในทางลบ

2. เปลี่ยนแปลงไปคนละทาง (Incongruent Change) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเดิมของบุคคลที่เป็นไปในทางบวก ก็จะลดลงในทางบวกแล้วไปเพิ่มในทางลบ หรือทัศนคติเดิมเป็นไปในทางลบ แล้วลดลงไปเพิ่มขึ้นในทางบวก

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางเดียวกันจะเปลี่ยนได้ง่ายกว่าทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปคนละทาง และการเปลี่ยนแปลงไปในทางเดียวกันมีความมั่นคง คงที่มากกว่าการเปลี่ยนแปลงไปคนละทาง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่อไปนี้

1. ความสุดขีด (Extremeness) ทัศนคติที่อยู่ปลายสุดจะเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าทัศนคติที่ไม่รุนแรง
2. ความซับซ้อน (Multiplicity) ทัศนคติที่เกิดจากสาเหตุเดียวจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าเกิดจากหลายๆสาเหตุ หรือจากทัศนคติสิ่งที่ยกไม่ได้ว่ามาจากสาเหตุใด
3. ความคงที่ (Consistency) ทัศนคติที่มีลักษณะคงที่มาก หมายถึงทัศนคติที่เป็นความเชื่อฝังใจ จะเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าทัศนคติทั่วไป เช่น ความรักชาติ ความศรัทธาในศาสนา จะเปลี่ยนแปลงได้ยาก
4. ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่อง (Interconnectedness) ทัศนคติที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะที่เป็นไปในทางเดียวกัน จะเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าทัศนคติที่มีความสัมพันธ์ไปในทางตรงกันข้าม เช่น ทัศนคติที่มีต่อศาสนา เกี่ยวเนื่องกับบิดามารดาอุทิศตนเพื่อศาสนา

5. ความแข็งแกร่งและจำนวนความต้องการ (Strong and Number of Wants Served) หมายถึงทัศนคติที่มีความจำเป็น และความต้องการในระดับสูงจะเปลี่ยนได้ยากกว่าทัศนคติที่ไม่แข็งแกร่งและไม่อยู่ในความต้องการ
6. ความเกี่ยวเนื่องกับค่านิยม (Centrality of Related Value) ทัศนคติหลายเรื่องเกี่ยวเนื่องจากค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ความเชื่อในค่านิยมนั้นจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก

จากความหมายของทัศนคติ องค์ประกอบ ลักษณะสำคัญของทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทำให้รู้ว่าทัศนคติเป็นข้อมูลพื้นฐานที่บุคคลใช้พิจารณา เพื่อเป็นแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง งานทัศนศิลป์หรือศิลปะนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างหนึ่งที่นักวิชาการและนักการศึกษาเห็นว่ามีความจำเป็นต่อจิตใจ และการพัฒนาเยาวชน และคาดหวังว่าสมาชิกของสังคมจะมีทัศนคติต่อศิลปะที่เหมาะสม และจะมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองด้านศิลปะ ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะทราบว่า ประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนการสอนศิลปะของผู้เรียนที่ผ่านมา ทำให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นและความรู้สึกอย่างไรต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ และเมื่อผู้เรียนได้รับข้อมูล ความรู้หรือองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ จากการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนทัศน์แล้ว ทัศนคติของผู้เรียน ที่มีต่อคุณค่างานงานทัศนศิลป์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร ซึ่งทัศนคติของนักศึกษาจะมีผลต่อพฤติกรรมที่นักศึกษาจะปฏิบัติต่อการพัฒนาสุนทรียภาพของตนเองในอนาคต จึงสร้างแบบสอบถามทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์จากข้อมูลด้านคุณค่างานทัศนศิลป์

3.4 การรู้คุณค่าของศิลปะ

การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะหรือการชื่นชมศิลปะ (art appreciation) มีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรม เพราะการส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะเท่ากับเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสุนทรียภาพ เพื่อนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและพัฒนาจิตใจ ความหมายของคำว่า "คุณค่า" และ "คุณค่าศิลปะ"

กิริติ บุญเจือ (2522: 47) คุณค่า คือระดับของการประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่าง ๆ

ประเสริฐ ศิลรัตน์ (2525:78) ให้ความหมายของคุณค่า คือ ระดับของการประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่าง ๆ โดยอาศัยกฎเกณฑ์เงื่อนไขที่เป็นเฉพาะตัว ได้แก่ พื้นฐานประสบการณ์

ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ อารมณ์และสภาวะจิตใจในขณะประเมิน ฯลฯ ส่วนเงื่อนไขกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อตกลงร่วมกันนั้น ได้แก่ กฎหรือข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เป็นแกนร่วมใช้ยึดถือในการประเมิน ซึ่งข้อตกลงร่วมกันนี้จะมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพกาลเวลาและสถานที่

ราชบัณฑิตยสถาน(2538:282) ได้ให้ความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมาย"คุณค่า" ที่เกี่ยวกับการศึกษาทางศิลปะ หมายถึง ความดีและคุณประโยชน์ที่มีอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกิดเป็นเงินไม่ได้

ศิลป์ พีระศรี(2515) ได้ให้ความหมายคำว่า " การรู้คุณค่าทางศิลปะ" หมายถึง อำนาจทางความคิดและจิตใจที่ทำให้รู้จักนิยม หรือเข้าใจค่าของศิลปะให้ถูกต้องอันควรแก่ศิลปะนั้น ๆ บุคคลอาจนิยมหรือรู้คุณค่าของศิลปะทางข้างดีหรือข้างเลวก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกในการมองของแต่ละบุคคล หรือแล้วแต่การศึกษาของผู้นั้น ซึ่งมีหลายปัจจัยประกอบกัน คนที่มีความสามารถรู้คุณค่าของจิตรกรรมโดยที่ตนเองไม่เคยมีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวก็มี คนที่มีการศึกษามาแล้วสามารถรู้ได้ว่าศิลปกรรมชิ้นไหนเป็นศิลปะสมบูรณ์ที่ตำหนิไม่ได้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ นั้นได้เกิดความรู้สึกสะท้อนใจ รู้สึกนิยมยินดีในสิ่งนั้น อันที่จริงเรื่องของความรู้ค่าที่อาจศึกษาอบรมให้เจริญงอกงามขึ้นในความรู้สึกของบุคคลก็ได้ ดังนั้นประชาชนของประเทศที่มีมาตรฐานการศึกษาสูงส่วนมาก จึงมีความรู้สึกในความรู้ค่าสูงขึ้นไปตามกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงว่าพอที่จะสรุป" คุณค่าของศิลปะ" ได้ว่าเป็น ระดับของการประเมินข้อดี ส่วนที่ดี และคุณประโยชน์ของศิลปะ ในแง่ต่าง ๆ ที่ส่งผลมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งอาจประเมินเป็นราคาไม่ได้ และ การรู้คุณค่าศิลปะก็เป็นศักยภาพทางความคิดและจิตใจ ที่สามารถรับรู้ ตระหนักถึงศิลปะที่ดี ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากศิลปะ โดยความรู้สึกนี้อาจเกิดขึ้นได้เอง หรือเกิดจากการศึกษาอบรม ซึ่งความรู้สึกในความรู้ค่าสัมพันธ์กับมาตรฐานการศึกษาของบุคคล

3.5. ประเภทของคุณค่าศิลปะ

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญหรือประโยชน์ของศิลปะในด้านต่างโดยแบ่งไว้หลากหลายเกณฑ์ที่แตกต่างกันดังนี้

แมททิล และมาร์แซน(Mattil and Marzan,1981 อ้างถึงในสมชาย สนกกน,2539:54) ได้กล่าวถึงผลดีของการส่งเสริมการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะต่อผู้เรียน กล่าวว่า " ความชื่นชมศิลปะ นับว่าเป็นส่วนสำคัญในการศึกษา และควรจะได้รับ การส่งเสริมการสอนอย่างต่อเนื่อง การที่ผู้เรียน

ได้เรียนรู้จากการมอง การแยกแยะ การบรรยายในสิ่งที่เห็น และการได้รู้จักศิลปะว่ามีความสำคัญ ต่อเราอย่างไรเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนได้มีความใกล้ชิดศิลปะเพื่อที่จะได้สัมผัสความอิมเมจ ความชื่นชมศิลปะมีประโยชน์และมีผลในทางปฏิบัติต่อการศึกษาโดยตรง ซึ่งการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะดังกล่าวเป็นการยกระดับขั้นสู่ทักษะหลายด้านเช่น ทักษะการพูด ทักษะการสื่อสารความรู้สึกในงานศิลปะ และการรู้คุณค่าความงาม นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย”

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์(2516) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมว่า เมื่อบุคคลใดมีความเข้าใจจะเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมแล้ว ศิลปะก็จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของบุคคลนั้นให้มีค่าต่อสังคมได้ เพื่อส่งเสริมให้รู้ถึงความงดงาม มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536 : 61) ได้รวบรวมทัศนะของบุคคลสำคัญต่าง ๆ หลายท่าน เช่น ประธานาธิบดี John F. Kennedy , John D. Rockefeller , Ralph W. Tyler , ดร. ก่อ สวัสดิพิบูลนิชย์ และ อาจารย์สงวน รอดบุญ ที่กล่าวถึงคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะที่มีต่อมนุษย์ และได้สรุปความคิดเห็นของท่านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ศิลปะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีคุณประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์อย่างแท้จริง
2. ศิลปะเป็นศูนย์รวมความมั่นคงของชาติ เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมและอารยธรรม
3. ศิลปะส่งเสริมให้มนุษย์ชาติมีความเจริญ และมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ
4. ศิลปะที่จัดเข้าไว้ในระบบการศึกษามีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และเยาวชนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีเจตคติ ค่านิยม รสนิยม และสุนทรียภาพที่ดี อันนำไปสู่พื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่ดีในแต่ละสังคมต่อไปในอนาคต

อารี สุทธิพันธ์(2528) ได้กล่าวถึงคุณค่าของทัศนศิลป์ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นคุณค่าทางศิลปะโดยตรง โดยแบ่งได้เป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ

1. คุณค่าทางเรื่องราว(Content Value) ซึ่งคนส่วนใหญ่ถือว่าเป็นคุณค่าที่เด่นและมีความสำคัญมากกว่ารูปทรง คุณค่าทางเรื่องราวนี้อาจมีเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย การพิจารณาคุณค่าของเรื่องราว มีค่ามากหรือน้อย อาจารย์อารี สุทธิพันธ์ ได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

- เรื่องราวนั้น ๆ เป็นที่นิยมของคนยุคนั้นหรือไม่ ถ้าเป็นที่นิยมก็มีคุณค่ามาก

- เรื่องราว นั้น ๆ สะท้อนสภาพสังคมแท้จริงของสังคมยุคนั้นหรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องเก่าซึ่งสะท้อนสังคมยุคเก่า โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจุบันเลย เรื่องราวนั้นก็ไร้ค่า
 - เรื่องราว นั้น ๆ แฝงคติธรรม อบรม แนะนำ ประชาชนผู้ดู ผู้สนใจหรือไม่ และมากน้อยเพียงไร คุณค่าของเรื่องก็ขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดของศิลปิน
 - เรื่องราว นั้น ๆ เสนอแนะให้เห็น ผลดี ผลเสียของการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุนิยมหรือไม่
2. คุณค่าทางรูปทรง(Form Value) ซึ่งคนส่วนมากมักมองข้ามคุณค่าของรูปทรง เช่นการฟังเพลงเรามักสนใจเนื้อเพลงมากกว่าทำนอง ดังนั้นคุณค่าของรูปทรงแฝงอยู่ภายในประกอบกับเรื่องราวทำให้เกิดเป็นศิลปะชั้น โดยเป็นการประกอบกันของทัศนธาตุต่างๆ คุณค่าของรูปทรงเปลี่ยนแปลงเสมอ ตามความคิด ความเชื่อค่านิยมของสังคม

สรุปได้ว่าคุณค่าของทัศนศิลป์นั้นเป็นผลรวมของคุณค่าทางเรื่องราวและคุณค่าทางรูปทรง ซึ่งคุณค่าทั้งสองอย่างนี้ต่างก็ประกอบกันอย่างกลมกลืน โดยขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคม ยุคสมัยที่จะมุ่งความสนใจไปที่คุณค่าด้านใดมากกว่ากัน แต่จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้

นอกจากนี้ อารี สุทธิพันธ์(2539: 50) ยังได้แบ่งประโยชน์และความสำคัญของศิลปะที่เป็นเครื่องเชื่อมโยงส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกัน โดยแบ่งได้ดังนี้

ประโยชน์ของศิลปะและความสำคัญ

1. ความสำคัญของหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยสำหรับบุคคล(Personal Function)
 - ประโยชน์ต่อการแสดงออกของความรู้สึกส่วนตัว
 - ประโยชน์ต่อการแสดงออกตามความต้องการทางธรรมชาติ
 - ประโยชน์ต่อการแสดงออกในการสำนึกบาปบุญคุณโทษของมนุษย์เอง
 - ประโยชน์ต่อการแสดงออกเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา
 - ประโยชน์ต่อการแสดงความรู้สึกส่วนตัวเกี่ยวกับสุนทรียภาพ
2. ความสำคัญของหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยสำหรับสังคม (Social Function)
 - ประโยชน์ของการแสดงออกตามรูปแบบของการเมืองและความคิดเห็น
 - ประโยชน์ในการแสดงออกเพื่อพัฒนาสังคม
 - ประโยชน์ในการแสดงออกเพื่อเสนอแนะหรือประชดสังคม
 - ประโยชน์ในการแสดงออกเพื่อเป็นสื่อในการโฆษณา

3. ความสำคัญของหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยสำหรับศิลปะโดยตรง (Physical Function) เป็นลักษณะทางกายภาพของศิลปะแขนงนั้น ๆ ซึ่งมีรูปแบบเพื่อประโยชน์โดยตรง เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ การออกแบบอาคารที่อยู่อาศัย การออกแบบเพื่อการค้า และส่งเสริมการขาย เป็นต้น

จากการแบ่งประเภทของคุณค่าศิลปะจากนักวิชาการข้างต้น จะสังเกตได้ว่าจะมีความคล้ายคลึงกันอยู่ในหลายหัวข้อ พอจะสรุปเพื่อดำเนินการสร้างแบบสอบถามได้ดังนี้

1. **คุณค่าที่มีต่ออารมณ์** เป็นคุณค่าที่มีผลกระทบต่อหรือมีประโยชน์ต่อคนแต่ละคน ทั้งที่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกในฐานะผู้สัมผัสศิลปะ การใช้ศิลปะในการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเป็นการใช้ศิลปะในการแสดงออกถึงความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกในฐานะของผู้สร้างสรรค์
2. **คุณค่าที่มีต่อสังคม** เป็นคุณค่าที่มีผลกระทบต่อกลุ่มคน สังคม หรือประเทศชาติ ทั้งที่เป็นการสะท้อนสภาพสังคมในแต่ละช่วงเหตุการณ์ การเป็นตัวแทนบ่งบอกถึงวัฒนธรรมและอารยธรรมของแต่ละสังคม และในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสภาพสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
3. **คุณค่าด้านความงาม** เป็นคุณค่าเชิงสุนทรียภาพของแต่ละชิ้นงาน ทั้งคุณค่าในด้านเรื่องราวและคุณค่าในด้านรูปทรงที่แสดงออกมา
4. **คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย** เป็นคุณค่าในการใช้ศิลปะไปประยุกต์ร่วมกับการใช้สอยในด้านต่าง ๆ อันเป็นการทำให้ความงามของศิลปะเข้าไปสู่ชีวิตประจำวันของมนุษย์ได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

เพื่อต้องการทราบผลของการใช้ผังมโนทัศน์ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา ทั้งในด้านความเข้าใจ และด้านความรู้สึก โดยผู้วิจัยจึงออกแบบการวิจัย โดยเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาก่อนที่จะได้รับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ และหลังจากที่นักศึกษาได้รับการเรียนด้วยแผนผังมโนทัศน์แล้วว่าจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร จึงนำข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติและการรู้คุณค่าศิลปะ เป็นแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามทัศนคติที่นักศึกษามีต่องานคุณค่าทัศนศิลป์ในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ คุณค่าด้านอารมณ์ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านความงามและคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนสุนทรียภาพในระดับอุดมศึกษา

เสน่ห์ เที่ยมดี(2546) ศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาสุนทรียภาพของชีวิตของอาจารย์และนักศึกษาสถาบันราชภัฏ กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ อาจารย์จำนวน 22 คน และนักศึกษาจำนวน 299 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยสภาพและปัญหาในด้านต่างๆ พบว่า 1) ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร/รายวิชา มีสภาพอยู่ในระดับน้อย และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านเนื้อหาวิชา มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 3) ด้านวิธีการสอน มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 4) ด้านสื่อการสอน มีสภาพอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 5) ด้านการวัดและประเมินผล มีสภาพอยู่ในระดับน้อย และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และ 6) ด้านผู้สอนและผู้เรียน มีสภาพอยู่ในระดับน้อย และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

รัชชัย ยอดพิชัย (2543) ศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เป็นการวิจัยแบบอนาคตโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR กลุ่มประชากรคือผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 ท่าน โดยผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงจากนักวิชาการด้านศิลปศึกษา นักวิชาการด้านสุนทรียศาสตร์ และคณาจารย์ที่สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการ 2 รอบ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในรอบแรกมาสร้างแบบสอบถามชนิดประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน ด้านต่างๆ เพื่อให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแสดงความคิดเห็นในรอบที่ 2 แล้วนำผลมาคำนวณค่ามัธยฐานและค่าพิสัยควอไทล์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เน้นให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียภาพ เนื้อหาที่มีความสำคัญได้แก่ประสบการณ์ทางสุนทรียะ ทฤษฎีสุนทรียศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนจะมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์จริงและให้ผู้เรียนสำคัญที่สุด สื่อการเรียนการสอนควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัย การวัดผลและประเมินผลมีหลักการและทฤษฎีที่ชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน สำหรับแนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่ม

ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้ พัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษา ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา

ปราโมทย์ ศรีปลั่ง (2543) ศึกษาความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปกรรม สถาบันราชภัฏในเขตภาคใต้ เพื่อศึกษาความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของกลุ่มประชากรที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคปกติ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราชและสถาบันราชภัฏยะลาจำนวนรวม 68 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือแบบทดสอบรูปภาพ ใช้ในการวัดความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรม , แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบฟอร์มที่ใช้พิจารณาคำตอบเกี่ยวกับคุณลักษณะของจิตรกรรมที่ทำให้สามารถจำแนกแบบอย่างและแบบสอบถาม เพื่อศึกษาถึงสภาพส่วนตัวและภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ และทัศนคติทางศิลปะของนักศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของความไวต่อแบบอย่างจิตรกรรมของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรมีระดับน้อย ($\bar{X} = 2.10$) และคุณลักษณะของแบบอย่างจิตรกรรมที่นักศึกษาสามารถแยกแยะและสังเกตเห็นถึงความแตกต่างกันของศิลปินแต่ละคนในแบบทดสอบรูปภาพนั้นส่วนใหญ่เป็นคุณลักษณะด้านพื้นผิวที่เกิดจากลักษณะของการระบายสี โดยเฉพาะพื้นผิวที่เกิดจากรอยฝีแปรง ในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ และประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว ภูมิหลังเกี่ยวกับสุนทรียภาพ และทัศนคติทางศิลปะของนักศึกษานั้น พบว่านักศึกษาส่วนหนึ่งเข้ามาเรียนในโปรแกรมวิชานี้ มิใช่ด้วยความชอบหรือความถนัด และนักศึกษาส่วนใหญ่แสดงทัศนคติทางศิลปะและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางสุนทรียภาพในระดับน้อยถึงปานกลาง

ไวท์ (White, Boyd 1998) ได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งยังดำเนินการอยู่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ในการสัมผัสความงาม และสำรวจองค์ประกอบของประสบการณ์สุนทรียะ เพื่อสรุปเป็นความหมายของประสบการณ์สุนทรียะต่อไป ผู้วิจัยใช้ผังกราฟิกเรียกว่า "Aesthetigrams" เป็นกลยุทธ์ที่มาจากการเขียนแผนผังทางปัญญา (Concept maps) ที่แสดงประพจน์และความสัมพันธ์ของประพจน์ ในการแสดงความคิด ซึ่งช่วยค้นหาความหมายของประสบการณ์สุนทรียะ โดยใช้ในชั้นเรียนสุนทรียศาสตร์ ระดับอุดมศึกษาที่ผู้เรียนมีภูมิหลังที่หลากหลาย โดยผู้วิจัยให้ผู้เรียนเขียนบันทึกความคิด ความรู้สึกของตนเองอย่างละเอียดและทันทีทันใด ในขณะที่ชมงานศิลปะ แล้วนำบันทึกนั้นมาเขียนสรุปเป็น Aesthetigrams ในรูปของผังทางปัญญา ซึ่งผู้เรียนสามารถเพิ่มเติมความคิดเห็นและคำถามที่เกิดขึ้นเข้าไปในผังได้ ผู้วิจัยให้

ผู้เรียนหาคำอธิบายสำหรับจุดสำคัญ 3 ด้านคือ 1) ผู้ชม 2) วัตถุ และ 3) เนื้อหา โดยมีรายการแนะนำสำหรับปฏิกิริยาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างคร่าว ๆ ไว้ให้สังเกต ซึ่งรวบรวมมาจากงานวิจัยอื่น ๆ (Housen,1983 ; Lankford,1984 ; Smith,1989a ; Weltzl-Fairchild,1991) ร่วมกับความคิดเห็นของผู้เรียนเอง ซึ่งรายการที่ให้ไม่ใช่ข้อกำหนดตายตัวของการเผชิญหน้ากับศิลปะของทุกคน รายการนี้เป็นเพียงคำศัพท์ที่ให้สำหรับเหตุการณ์ที่ผู้เรียนอาจจะมาระลึกได้ในภายหลัง ซึ่งอาจจะไม่ได้สังเกตในขณะนั้น แล้วนำผลงานมาร่วมอภิปราย การเขียนความคิดเห็นและ Aesthetigrams ของผู้เรียน ทำให้ได้ผลงานที่น่าสนใจเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ด้วยตนเอง แม้ว่าจะได้ผลสัมฤทธิ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน และมีนักศึกษาเพียงคนเดียวที่ไม่สามารถเขียน Aesthetigrams ได้ ผู้วิจัยสรุปความคิดเห็นว่า Aesthetigrams ไม่เพียงแสดงการเผชิญหน้ากับศิลปะของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นขณะนั้นจริง ๆ แต่ยังให้พื้นฐานสำหรับการตรวจสอบสิ่งที่เกิดขึ้นและการตั้งคำถาม ซึ่งทั้ง 2 อย่างเกิดจากผู้เรียนและผู้สอน ผลงานที่ได้ให้ประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการอ้างอิงสำหรับปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้เรียนและผู้สอน เช่นเดียวกับเป็นหลักฐานสำหรับการศึกษา ซึ่งในที่สุดแล้วผลงานของแต่ละคนอาจจะให้คำจำกัดความของการทำงานของประสบการณ์สุนทรีย์สะแก่เราต่อไป

กอร์ชาน (Gaughan ,1990) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง 100 ปี แห่งการศึกษาความซาบซึ้งในศิลปะ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการศึกษาภาพและการศึกษาศิลปะโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในปัจจุบัน ตำราในอดีตได้มาจาก 3 แหล่งคือ 1) เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาภาพอย่างละเอียดได้มาจากการวิเคราะห์ตำรา 3 เล่ม ที่เรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ 2) จากการวิเคราะห์ตำราว่าด้วยการศึกษาศิลปะทั่วไปจำนวน 10 เล่ม ทำให้ทราบว่า เนื้อหาความซาบซึ้งในศิลปะยังมีผสมผสานอัดแน่นในหลักสูตรศิลปะ โดยอาศัยหลักเกณฑ์การศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้ยึดหลักปรัชญาการศึกษาหลักสูตรครู สื่อ และลักษณะของวิชาเลือกเป็นหลัก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การศึกษาภาพเมื่อ 10 ปีก่อนและการศึกษาศิลปะโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในปัจจุบันต่างก็ยึดหลักปรัชญาและวิธีการสอนแบบเดียวกัน

เจนเซน (Jensen ,1991) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเนื้อหาวิชาความซาบซึ้งในศิลปะ : การวิเคราะห์ตำราความซาบซึ้งในศิลปะ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาขอบข่ายของวิชาความซาบซึ้งในศิลปะ เริ่มต้นด้วยการศึกษาประวัติวิชาความซาบซึ้งในศิลปะ จากนั้นเป็นการวิเคราะห์ตำราที่ใช้ในวิชานี้จำนวน 6 เล่ม การศึกษาได้มุ่งเน้นไปที่ ความหมายของความซาบซึ้ง, องค์ประกอบของความซาบซึ้ง, เนื้อหาที่จำเป็นต่อการศึกษาความซาบซึ้ง, ตลอดจนวิธีสอนและคุณค่าของ

ความซาบซึ้ง จากประวัติของวิชาความซาบซึ้งในศิลปะทำให้ทราบจุดประสงค์ วิธีการสอนและ นิยามอย่างชัดเจน ซึ่งตรงกับผลการวิเคราะห์ที่พบในตำราความซาบซึ้งในศิลปะ

จีเวล (Jewell,1991) ได้ทำการวิจัยเรื่อง"ส่วนประกอบทางสุนทรียศาสตร์ในศิลปะศึกษาที่ ใช้กันอยู่ในปัจจุบันที่เป็นการรับรู้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในรัฐเซาท์คาโรไลนา" มี จุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงว่าวิธีการสอนซึ่งเกี่ยวกับส่วนประกอบของ วิชาว่าด้วยความงามถูกนำมาใช้ในห้องเรียนทัศนศิลป์ระดับมัธยมศึกษาในเมืองหนึ่ง การศึกษา ประกอบด้วย ความคิดเห็นของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมปลาย ครูศูนย์ศิลป์วิสุทธ์และ ผู้ดูแลการศึกษาทางศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า ผลมีนัยสำคัญ 3 ประการ ซึ่งเกี่ยวกับส่วนประกอบ ของวิชาว่าด้วยความงามคือ 1) คำว่า "Aesthetic" ที่เป็นคำคุณศัพท์ นักการศึกษายังคงนำมาใช้ บรรยายคำตอบของนักเรียนที่มีใจรักคนหนึ่ง คำตอบที่ไม่สามารถวัดได้ดังกล่าวถือว่าเป็น การสนับสนุนส่งเสริมด้วยกิจกรรมมากที่สุดนี้ กำลังถูกนำเสนอผ่านโครงการหลักสูตรทางศิลปะถือเป็น จุดประสงค์การเรียนรู้ที่มีประโยชน์ 2) มีข้อขัดแย้งกันมากมายในกลุ่มนักการศึกษา เกี่ยวกับ ส่วนประกอบของวิชาว่าด้วยความงามที่เป็นเสมือนแบบฝึกหัดทางปรัชญา และความสัมพันธ์ที่มี ส่วนประกอบการวิจารณ์ศิลปะ 3) นักการศึกษาทางศิลปะจำนวนมากในการศึกษาคั้งนี้ได้ เสาะหาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการศึกษาศิลปะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการใช้ภาษาทาง ทัศนศิลป์ที่ลึกซึ้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนทัศน์

วชิราพันธ์ แก้วประพันธ์ (2546) ศึกษาผลของการนำเสนอแผนผังมโนทัศน์ในการเรียน การสอนผ่านเว็บเรื่อง สิ่งมีชีวิตกับสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความ คงทนในการจำของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีแบบการคิดแบบไม่อิสระ กลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีแบบการคิดแบบไม่อิสระ จำนวน 60 คน โดย แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มทดลอง จำนวนเท่า ๆ กัน โดยกลุ่มแรก ได้รับการเรียนจากโปรแกรม บทเรียนบนเว็บที่มีการนำเสนอผังมโนทัศน์ก่อนบทเรียน กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 ได้รับการเรียน โปรแกรมบทเรียนบนเว็บที่มีการนำเสนอผังมโนทัศน์หลังบทเรียน ผลการทดลองแสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการจำ ในการเรียนการสอนบนเว็บที่มีการนำเสนอผัง มโนทัศน์ต่างกันในบทเรียนที่มีแบบการคิดแบบไม่อิสระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05

รุ่งนภา ทศภานนท์ (2544) ศึกษาผลการใช้เทคนิคการจัดแผนผัง มโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถในการสร้างแผนผังมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนตระกูลประเทืองวิทยาคม จังหวัดยโสธร ปีการศึกษา 2544 จำนวน 66 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้เทคนิคการจัดแผนผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ และกลุ่มควบคุมที่มีการเรียนการสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ที่มีความเที่ยงเท่ากับ 0.91 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการสร้างแผนผังมโนทัศน์ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้เทคนิคการจัดแผนผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถในการสร้างแผนผังมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ที่กำหนดไว้ และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการสร้างแผนผังมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้เทคนิคการจัดแผนผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.70

สุกานดา ส.มนัสทวีชัย(2540) ศึกษาผลของการใช้กรอบมโนทัศน์ ในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิชาวิทยาศาสตร์ ที่มีต่อความคงทนในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่มๆละ 20 คน กลุ่มที่ 1 เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่คอมพิวเตอร์เป็นผู้นำเสนอกรอบมโนทัศน์ กลุ่มทดลองที่ 2 เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างกรอบมโนทัศน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าที(t-test) ผลการวิจัยพบว่า ความคงทนในการเรียนของผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่มโดยใช้การสร้างกรอบมโนทัศน์ 2 แบบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้เรียนที่เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่ผู้เรียนสร้างกรอบมโนทัศน์ มีความคงทนในการเรียนมากกว่าผู้เรียนที่เรียนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่คอมพิวเตอร์เป็นผู้นำเสนอกรอบมโนทัศน์

โฟเลย์(Foley,1987) ได้วิจัยเรื่อง “ผลของการใช้กรอบมโนทัศน์(Concept Mapping) ที่มีต่อความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา” โดยศึกษาระดับการฝึกให้สร้างกรอบมโนทัศน์เป็น 2 ระดับคือ 1) ฝึกแบบเข้ม โดยนักเรียนได้รับการฝึกให้สร้างกรอบมโนทัศน์จนสามารถสร้างได้ด้วยตนเอง 2) ฝึกแบบให้คำแนะนำ โดยให้นักเรียนเติมมโนทัศน์ลงในกรอบที่ผู้วิจัยเตรียม

ไว้ให้เท่านั้น การวิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ได้รับการฝึกแบบเข้ม กลุ่มที่ 2 ได้รับการฝึกแบบให้คำแนะนำ กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบตอบคำถาม กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนเกรด 7 ได้รับการสอนคำศัพท์เกี่ยวกับประเทศนิวซีแลนด์จำนวน 2,000 คำ แล้วให้ทำแบบทดสอบหลังเรียนจบทันที และหลังสอนจบแล้ว 2 สัปดาห์ ผลปรากฏว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกแบบเข้มสามารถจำเนื้อหาสาระสำคัญจากเนื้อหาที่เรียนได้ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกแบบให้คำแนะนำ และกลุ่มที่ได้รับการสอนปกติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ทั้งการทดสอบทันทีหลังการเรียนและหลังสอนไปแล้ว 2 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มที่ได้รับการฝึกแบบให้คำแนะนำและกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบตอบคำถามได้คะแนนไม่ต่างกัน สามารถกล่าวได้ว่ากรณีที่ครูผู้สอนให้นักเรียนเติมมนทัศน์ลงในกรอบที่ผู้สอนเตรียมไว้นั้นไม่ได้ช่วยให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่อ่านหรือเรียนได้อย่างแท้จริง การที่นักเรียนจะเข้าใจในสิ่งที่อ่านหรือที่เรียนได้ดีที่สุดนั้นต้องมาจากการฝึกฝนที่ต่อเนื่องและให้นักเรียนสร้างกรอบมนทัศน์ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความคงทนของความรู้แม้ว่าจะทำการวัดหลังจากการสอนในระยะเวลาอันยาวนานออกไป ส่วนการสร้างกรอบมนทัศน์ที่มาจากคำแนะนำจากผู้สอนหรือการสอนแบบตอบคำถามนั้นยังยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ผู้เรียนยังไม่มีโอกาสอย่างเต็มที่ในการสร้างกรอบมนทัศน์ซึ่งย่อมให้ผลเช่นเดียวกัน

ฮวง ,ชาง-เซ็ง ชิว (Huang,Shang-Cheng Chiu,1989) ได้สร้างเครื่องมือวัดทางจิตวิทยาโดยทำเป็นแผนผังสรุปโยงเรื่อง (Story Map) ซึ่งใช้วัดโครงสร้างความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน แล้วนำมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนวิทยาลัยชั้นปีที่ 1-3 จำนวน 131 คน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับการฝึกให้เรียนรู้วิธีตอบแบบสอบชนิดแผนผังก่อนแล้วจึงทำการทดสอบสอนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนมากเรียนรู้วิธีการตอบแบบสอบชนิดแผนผัง นอกจากนี้ แบบสอบชนิดนี้ยังมีประสิทธิภาพในการบอกความแตกต่างของระดับความรู้ในเนื้อหาและความรู้ในเนื้อหาและความสามารถในการจำ ผลการวิจัยสรุปว่า

- 1) แผนผังสรุปโยงเรื่องสามารถใช้วัดความรู้ในเนื้อหาได้อย่างแม่นยำ
- 2) แผนผังสรุปโยงเรื่องมีคุณค่าในการวิจัยเพราะสามารถวัดความสามารถโดยรวมของนักเรียนได้
- 3) แผนผังสรุปโยงเรื่องสามารถนำมาใช้เป็นเทคนิคการสอนและสื่อการสอนได้
- 4) ผู้เรียนสามารถใช้แผนผังสรุปโยงเรื่องเป็นบันทึกย่อส่วนตัวได้

Wallace ,West and Dansereau (1998) ได้ทำการศึกษา “ ผลของผังความรู้ที่ร่วมกับหลักการของเกสตัลท์ที่มีต่อการเรียนรู้ ” สมมติฐานตั้งไว้ว่า ถ้าเสริมทฤษฎีการรับรู้ Gestalt Theory

ในหลักการเรื่องความคล้าย(Similarity)โดยใช้สีและรูปทรง และ ความใกล้เคียง(Proximity) โดยการ จัดกลุ่ม จะช่วยส่งเสริมการจัดระบบข้อมูลของผังความรู้ แล้วจะช่วยส่งเสริมความจำข้อมูล เหล่านั้นได้ดียิ่งขึ้น ผู้ร่วมวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 45 คน จาก Southwestern University โดยแบ่งนักศึกษาเป็น 3 กลุ่มโดยการสุ่ม แบ่งเป็น กลุ่มนักศึกษาที่เรียนจากหนังสือ,กลุ่ม นักศึกษาที่เรียนจากผังความรู้ธรรมดา(text) และกลุ่มนักศึกษาที่เรียนจากผังความรู้ที่ใช้หลักการ ของ Gestalt Theory สื่อการเรียนในทั้ง 3 กลุ่มนักศึกษาจะได้รับข้อมูล 42 หัวข้อที่เกี่ยวกับ “how a bill becomes a Law” เมื่อเรียนจบแล้วหลังจากทำงานอย่างอื่นคั่นกลางก่อนทดสอบแล้ว นักศึกษา จะถูกทดสอบเกี่ยวกับข้อมูลที่พวกเขาจำได้โดยการเขียนสิ่งที่จำได้โดยอิสระ และถูกทดสอบอีก ครั้งเมื่อ 2 สัปดาห์ถัดไป ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสามารถจำข้อมูลเมื่อทดสอบหลังจากเรียน ทันทีได้มากกว่าการทดสอบเมื่อ 2 สัปดาห์ถัดมา และนักศึกษาที่เรียนข้อมูลจากผังความรู้ที่ พัฒนาขึ้นสามารถจำข้อมูลได้มากกว่านักศึกษาที่เรียนข้อมูลจากผังความรู้ปกติหรือนักศึกษาที่ เรียนจากข้อความ ผลการวิจัยเสนอว่า การใช้สี รูปทรง และการจัดกลุ่มข้อมูลให้ใกล้เคียงกัน ช่วย ส่งเสริมการเรียนรู้โดยเกิดจากการปรับปรุงการจัดการข้อมูลเหล่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต โดยใช้ผังมโนทัศน์ในเนื้อหาส่วนทัศนศิลป์ ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในด้านพุทธิพิสัย และทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการเรียนโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต (Aesthetic appreciation) 2000102 ชั้นปีที่ 1 ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2547

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต และได้เรียนเนื้อหาทัศนศิลป์เป็นช่วงที่ 2 โดยได้ทำการคัดเลือกตอนเรียน(Section) แบบเจาะจงตามคุณสมบัติดังนี้

- 2.1 เป็นชั้นเรียนที่สามารถมีจำนวนครั้งในการจัดการเรียนการสอนในส่วนของเนื้อหาทัศนศิลป์ได้ครบตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ โดยไม่ตรงกับวันหยุดนักขัตฤกษ์
- 2.2 เป็นชั้นเรียนที่ใช้ห้องเรียนที่มีความพร้อมด้านสื่อการสอนในการฉายภาพสไลด์จากคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมนำเสนอ(Microsoft PowerPoint) ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาตามหนังสือคู่มือการเรียน วิชาสุนทรียภาพของชีวิต (2000102) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นบทเรียนที่นำเสนอโดย การบรรยายประกอบภาพและแผนผังมโนทัศน์ด้วยโปรแกรมนำเสนอ(Microsoft PowerPoint) โดยมีการนำเสนอแผนผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหาวิชาก่อนการเรียนในแต่ละหัวข้อ ระหว่างการเรียน และสรุปเนื้อหาที่เรียนออกมาเป็น

แผนผังโน้ตดนตรีแล้วนำไปเชื่อมโยงกับแผนผังโครงสร้างขอบเขตเนื้อหาวิชาด้วยทุกครั้ง จำนวน 6 ครั้ง แล้วให้นักศึกษาปฏิบัติงานปรับปรุงผังโน้ตดนตรีโดยใช้การจัดกลุ่มข้อมูลด้วยสี รูปทรงและการจัดตำแหน่ง

2. แบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรีภาพของชีวิต ในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ ก่อนและหลังการเรียนซึ่งเป็นข้อสอบชุดเดียวกัน โดยแบบทดสอบแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่

2.1 แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากการวิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชาตามหลักสูตรของสภาสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2542 แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาพร้อมกับเนื้อหาที่จะใช้สอน

2.2 แบบทดสอบอัตนัย จำนวน 1 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยให้นักศึกษาเลือกวิเคราะห์ภาพงานทัศนศิลป์ โดยแสดงในรูปแบบของผังโน้ตดนตรีก่อนที่จะเขียนบรรยายเป็นข้อความ

3. แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่าของงานทัศนศิลป์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านอารมณ์ความรู้สึก , ด้านสังคม , ด้านความงาม และด้านการใช้สอย โดยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า(Rating Scale) ก่อนและหลังการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างบทเรียนวิชาสุนทรีภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

ศึกษาหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์รายวิชาและขอบข่ายของเนื้อหาวิชา สุนทรีภาพของชีวิต(2000102) ในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์
ศึกษารายละเอียดเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการสอนจากหนังสือเรียน ในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

เขียนแผนการสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาในส่วนของทัศนศิลป์ โดยในสื่อการเรียนการสอน และเอกสารประกอบการเรียนที่มีการนำเสนอการจัดข้อมูลด้วยแผนผังโน้ตดนตรีโครงสร้างเนื้อหาวิชา การชี้ตำแหน่งหัวข้อที่จะเรียนในแต่ละครั้งในผังโครงสร้างเนื้อหาวิชา อีกทั้งมี

การสรุปเนื้อหาที่เรียนไปแล้วในรูปของผังมโนทัศน์ แล้วนำไปเชื่อมโยงกับโครงสร้างเนื้อหารายวิชาทุกครั้ง

นำแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาให้

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

นำแผนการสอน เอกสารประกอบการสอนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ(แสดงรายชื่อไว้ในภาคผนวก) ตรวจพิจารณาในด้านความตรงตามจุดประสงค์ และความตรงตามเนื้อหาหลักสูตร ตลอดจนความเหมาะสมของแผนผังมโนทัศน์ที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

นำแผนการสอน บทเรียนและเอกสารประกอบการสอนไปทดลองสอนกับนักศึกษาที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2547 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และเรียนในห้องเรียนที่มีความพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอนด้วยเครื่องฉายจอภาพจากโปรแกรม นำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ เพื่อสังเกตและประเมินปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขสื่อการสอนและบทเรียนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดพร้อมที่จะนำไปทดลองใช้จริงต่อไป

2. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ตอน ดังนี้

2.1 แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จากการวิเคราะห์

จุดประสงค์รายวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ มีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ศึกษาหลักการสร้างข้อสอบและการเขียนข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากตำราและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

2.2.2 ดำเนินการสร้างแบบทดสอบ โดยวิเคราะห์เนื้อหา และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมครอบคลุมเนื้อหาในส่วนของทัศนศิลป์ จากนั้นสร้างเป็นข้อสอบปรนัยที่มี 4 ตัวเลือก โดยแต่ละข้อมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว จำนวน 1 ชุด 50 ข้อ

- 2.2.3 นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาความตรงของเนื้อหา(Content Validity) และความครอบคลุมของเนื้อหาเพื่อหาข้อบกพร่อง แล้วจึงทำการแก้ไขปรับปรุง
- 2.2.4 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบกับนักศึกษาที่เคยเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ จำนวน 88 คน โดยเมื่อตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือตอบมากกว่า 1 ข้อ หรือไม่ตอบเลยไม่ได้คะแนน
- 2.2.5 นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาระดับความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ทั้งหมดจำนวน 50 ข้อ โดยคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีระดับความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.2 – 0.8 และมีค่าอำนาจจำแนก(r) ตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป (แสดงไว้ในภาคผนวก) โดยคัดเลือกข้อที่มีคุณสมบัติครบทั้งค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก(r) เข้าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก่อน(มีจำนวน 23 ข้อ) แล้วจึงเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก หรือค่าความยากง่ายอย่างใดอย่างหนึ่งเข้าเกณฑ์ที่ตั้งไว้และมีคุณสมบัติที่เหลือใกล้เคียง (จำนวน 7 ข้อ) รวมกันจนครบ 30 ข้อ โดยยังให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาเช่นเดิม ซึ่งมีสัดส่วนของเนื้อหาตามหัวข้อดังต่อไปนี้ 1) รู้จักและเข้าใจในความหมายและความสำคัญของสุนทรียภาพที่มีต่อมนุษย์ (ข้อ1,2,4,30) 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความแตกต่างของสุนทรียศาสตร์เชิงการคิดกับสุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรม(ข้อ 8 - 11) 3)มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการรับรู้กับความเป็นมาของฐานศาสตร์ทั้งสามด้าน คือ ศาสตร์ทางการเห็น ศาสตร์ทางการเคลื่อนไหว และศาสตร์ทางการได้ยิน(ข้อ 14,16,17) 4) ความหมายการจำแนกประเภทศิลปะ (ข้อ 12 - 20) 5) ทราบถึงสุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ พื้นฐานการสร้างสรรคงานด้านศิลปะและการออกแบบต่าง ๆ ในศิลปกรรมไทยและศิลปกรรมสากล (ข้อ3,5,6,7, 21 - 29)
- 2.2.6 นำค่าสถิติคุณภาพข้อสอบจากข้อคำถามที่เลือกไว้ 30 ข้อ มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Reliability Coefficients (Alpha) ทั้งฉบับ ซึ่งได้ผลเท่ากับ 0.7545
- 2.2.7 ส่วนในข้อที่ยังมีคุณสมบัติความยากง่าย (p) หรือค่าอำนาจจำแนกรายข้อ(r) อย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่เข้าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นำมาปรับปรุงแก้ไขภาษาให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จากนั้นนำไปทดลองใช้ในการทดลองจริงต่อไป

2.2 แบบทดสอบอัตนัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยให้นักศึกษาเลือกวิเคราะห์ภาพงานทัศนศิลป์ ออกมาในรูปของแผนผังมโนทัศน์ แล้วสังเคราะห์ข้อความรู้จากการชมงานศิลปะกับ ความรู้สึก บรรยายออกมาเป็นข้อความแสดงความรู้สึกที่แสดงถึงคุณค่าของผลงาน อย่างมีเหตุผล มีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ดำเนินการสร้างแบบทดสอบโดยวิเคราะห์ทักษะและเนื้อหาที่จำเป็นต่อการรับรู้ งานศิลปะ

2.2.2 นำแบบทดสอบให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาเป็น ผู้พิจารณาความตรงด้านเนื้อหา แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง

2.2.3 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับนักศึกษาที่เคยเรียนวิชาสุนทรียภาพ ของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ ทดสอบความเข้าใจในภาษาของข้อความคำสั่ง โดยให้คะแนนในเกณฑ์ด้านความเหมาะสมของผัง ความถูกต้องของข้อมูลและ ข้อความรู้ที่วิเคราะห์แสดงออกมา การเชื่อมโยงลักษณะที่เห็นกับความรู้สึกและ การสังเคราะห์ข้อความรู้กับการวิจารณ์และประเมินผลงานออกมาเป็นการ บรรยายถึงคุณค่า และความรู้สึกที่มีต่อผลงานของผลงาน

2.2.4 นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) มีค่าเท่ากับ 0.463 และ ค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าเท่ากับ 0.360 แล้วจึงจัดการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไป ทดลองใช้จริง

3. การสร้างแบบสอบถามทัศนคติที่มีต่องานทัศนศิลป์

แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่าของงานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการ เรียน โดยเป็นแบบสอบถามประเมินค่า (Rating Scale) มี 6 ระดับ จำนวน 30 ข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เอง จากการวิเคราะห์จุดประสงค์รายวิชาที่เกี่ยวกับการตระหนักในการเรียนรู้เชิงคุณค่า มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาหลักการสร้างข้อสอบและการเขียนแบบสอบถามวัดทัศนคติจากตำรา เอกสาร ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของหลักสูตรและทฤษฎีของ นักวิชาการที่กล่าวถึงประเภทของคุณค่าศิลปะด้านต่าง ๆ สร้างเป็นข้อคำถาม โดยให้ เลือกระดับความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย 6 ระดับ จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุม

เนื้อหาต่าง ๆ คือ คุณค่าด้านอารมณ์ความรู้สึก (ข้อ 1 - 9) คุณค่าด้านสังคม (10 - 18) คุณค่าที่มีต่อตนเอง (19 - 25) และ คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย (26 - 30)

- 3.3 นำแบบทดสอบให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้พิจารณาความตรงของเนื้อหา(แสดงรายชื่อในภาคผนวก) และความครอบคลุมเนื้อหา ความบกพร่องของภาษาแล้วทำการแก้ไข
- 3.4 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบกับนักศึกษาที่เคยเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในสัปดาห์ที่สอนศิลป์ แล้วทำการตรวจระดับคะแนน เพื่อหาคุณภาพของข้อสอบ
- 3.5 นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (r) ในแต่ละข้อโดยเลือกข้อที่มีค่า reliability ตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป ออกมาก่อน แล้วทำการปรับปรุงแก้ไขภาษาในข้อที่เหลือ
- 3.6 นำคะแนนแบบสอบถามที่ได้ มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Reliability Coefficients (Alpha) ทั้งฉบับ ซึ่งได้ผลเท่ากับ 0.6632
- 3.7 แล้วจึงนำข้อที่มีคุณสมบัติบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

เกณฑ์เทียบระดับการให้คะแนน ในแบบสอบถามทัศนคติที่มีต่อคุณค่างามทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นแบบสอบถามประเมินค่า (Rating Scale) มี 6 ระดับ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้

ถ้าตอบ เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้ 6 คะแนน
ถ้าตอบ เห็นด้วย	ให้ 5 คะแนน
ถ้าตอบ ค่อนข้างเห็นด้วย	ให้ 4 คะแนน
ถ้าตอบ ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ให้ 3 คะแนน
ถ้าตอบ ไม่เห็นด้วย	ให้ 2 คะแนน
ถ้าตอบ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้ 1 คะแนน

โดยเมื่อคำนวณค่าเฉลี่ยของแต่ละข้อคำถามหรือแต่ละกลุ่มคำถามแล้ว เกณฑ์การประเมินระดับทัศนคติและการให้คุณค่าที่มีต่อผลงานทัศนศิลป์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วงระหว่าง

- 1.00 – 1.49 คะแนน ให้คุณค่าอยู่ในระดับ น้อยที่สุด / ไม่เห็นด้วยมากที่สุด
- 1.50 – 2.49 คะแนน ให้คุณค่าอยู่ในระดับ น้อย / ไม่เห็นด้วย

- 2.50 – 3.49 คะแนน ให้คุณค่าอยู่ในระดับ ปานกลางค่อนข้างน้อย / ค่อนข้างไม่เห็นด้วย
- 3.50 – 4.49 คะแนน ให้คุณค่าอยู่ในระดับ ปานกลางค่อนข้างมาก / ค่อนข้างเห็นด้วย
- 4.50 – 5.49 คะแนน ให้คุณค่าอยู่ในระดับ มาก / เห็นด้วย
- 5.50 – 6.00 คะแนน ให้คุณค่าอยู่ในระดับ มากที่สุด / เห็นด้วยมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแผนการสอนและสื่อการสอนที่มีการแสดงแผนผังมโนทัศน์ จากนั้นตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ
3. สร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัย จากนั้นทำการวัดค่าความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และทดสอบคุณภาพของแบบทดสอบและแบบสอบถาม ความยากง่าย(p), ค่าอำนาจจำแนก(r) และ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Reliability Coefficients (Alpha) ของแบบทดสอบ และแบบสอบถามทั้งฉบับ
4. เตรียมสถานที่และเครื่องมือที่ใช้ในการสอน ซึ่งสถานที่ที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้คือ ห้อง 411 อาคาร 4 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดเตรียมเครื่องคอมพิวเตอร์และเครื่องฉายภาพจากโปรแกรมนำเสนอ(Microsoft PowerPoint) พร้อมบทเรียนสื่อการสอนที่มีภาพและแผนผังมโนทัศน์
5. ใช้แบบทดสอบวัดความรู้ด้านพุทธิพิสัยและแบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่องานทัศนศิลป์ก่อนการเรียน(Pre – test) กับนักศึกษาที่มาเข้าชั้นเรียนในครั้งแรกของเนื้อหาทัศนศิลป์ จำนวน 46 คน โดยใช้เวลามากที่สุด 50 นาที
6. ดำเนินการสอนเนื้อหาวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์ โดยใช้โปรแกรมนำเสนอ(Microsoft PowerPoint) จำนวน 6 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง ซึ่งก่อนที่จะมีการสอนได้อธิบายขอบบวนการในการเกิดการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการเรียนด้วยผังมโนทัศน์ ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติงานปรับปรุงผังมโนทัศน์ด้วยตนเอง ซึ่งในแต่ละบทเรียนดำเนินการสอนดังนี้

แสดงโครงสร้างผังมโนทัศน์เนื้อหาวิชาทั้งหมดเพื่อแสดงภาพรวมของเนื้อหา
ทั้งหมด เพื่อกระตุ้นความรู้เดิมและชี้ตำแหน่งบทเรียนใหม่ในแต่ละครั้งว่าอยู่ส่วนใดในเนื้อหา
ทั้งหมด

บรรยายเนื้อหาประกอบภาพและค้อย ๆ เพิ่มเติมหัวข้อหรือมโนทัศน์ในผังมโน
ทัศน์ย่อย หรือผังมโนทัศน์ประจำบทเรียน

เมื่อบรรยายเสร็จในแต่ละบทเรียนซักถามผู้เรียนเพื่อสรุปผังมโนทัศน์ประจำ
บทเรียน เพื่อเป็นการทบทวนเนื้อหา แล้วนำผังมโนทัศน์ที่สรุปได้ไปเชื่อมโยงกับผังมโนทัศน์
โครงสร้างเนื้อหาวิชา และมองหาความสัมพันธ์กับหัวข้ออื่นที่อาจมีเพื่อเป็นการเชื่อมโยงความรู้
ใหม่เข้ากับความรู้เดิม

ให้ผู้เรียนนำผังมโนทัศน์ที่สรุปได้ของแต่ละครั้งไปสร้างผังมโนทัศน์ของตนเองลง
บนกระดาษวาดเขียนโดยมีการปรับปรุงผังให้มีการใช้สี รูปทรงและการจัดวางตำแหน่งของชื่อมโน
ทัศน์ในการแสดงกลุ่มของมโนทัศน์ให้สวยงามน่าสนใจและดูเข้าใจได้ง่ายขึ้นหลังจากการบรรยาย
บทเรียนในแต่ละครั้งไปสร้างแผนผังมโนทัศน์ของตนเองลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ แล้วให้มีการ
ปรับปรุงผังโดยใช้สี รูปทรงและการจัดวางตำแหน่งในการจัดระเบียบข้อมูล ตามทฤษฎีการรับรู้
ภาพรวมของกลุ่มนักจิตวิทยาการรับรู้เกสตัลท์(Gestalt's Perception Theory) โดยหลักการของ
เกสตัลท์ที่ผู้วิจัยได้แนะนำให้กับผู้เรียนใช้ในการปรับปรุงผังมโนทัศน์เพื่อช่วยในการรับรู้คือ 1.) กฎ
ของความคล้าย (Law of Similarity) และ 2.) กฎของความใกล้ (Law of Proximity) หรือผู้เรียน
สามารถออกแบบรูปแบบผังมโนทัศน์ของตนเองโดยให้มีการจัดแสดงมโนทัศน์และความสัมพันธ์
ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

7. ใช้แบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบเดียวกับก่อนเรียน
ทำการสอบนักศึกษาเพื่อเก็บคะแนนหลังเรียนเมื่อจบเนื้อหาในส่วนของทัศนศิลป์ทันที กับ
นักศึกษาที่เข้าชั้นเรียนจำนวน 55 คน โดยใช้เวลา 50 นาที

8. นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลที่ได้จากการทดลองสอบนักศึกษา ก่อนและหลังการเรียน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทางสถิติ โดยใช้โปรแกรม SPSS for window version 10.0

1. วิเคราะห์คะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน โดยทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับสถิติการทดสอบผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยประชากรแบบจับคู่ (Paired Sample t-test) ในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในส่วนของข้อสอบปรนัย และข้อสอบอัตนัย ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

2. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยแบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่องานทัศนศิลป์ก่อนและหลังเรียน โดยทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระ (Independent Sample t-test) ในแบบสอบถาม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

นำผลการทดลองที่ได้มาสรุปแล้วอภิปรายผลการทดลอง และข้อเสนอแนะในขั้นตอนนี้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบคะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ ก่อนและหลังการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในสวนเนื้อหาทัศนศิลป์ โดยใช้แผนผังมโนทัศน์ในการจัดการเรียนการสอน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติสามารถสรุปได้ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติการทดสอบผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยประชากรแบบจับคู่ (Paired Sample t- test)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติการทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระ (Independent Sample t- test)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย

แบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยประชากรแบบจับคู่ คะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังเรียน(Paired Sample T test)

ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์		คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน				
		ก่อนเรียน \bar{X}_1	หลังเรียน \bar{X}_2	$\bar{X}_2 - \bar{X}_1$	t	Sig(2-tailed)
ปรนัย (30)	\bar{X}	15.73	19.04	3.30	- 5.70	.000***
	n	46	46			
	S.D.	3.26	3.22			
อัตนัย (10)	\bar{X}	2.05	5.22	3.17	- 10.02	.000***
	n	46	46			
	S.D.	0.94	2.11			
รวม (40)	\bar{X}	17.79	24.27	6.48	- 9.82	.000***
	n	46	46			
	S.D.	3.35	4.26			

*** p< 0.01

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการเรียนและหลังการเรียนจากแบบทดสอบพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการเรียน(Post-test) มีค่ามากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียน (Pre-test) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งในส่วนของข้อสอบปรนัย และข้อสอบอัตนัย โดยคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังการเรียน(Post-test) ของข้อสอบทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 24.27 และ 4.26 ตามลำดับ และคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนการเรียน(Pre-test) ของข้อสอบทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 17.79 และ 3.35 ตามลำดับ

ในส่วนของแบบทดสอบปรนัย มีคะแนนเต็ม 30 คะแนน โดยคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังการเรียน(Post-test)เท่ากับ 19.04 และ 3.22 ตามลำดับ และคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนการเรียน(Pre-test) มีค่าเท่ากับ 15.73 และ 3.26 ตามลำดับ

และในส่วน of แบบทดสอบอัตนัย มีคะแนนเต็ม 10 คะแนน โดยคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังการเรียน(Post-test) เท่ากับ 5.22 และ 2.11ตามลำดับ และคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนการเรียน(Pre-test) มีค่าเท่ากับ 2.05 และ 0.94 ตามลำดับ

แบบสอบถามทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 แสดงคุณสมบัติของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร

คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง	นักศึกษาที่ลงทะเบียน	นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม	
		ก่อนการเรียน (Pre-test)	หลังการเรียน (Post-test)
จำนวนทั้งหมด	66 (100%)	40 (60.6%)	49 (74.24%)
เพศ			
ชาย	15	7	11
หญิง	51	33	38
อายุ			
16 -18 ปี		11	10
19 – 21 ปี		29	39
วิชาเอก			
1) ชีววิทยาประยุกต์	4	3	3
2) อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว	25	14	16
3) บริหารธุรกิจ การตลาด	6	4	5
4) บริหารธุรกิจ คอมพิวเตอร์	4	3	2
5) เทคโนโลยีสารสนเทศ	7	3	5
6) ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	8	4	7
7) ภาษาอังกฤษ	10	7	9
8) ภาษาจีน	1	1	1
9) การพัฒนาชุมชน	1	1	1

ตารางที่ 2 แสดงคุณสมบัติของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างประชากรจากการลงทะเบียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2547 มีจำนวน 66 คน โดยนักศึกษาร้อยละ 51 เป็นนักศึกษาเพศหญิงจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 77.3 และเป็นเพศชายจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 22.7 ของนักศึกษาที่ลงทะเบียน ทั้งนี้มีนักศึกษาเพียงบางส่วนที่ได้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ ก่อนและหลังการเรียน โดยพบว่าจำนวนนักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามหลังการเรียน(Post-test) ซึ่งจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 74.24 มีมากกว่านักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนการเรียน(Pre-test) มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 60.6 ของนักศึกษาที่ลงทะเบียน

ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง โดยก่อนเรียน (Pre-test) มีจำนวนนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง คือ 7 คน และ 33 คนตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนของนักศึกษาเพศชาย ต่อ เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 17.5 ต่อ 82.5 ของจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนเรียน และหลังการเรียน(Post-test) มีจำนวนนักศึกษาตอบแบบสอบถามเพิ่มขึ้น โดยมีนักศึกษาเพศชายและเพศหญิง 11 คน และ 38 คนตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนของนักศึกษาเพศชาย ต่อ เพศหญิง ที่ตอบแบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 77.6 ต่อ 22.4 ของจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามหลังเรียน

คุณสมบัติด้านอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 19 ถึง 21 ปี ทั้งก่อนและหลังการเรียน โดยมีจำนวน 29 คน และ 39 คนตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 72.5 และ 79.6 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ นักศึกษากลุ่มที่เหลือมีอายุระหว่าง 16- 18 ปี ก่อนการเรียนและหลังการเรียนมีจำนวน 11 คน และ 10 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 27.5 และ 20.4 ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนการเรียนและหลังการเรียนตามลำดับ

คุณสมบัติด้านสาขาวิชาที่นักศึกษาเรียน พบว่านักศึกษาที่ลงทะเบียนและนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นนักศึกษาศาขาศาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากที่สุด โดยลงทะเบียนเรียนจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 37.8 ของนักศึกษาที่ลงทะเบียน และมีจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังเรียนจำนวน 14 คน และ 16 คนตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 35 และ 32.6 ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ

รองลงมาคือนักศึกษาศาขาศาวิชาภาษาอังกฤษลงทะเบียนเรียนจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 15.2 ของนักศึกษาที่ลงทะเบียน และมีจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังเรียนจำนวน 7 คนและ 9 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ 18.3 ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงประสพการณ์ในการเรียนศิลปะของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประสพการณ์ในการเรียนศิลปะของกลุ่มตัวอย่าง	การตอบแบบสอบถาม	
	ก่อนการเรียน (Pre-test)	หลังการเรียน (Post-test)
จำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม	40	49
ประสพการณ์ในการเรียนศิลปะ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) เรียนจากการศึกษาภาคบังคับ(ป.1- ม.3)	37	42
2) เลือกศิลปะเป็นวิชาเลือกในระดับ ม.ปลาย	15	16
3) เรียนพิเศษศิลปะนอกเวลาเรียน	3	3
4) ศึกษาหาความรู้ด้านศิลปะด้วยตนเอง	13	14

ตารางที่ 3 ประสพการณ์ในการเรียนศิลปะของนักศึกษา โดยพิจารณาสัดส่วนประสพการณ์ในการศึกษาศิลปะในระดับต่าง ๆ ซึ่งนักศึกษาแต่ละคนสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามในแต่ละครั้ง พบว่าในการตอบแบบสอบถามก่อนการเรียนนักศึกษามีนักศึกษาตอบแบบสอบถามจำนวน 40 คน และหลังเรียนจำนวน 49 คน โดยนักศึกษาที่มีประสพการณ์ในการศึกษาศิลปะในระดับพื้นฐานจากหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับมากที่สุด (ป.1 ถึง ม. 3) พบว่าก่อนการเรียน และหลังการเรียนมีจำนวน 37 คน และ 42 คนตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 92.5 และ 85.7 ของจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ และมีบางส่วนได้เลือกเรียนวิชาศิลปะในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนจำนวน 15 คน และ 16 คนตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 37.5 และ 32.7 ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ อีกทั้งมีบางส่วนชอบที่จะศึกษาหาความรู้ด้านศิลปะด้วยตนเอง ก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 3 คน และ 4 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 32.5 และ 28.6 ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ แต่มีนักศึกษาที่เพียงส่วนน้อยที่มีการเรียนพิเศษศิลปะเสริมนอกเวลาเรียน โดยมีจำนวนก่อนและหลังเรียนเท่ากันคือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 และ 6.1 ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการเรียนตามลำดับ

ตอนที่ 2 แบบสำรวจทัศนคติของนักศึกษาวิชาสุนทรียภาพของชีวิตที่มีต่องานทัศนศิลป์

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสถิติขั้นพื้นฐาน คะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียน

ข้อความ	คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น			
	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. ศิลปะช่วยผ่อนคลายความรู้สึกได้	5.35	0.62	5.38	0.60
2. ข้าพเจ้าชอบดูงานศิลปะ	4.65	0.86	4.61	0.81
3. ข้าพเจ้าสนใจที่จะไปดูงานศิลปะเมื่อมีโอกาส	4.55	0.90	4.51	0.81
4. ข้าพเจ้ารับรู้ความรู้สึก ความคิดของผู้สร้างงานผ่านผลงานศิลปะของเขาได้	4.12	0.91	4.16	0.80
5. การเรียนศิลปะช่วยพัฒนาให้คนมีรสนิยมที่ดีขึ้น	4.15	0.96	4.80	0.81
6. ควรมีการให้พื้นฐานความเข้าใจในศิลปะตั้งแต่การศึกษาระดับภาคบังคับ	4.77	0.70	4.81	0.77
7. กิจกรรมศิลปะฝึกให้ผู้เรียนแก้ปัญหา	4.62	0.77	4.56	0.80
8. ข้าพเจ้าอยากแสดงความรู้สึก ความคิดของตนเองด้วยการวาดรูปหรือการทำงานศิลปะ	4.27	1.17	4.59	0.93
9. ข้าพเจ้าชอบทำงานศิลปะ	4.15	1.07	4.51	1.08
10.ความมีรสนิยมแสดงถึงการมีศิลปะของคนในสังคม	4.12	1.04	4.63	0.90
11 ศิลปะช่วยปลูกฝังทำให้คนในสังคมรักความเป็นระเบียบสวยงาม	4.75	0.95	4.89	0.84
12. ประชาชนของประเทศที่พัฒนาแล้วจะเห็นคุณค่าของงานศิลปะ โดยให้ความสนใจและความสำคัญกับงานศิลปะ	4.72	0.84	5.04	0.70
13.ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมแสดงออกมาทางศิลปะ	4.85	0.76	4.98	0.77
14. สังคมที่พัฒนาแล้วจะสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่าสูง	4.60	0.87	4.92	0.81
15 คนในสังคมของเรากำลังขาดความรักและซาบซึ้งต่องานศิลปะ	4.69	0.90	4.46	0.98

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสถิติขั้นพื้นฐาน คะแนนเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทักษะที่ให้นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียน(ต่อ)

ข้อความ	คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น			
	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
16 ศิลปะเป็นเครื่องบ่งบอกความมีอยู่ของชนชาติต่างๆ	4.97	0.81	4.93	0.68
17 .ข้าพเจ้าชอบงานศิลปะที่แสดงเรื่องราวเสียดสี สะท้อนสังคม	3.72	1.24	3.93	1.17
18 .งานศิลปะไม่ควรแสดงเรื่องราวสะท้อนและวิจารณ์สังคม	3.40*	1.05	3.02*	1.14
19 .ข้าพเจ้าชอบงานศิลปะที่มีเรื่องราวดูรู้เรื่องเข้าใจได้	2.10*	1.00	1.97*	0.78
20 .ศิลปะที่ดีต้องดูดี สวยงาม	2.95*	1.41	2.53*	1.08
21 .ศิลปะที่ดีต้องให้แง่คิด มุมมองแก่ผู้ดูให้คิด โดยไม่จำเป็นต้องสวยงาม	5.00	1.25	4.91	0.99
22 .งานศิลปะที่สวยคืองานที่เลียนแบบของจริงได้เหมือน มาก ๆ	3.45*	1.28	3.10*	1.35
23 .งานศิลปะไม่จำเป็นต้องเหมือนจริงก็ดูสวยงาม น่าสนใจได้	5.07	0.88	4.93	0.94
24 .ผลงานที่มีความงามให้ความรู้สึกพึงพอใจแก่ผู้ชม มีคุณค่ามากกว่าผลงานที่สร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้ชม	2.62*	1.12	2.18*	0.95
25 .ชีวิตของข้าพเจ้าขาดศิลปะไม่ได้	4.02	1.22	4.28	0.97
26 .ข้าพเจ้าให้ความสำคัญต่อการออกแบบมากกว่าราคาของสินค้า	4.10	1.16	4.39	0.96
27 . แม้ว่าจะไม่ได้มีรูปร่างเหมือนนางแบบ ถ้าแต่งกายตามแฟชั่นสมัยนิยมทุกอย่างก็จะทำให้ดูดีขึ้นได้	2.85*	1.14	2.55*	0.91
28 .ของใช้จากการผลิตด้วยมือ(หัตถกรรม)มีคุณค่ามากกว่าสินค้าที่ผลิตจากเครื่องจักรที่ละมาก ๆ	5.30	0.68	4.97	0.83
29.ในคุณภาพการใช้งานที่เท่ากัน ตะกร้าที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติดูน่าใช้กว่าตะกร้าพลาสติก	5.35	0.66	5.10	0.82
30.บ้านไม้เรือนกาแล่น่าอยู่กว่าบ้านจัดสรร	4.47	1.33	4.81	0.90
รวม	4.17	0.35	4.22	0.33

* ทำการกลับค่าทางสถิติ (Recode)

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยระดับคะแนนความคิดเห็นรายข้อของนักศึกษา ก่อนและหลังการเรียน พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นรวมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก (3.5 – 4.49)

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักศึกษาในข้อคำถามที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด โดยมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งก่อนและหลังเรียน คือ “ ศิลปะช่วยผ่อนคลายความรู้สึกได้” ($\bar{X}_{Pretest} = 5.35$, $\bar{X}_{Posttest} = 5.38$) ซึ่งเป็นคำถามเชิงคุณค่าด้านอารมณ์ รองลงมาคือ “ ในคุณภาพการใช้งานที่เท่ากัน ตะกร้าที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติดูน่าใช้กว่าตะกร้าพลาสติก” ($\bar{X}_{Pretest} = 5.35$, $\bar{X}_{Posttest} = 5.10$) และ “ ของใช้จากการผลิตด้วยมือ(หัตถกรรม) มีคุณค่ามากกว่าสินค้าที่ผลิตจากเครื่องจักรที่ละมาก ๆ” ($\bar{X}_{Pretest} = 5.30$, $\bar{X}_{Posttest} = 4.97$) ซึ่งทั้งสองข้อเป็นคำถามเชิงคุณค่าด้านการใช้สอย

ส่วนในข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุด โดยมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย (1.50 - 2.49) ถึงปานกลางค่อนข้างน้อย(2.5 - 3.49) คือ “ ข้าพเจ้าชอบงานศิลปะที่มีเรื่องราวดูรู้เรื่องเข้าใจได้” ($\bar{X}_{Pretest} = 2.10$, $\bar{X}_{Posttest} = 1.97$) และ “ ผลงานที่มีความงามให้ความรู้สึกพึงพอใจแก่ผู้ชม มีคุณค่ามากกว่าผลงานที่สร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้ชม” ($\bar{X}_{Pretest} = 2.62$, $\bar{X}_{Posttest} = 2.18$) ซึ่งทั้งสองข้อเป็นคำถามเชิงคุณค่าด้านความงาม และ “ แม้ว่าไม่ได้มีรูปร่างเหมือนนางแบบ ถ้าแต่งกายตามแฟชั่นสมัยนิยมทุกอย่างก็จะทำให้ดูดีขึ้นได้” ($\bar{X}_{Pretest} = 2.85$, $\bar{X}_{Posttest} = 2.55$) ซึ่งเป็นคำถามเชิงคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสถิติวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบทัศนคติที่นักศึกษาที่มีต่องานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียนในด้านต่าง ๆ

ทัศนคติที่มีต่องาน ทัศนศิลป์	คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็น				
		ก่อนเรียน	หลังเรียน	F	sig(2-tailed)
คุณค่าด้านอารมณ์	\bar{X}	4.51	4.66	0.18	0.23
	n	40	49		
	S.D.	0.58	0.54		
คุณค่าด้านสังคม	\bar{X}	4.16	4.32	0.62	0.08
	n	40	49		
	S.D.	0.47	0.38		
คุณค่าด้านความงาม	\bar{X}	3.60	3.42	1.30	0.12
	n	40	49		
	S.D.	0.56	0.48		
คุณค่าด้านการใช้สอย	\bar{X}	4.41	4.36	3.69	0.66
	n	40	49		
	S.D.	0.60	0.43		
รวม	\bar{X}	4.17	4.22	0.62	0.57
	n	40	49		
	S.D.	0.35	0.33		

ตารางที่ 5 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติที่นักศึกษาที่มีต่องานทัศนศิลป์ก่อนและหลังการเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยทัศนคติก่อนและหลังการเรียนโดยรวมมีค่าปานกลางค่อนข้างมากมีค่าเท่ากับ 4.17 และ 4.22 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนการเรียน(Pre-test) และหลังการเรียน(Post-test) พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยทัศนคติหลังการเรียนมีค่าเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ยก่อนการเรียนเพียงเล็กน้อย มีค่าเท่ากับ 0.05 คะแนน

โดยทัศนคติที่มีต่อคุณค่าด้านอารมณ์ ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดทั้งก่อนและหลังการเรียนมีค่าอยู่ในระดับมาก (4.50 – 5.49) โดยค่าเฉลี่ยก่อนการเรียนและหลังการเรียนมีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อย. ($\bar{X}_{Pretest} = 4.51$, $\bar{X}_{Posttest} = 4.66$)

ทัศนคติในคุณค่าด้านสังคม และคุณค่าด้านการใช้สอย มีค่าเฉลี่ยก่อนการเรียนและหลังการเรียนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก(3.5 – 4.49) โดยหลังการเรียนค่าเฉลี่ยคุณค่าด้านสังคมมีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อย($\bar{X}_{Pretest} = 4.16$, $\bar{X}_{Posttest} = 4.32$) ส่วนคุณค่าด้านการใช้สอย หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยลดลงเล็กน้อย($\bar{X}_{Pretest} = 4.41$, $\bar{X}_{Posttest} = 4.36$)

ส่วนค่าเฉลี่ยทัศนคติเชิงคุณค่าด้านความงาม ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยรายด้านน้อยที่สุดทั้งก่อนและหลังการเรียน โดยก่อนการเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก(3.5 – 4.49) ส่วนหลังการเรียนมีค่าเฉลี่ยลดลงอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย (2.5 - 3.49) โดยค่าเฉลี่ยก่อนการเรียนและหลังการเรียนมีค่าเท่ากับ 3.60 และ 3.42 ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลการสอนวิชาสุนทรีภาพของชีวิต โดยใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ สรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. คะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเฉลี่ยหลังการเรียนด้วยผังมโนทัศน์ มีค่ามากกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งในส่วนของข้อสอบปรนัยและข้อสอบอัตนัย
2. คะแนนเฉลี่ยทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่องานทัศนศิลป์ ก่อนและหลังการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยคะแนนเฉลี่ยทัศนคติรวมมีค่าอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างมาก โดยหลังการเรียนมีค่าเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เมื่อพิจารณาทัศนคติที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ในด้านต่าง ๆ พบว่า คุณค่าด้านอารมณ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยทั้งก่อนและหลังการเรียนมากที่สุดอยู่ในระดับมาก คุณค่าด้านความงาม มีค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนคติน้อยที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน (ตารางที่ 1) พบว่าคะแนนเฉลี่ยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมีมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนทัศน์สามารถทำให้นักศึกษามีความรู้ทางด้านทัศนศิลป์สูงขึ้นกว่าเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับผังมโนทัศน์หลายชิ้น (Novak&Gowin,1984 ; Plotnick, 1997 ; Boxtel et.al.,2002 ; Kuo-en,Yao-ting and Ine-dai,2002 ; ไสว พักขาว,2537) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผังมโนทัศน์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ทำให้ง่ายต่อความเข้าใจและการจำ และยังช่วยสรุปความหมายจากสิ่งที่เรียน ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนทั้งหมด ทำให้สามารถจับประเด็นสำคัญของเรื่องที่เรียนได้

ซึ่งในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหาวิชา และชี้ตำแหน่งของหัวข้อที่จะเรียน เป็นการนำเสนอก่อนการเรียนในแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นการกระตุ้นความรู้เดิมก่อนที่จะเรียนเรื่องใหม่ ให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิม เกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งออกซุเบล(1963 อ้างถึงใน Dye,2000) อธิบายว่า ข้อมูลใหม่จะถูกทำให้มีความหมายมากขึ้นเมื่อมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังหรือความคิดรวบยอดเดิมที่มีอยู่ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้เดิมจะให้กรอบแนวคิดในการตอบรับข้อมูลใหม่ หากโครงสร้างความรู้เดิมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่เรียนใหม่ ผู้เรียนจะรับรู้เรื่องได้เร็วกว่าผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ความรู้ทางเนื้อหานั้น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นที่สนับสนุนว่า ผังมโนทัศน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำรวจและกระตุ้นความรู้เดิมหรือโครงสร้างความรู้เดิมในเรื่องที่จะเรียนของผู้เรียนก่อนที่จะขึ้นบทเรียนใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิม เกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Novak&Gowin,1984 ; Baroody 2000 ; Arnaudin et. al., 1984 อ้างถึงในกำพล ดำรงค์วงศ์,2540 ; ไสว พักขาว,2537)

ในระหว่างดำเนินการสอนผู้วิจัยได้ใช้ผังมโนทัศน์เป็นเครื่องมือประกอบการสอนแบบบรรยาย เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่าง ๆ ในการบรรยายแต่ละครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นโครงสร้างภาพรวมและความสัมพันธ์ระหว่างหัวข้อต่าง ๆ อย่างชัดเจนทำให้เกิดความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยหลาย ๆ ชิ้นต่างกล่าวว่า ผังมโนทัศน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยสอนแบบบรรยาย ทำให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ (กำพล ดำรงค์วงศ์,2540) ช่วยแสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่าง ๆ ในการบรรยายแต่ละครั้ง (Ault,1985 อ้างถึงใน ไสว พักขาว,2537) และช่วยสรุปรวบรวมให้เห็นความรู้ในการบรรยายแต่ละครั้ง แสดงให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นรายละเอียดของเรื่องที่เรียนไปแล้ว เรื่องที่กำลังเรียนและเรื่องที่จะเรียนคล้ายเป็นแผนที่ในการเรียนรู้ (Novak&Gowin,1984)

ส่วนในระยะหลังการสอนนอกจากผู้สอนสรุปเนื้อหาบทเรียนแต่ละครั้งร่วมกับผู้เรียนด้วยผังมโนทัศน์แล้ว แต่ละครั้งผู้เรียนจะต้องนำผังมโนทัศน์ที่สรุปได้จากแต่ละบทเรียนมาทำการปรับปรุง สร้างเป็นผังมโนทัศน์เนื้อหาของตนเอง โดยใช้สี รูปทรงและตำแหน่ง ในการจัดข้อมูลตามทฤษฎีการรับรู้ (Gestalt's Perception Theory) โดยใช้เรื่องกฎของความคล้าย (Law of Similarity) และ กฎของความใกล้ (Law of Proximity) มาใช้ปรับปรุงผังให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตามทฤษฎีการรับรู้เกสทอลท์ซึ่งให้ความสำคัญต่อการมองเห็น ในการจัดรวมที่มีส่วนย่อยอยู่ในส่วนรวมนั้น ซึ่งสภาพส่วนรวมไม่สามารถรับรู้ได้โดยการเพิ่มของส่วนย่อยอย่างโดดเดี่ยวง่าย ๆ แต่ละส่วนย่อยย่อมได้รับ

อิทธิพลจากส่วนย่อยอื่นรอบตัว ซึ่งไมลส์ (Miles,1967อ้างถึงในวิรุณ ตั้งเจริญ,2544) ได้อธิบายกฎของความคล้ายคลึง(Similarity)ว่าในการรับรู้ว่าเมื่อเรามองสิ่งต่าง ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยธรรมชาติแล้วเราจะจัดกลุ่มมันเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็นสภาพคล้ายคลึงของรูปร่าง ขนาด สี ตำแหน่งของบริเวณที่ว่าง มุมและน้ำหนักสี สิ่งต่าง ๆ ย่อมมีความคล้ายคลึงกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่งและก็มีความแตกต่างกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ซึ่งเราย่อมสังเกตเห็นความคล้ายคลึงอันเป็นสิ่งจำเป็นก่อนที่จะเห็นความแตกต่าง และกฎความใกล้เคียง(proximity)ว่า สิ่งที่อยู่ใกล้กัน 2 สิ่งขึ้นไป เราจะมองเห็นเป็นกลุ่ม ความใกล้เคียงของเส้นหรือขอบทำให้ง่ายต่อการมองเห็นและจัดกลุ่มเป็นรูปร่าง โดยการที่ผู้เรียนสร้างผังมโนทัศน์ประจำบทเรียนโดยใช้สีและรูปทรงที่เหมือนกัน หรือจัดวางตำแหน่งคำมโนทัศน์ใกล้เคียงกันในการแสดงคำมโนทัศน์ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน นอกจากขณะที่ผู้เรียนสร้างผังจะต้องให้ความสนใจในการจัดกลุ่มมโนทัศน์ต่าง ๆ ด้วยสีและตำแหน่งในผังมโนทัศน์แล้ว เมื่อผู้เรียนใช้ผังมโนทัศน์ในการทบทวนความรู้ สี รูปทรงและตำแหน่งที่มีการเข้ากลุ่มหรือแสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ เมื่อผู้เรียนกวาดตามองผังมโนทัศน์จะทำให้ผู้เรียนรับรู้ถึงกลุ่มของมโนทัศน์ มองเห็นภาพรวมของเนื้อหา ตามทฤษฎีการรับรู้ภาพรวม ฮาร์ดี และดาวิส (Hardey and Davies,1976 อ้างถึงใน Bassoppo-Moyo,1997) พบว่าการใช้โครงสร้างภาพรวมสามารถช่วยให้นักเรียน เรียนรู้และเก็บสิ่งต่าง ๆ ในการเรียนไว้ได้ ช่วยกระตุ้นความรู้เดิม และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดต่าง ๆ ในรูปของภาพ ทำให้ผู้เรียนเห็นความชัดเจน เข้าใจความคิดหลักได้ดีขึ้น อีกทั้งลักษณะของความสัมพันธ์ที่แสดงด้วยสี รูปทรง และตำแหน่ง ทำให้ระลึกข้อมูลได้รวดเร็วกว่าการอ่านข้อความธรรมดาหรือผังมโนทัศน์ธรรมดาที่ไม่มีการปรับปรุง อันเนื่องมาจากมีการจัดระบบสิ่งเร้าตามทฤษฎีการรับรู้เกสตอลท์ที่กล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นการทบทวนเนื้อหาที่เรียนมาแล้วอีกทางหนึ่งได้เป็นอย่างดี วอลเลส (Wallace et.al.,1998)กล่าวว่า ผังความรู้จะไปช่วยกระตุ้นความจำ เพราะการเข้ารหัสข้อมูลในผังเป็นการเสนอข้อมูลด้วยภาพ ในทางกลับกัน การเรียกคืนข้อมูลที่ถูกระตุ้นด้วยการจัดตำแหน่งและพื้นที่ว่างที่สัมพันธ์กันของข้อมูล เป็นแนวทางในการเรียกคืนข้อมูลได้ดีกว่าข้อมูลที่เป็นข้อความ อีกทั้งการให้รหัสโดยสีเป็นวิถีทางที่มีประสิทธิภาพในการเข้ากลุ่ม(Chunk) และการจัดระบบข้อมูล ซึ่ง Lambiotte et. al.,(1989 อ้างถึงในWallace et.al.,1998) กล่าวว่า การจัดผังที่ดีจะได้ผลดีกว่าผังที่ไม่มีการจัดการ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ จากการจัดปรับปรุงการจัดข้อมูลเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น

ในส่วนขั้นตอนการประเมินผลนอกจากข้อสอบปรนัยที่มีคำตอบให้นักศึกษาเลือกตอบ และการทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในส่วนของข้อสอบอัตนัย ยังเป็นการประเมินผลอีกวิธีหนึ่ง โดยให้นักศึกษาเขียนวิเคราะห์ภาพงานทัศนศิลป์ออกมาในรูปแบบของผังมโนทัศน์ก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้น มาเรียบเรียงบรรยายผลกับความรู้สึกที่เกิดจากการมองดูงานชิ้นนั้น เป็นวิธีหนึ่งในการประเมินความรู้ ความเข้าใจ และการนำเนื้อหามาประยุกต์ใช้สังเกตงานศิลปะได้เป็นอย่างดี โดยแสดงให้เห็นวิธีการคิดวิเคราะห์ผลงานศิลปะของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับวิลเลียม (Williams, 1998) กล่าวว่าผังมโนทัศน์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโนแวก และ โควิน (Novak and Gowin, 1984) กล่าวว่า การเรียนเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงความหมายของประสบการณ์ และผังมโนภาพก็เป็นวิธีการหนึ่งที่แสดงให้เห็นทั้งครูและผู้เรียนทราบว่า ได้เกิดการจัดองค์ความรู้ขึ้นใหม่แล้วจริง การที่ให้นักศึกษาเขียนแสดงผังมโนทัศน์ในการวิเคราะห์งานศิลปะก่อนที่จะเขียนบรรยายเป็นการให้ผู้เรียนแสดงภาพความคิดในใจของผู้เรียน แล้วจัดระบบเพื่อเรียบเรียงออกมาเป็นข้อความ เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนมีความเข้าใจและนำความรู้มาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งทำให้ผู้สอนเห็นมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของผู้เรียนแล้วจะสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนเป็นมโนทัศน์ที่ถูกต้องได้ ดังนั้นผังมโนทัศน์สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเนื้อหาและการตรวจสอบความคิดที่อยู่ภายในใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

อีกทั้งความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานทัศนศิลป์ที่มีมากขึ้นจากผลงานทดลอง จะเป็นพื้นฐานในการรับรู้ผลงานศิลปะได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการรับรู้เป็นขั้นตอนพิเศษต่างไปจากการรู้สึกสัมผัสธรรมดา เป็นการทำให้การสัมผัสที่เลือกแล้วมีความหมายขึ้นมา โดยผ่านกระบวนการตีความสิ่งสัมผัสให้มีความหมายขึ้น และปัจจัยสำคัญทางในการรับรู้ อย่างหนึ่ง ได้แก่ การคิดและสติปัญญา ที่ช่วยให้บุคคลนั้นเข้าใจสิ่งต่าง ๆ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่สัมผัสได้อย่างรวดเร็ว บุคคลที่มีความสามารถในการคิดสูงกว่า หรือมีสติปัญญาสูง ความสามารถในการตีความสิ่งที่สัมผัสก็ดีกว่า โดยบุคคลจะอาศัยประสบการณ์เดิม หรือสิ่งที่ตนเคยเรียนรู้มาเป็นพื้นฐาน ในการตีความสิ่งที่สัมผัส แต่ถ้าหากไม่มีความรู้เดิมในเรื่องนั้น ก็อาจทำให้การรับรู้ผิดไปจากความเป็นจริง

2. จากผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ ที่นักศึกษามีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าคะแนนเฉลี่ยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.05 แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผังมโนทัศน์ ไม่สามารถทำให้นักศึกษามีความตระหนักถึงคุณค่างานทัศนศิลป์เพิ่มขึ้นได้ ส่วนหนึ่งเนื่องจากเมื่อพิจารณาเครื่องมือส่วนใหญ่แล้ว เป็นข้อคำถามที่มีลักษณะถามความคิดเห็นทั่วไปที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้จากการเรียนเนื้อหาประกอบในการตัดสินใจ ซึ่งกิริติ บุญเจือ (2522 : 47) ได้กล่าวถึงความหมายของคุณค่าว่า คือระดับของการประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่าง ๆ ดังนั้นเมื่อนักศึกษามีข้อเท็จจริงในเรื่องที่เกี่ยวกับศิลปะมากขึ้น ก็น่าจะสามารถประเมินค่าของศิลปะตามความคิดของตนได้ดียิ่งขึ้น แต่จากการทดลองแม้ว่านักศึกษาจะมีความรู้เพิ่มขึ้น แต่ข้อคำถามในเครื่องมือไม่ได้ถามในสิ่งเกี่ยวกับความรู้ แต่ถามความรู้สึกธรรมดาทั่วไปที่สะสมมาจากประสบการณ์ของแต่ละคนและเปลี่ยนได้ยาก ดังนั้นทัศนคติที่ได้จากแบบสอบถามจึงเป็นความคิดเห็นในเชิงทั่วไปที่มีสะสมมาจากประสบการณ์เดิมด้านศิลปะของผู้เรียนแต่ละคน และไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้จากการเรียนในเวลาอันสั้น สอดคล้องกับนิวคัมป์ และเชอริฟ(Newcom et al, 1965 ; Sherrif & Sherrif,1956 อ้างถึงใน สุภาพ วาดเขียน, 2525) กล่าวว่า ทัศนคติมีแนวโน้มที่อยู่ตัวและคงทนถาวร ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยากทั้งนี้เพราะสิ่งสูงในทางด้านอารมณ์และจิตใจนั้นเปลี่ยนแปลงได้อย่างช้า ๆ ประกอบกับปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์(2543 : 244) กล่าวเสริมได้อีกว่า ทัศนคติหรือเจตคติมีความคงทน เป็นสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่น และมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนๆนั้น การยึดมั่นในเจตคติต่อสิ่งใด ทำให้การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้นทัศนคติที่ได้จึงน่าจะเป็นความคิดเห็นและความรู้สึกที่นักศึกษามีต่องานทัศนศิลป์ในเชิงทั่วไป ไม่ได้พิจารณาในเชิงคุณค่าที่ต้องใช้ข้อมูลข้อเท็จจริงประกอบการตัดสินใจประเมินเพื่อยอมรับคุณค่างานทัศนศิลป์ แต่เป็นความรู้สึกต่องานทัศนศิลป์ที่สะสมมาแต่เดิม ซึ่งจากการทดลองสอนโดยให้ข้อมูลเนื้อหาความเข้าใจเกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ โดยนำเสนอผังมโนทัศน์และการดูภาพงานศิลปะในเวลา 6 ครั้งที่มีการจัดการเรียนการสอนก็ยังไม่เพียงพอที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติความรู้สึกที่มีต่องานทัศนศิลป์ของนักศึกษาได้

แต่เมื่อคะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวมแล้ว หลังการเรียนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนเล็กน้อย อันเนื่องมาจากมีข้อคำถามในแบบสอบถามบางข้อที่ต้องใช้ข้อมูลความรู้ที่ได้จากการเรียนมาใช้ในการพิจารณา จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นหลังได้รับข้อมูล ความรู้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ดังที่เฮอริวิท(Hurwitz ,1977:6 -12) กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะจะประกอบด้วยองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ซึ่งมีปัจจัยด้านความรู้(Knowledge) เป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญ และสอดคล้องกับ มะลิฉัตร เอื้ออนันท์(2543 :53) ที่กล่าวว่า นักวิชาการและนักวิจัยใน

ปัจจุบันส่วนหนึ่งเชื่อถือว่า ความสามารถทางสุนทรีย์หรือความซาบซึ้งซึ่งนั้นมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางพุทธิปัญญาหรือการคิด (มิใช่แบ่งเป็นพิสัย ๆ ไปอย่างเป็นเอกเทศแบบที่เชื่อกันในอดีต ซึ่งหมายถึงว่าการเรียนรู้ทั้งสองแฉกนี้มีลักษณะบูรณาการอยู่โดยธรรมชาติ) ดังนั้นข้อความรู้ ความเข้าใจในงานทัศนศิลป์ที่นักศึกษาได้เพิ่มขึ้นจากการเรียนก็น่าที่จะมีผลต่อความคิดเห็นในส่วนที่ต้องใช้ความรู้ในการพิจารณาในการประเมินคุณค่าที่มีต่องานทัศนศิลป์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยทางทัศนคติเพิ่มขึ้นเล็กน้อยตามผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยทัศนคติรายด้านแล้วพบว่าคุณค่าด้านอารมณ์มีค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนคติทั้งก่อนและหลังการเรียนมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงว่านักศึกษาสามารถรับรู้ถึงคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีต่ออารมณ์ความรู้สึกได้เป็นอย่างดี เมื่อพิจารณาผลค่าเฉลี่ยในรายข้อจากตารางที่ 4 ที่แสดงค่าเฉลี่ยทัศนคติในข้อที่กล่าวว่า “ศิลปะช่วยผ่อนคลายความรู้สึกได้” และ “ข้าพเจ้าชอบงานศิลปะ” ซึ่งมีค่าคะแนนทัศนคติเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย ทั้งในก่อนการเรียนและหลังการเรียน และข้อที่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าอยากแสดงความรู้สึก ความคิดของตนเองด้วยการวาดรูปหรือทำงานศิลปะ” มีค่าเฉลี่ยทัศนคติหลังเรียนอยู่ในระดับเห็นด้วย แสดงว่านักศึกษามีแนวโน้มที่ชอบงานทัศนศิลป์ทั้งในฐานะที่เป็นผู้เสพ หรือในฐานะที่เป็นผู้สร้างสรรค์ ดังที่แมททิลและมาร์แซน(Mattil and Marzan,1981 อ้างถึงในสมชาย สอนนก,2539:54) กล่าวว่า การที่ผู้เขียนได้เรียนรู้จากการมอง การแยกแยะ การบรรยายในสิ่งที่เห็น และการได้รู้จักศิลปะว่ามีความสำคัญต่อเราอย่างไร เหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้มีความใกล้ชิดศิลปะ เพื่อที่จะได้สัมผัสความอ้อมเอมใจ สอดคล้องกับ ไทเลอร์(Ralph W. Tyler,1971 อ้างถึงในสุลักษณ์ ศรีบุรี,2536:53) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะศึกษาข้อหนึ่งว่า “ศิลปะศึกษาช่วยทำให้คนมีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น กล่าวคือ ศิลปะช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความเครียดต่าง ๆ ทางอารมณ์ที่สะสมอยู่ในตัว โดยการแสดงออกด้วยการทำกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ” ดังนั้นการสัมผัสผลงานศิลปะ หรือการทำงานศิลปะทำให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน อันเป็นความรู้สึกที่ทุกคนสามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจนเมื่อมีประสบการณ์ตรง ส่วนคุณค่าด้านความงาม² มีค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนคติน้อยที่สุด ซึ่งข้อคำถามที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดในกลุ่มคำถามคุณค่าด้านความงาม คือ “ข้าพเจ้า

¹ คุณค่าด้านอารมณ์ = ผลกระทบต่อความรู้สึกและการใช้ศิลปะพัฒนาของตัวบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

² คุณค่าด้านความงาม = สุนทรีย์ภาพของชิ้นงาน ทั้งด้านเรื่องราว,รูปทรง และรับรู้รูปแบบความงามที่มี

ชอบงานศิลปะที่ดูรู้เรื่องเข้าใจได้” และ ” ผลงานที่มีความงามให้ความรู้สึกพึงพอใจแก่ผู้ชม มีคุณค่ามากกว่าผลงานที่สร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้ชม” อันเป็นส่วนองค์ประกอบด้านความรู้สึกแสดงให้เห็นว่า นักศึกษายังคงคุ้นเคยและมีความรู้สึกชอบผลงานศิลปะที่ให้ความรู้สึกเพลิดเพลิน มีเรื่องราวที่เข้าใจได้ มีความสวยงามเจริญตา มากกว่าผลงานที่มีความงามที่แปลกแตกต่างไปจากสิ่งที่เห็นในธรรมชาติ เช่น ศิลปะนามธรรม ศิลปะที่เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งต้องการประสบการณ์ในการสัมผัสงานเหล่านี้ สอดคล้องกับ ชลูด นิ่มเสมอ(2532 อ้างถึงในเสน่ห์ เทียมดี ,2536 : 98) ได้กล่าวถึงวิธีการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่า อุปสรรคสำคัญของการชื่นชมงานทัศนศิลป์ โดยเฉพาะจิตกรรมของคนทั่วไปก็คือ การดูภาพให้รู้เรื่อง ที่ผู้ดูมักพุ่งความสนใจเกือบทั้งหมดไปที่เรื่องราวภายในภาพมากกว่ารับรู้และซาบซึ้งในความประสานกันอย่างลึกซึ้งขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปทรงและทัศนธาตุ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดของความเป็นศิลปะ

จากการอภิปรายผลการวิจัยข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า การใช้ผังมโนทัศน์(Concept Maps) ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต สามารถนำไปใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในการปรับปรุงเครื่องมือ แบบสอบถามทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ที่ประกอบด้วยข้อคำถามที่ต้องใช้ความรู้จากบทเรียนในการพิจารณาตัดสินคุณค่างานทัศนศิลป์เพิ่มมากขึ้น เพื่อวัดผลทางด้านความรู้สึกเชิงคุณค่าที่มีผลมาจากการได้รับจากบทเรียนสุนทรียภาพของชีวิตอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับการวิจัย

1.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติมในการใช้แผนผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต กับ การสอนแบบปกติ เพื่อยืนยันผลการวิจัยที่ได้ว่าแผนผังมโนทัศน์ช่วยส่งเสริมความเข้าใจ และความจำในบทเรียน และมีประสิทธิภาพต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้ดีกว่าการเรียนการสอนแบบปกติ

1.2 ควรมีการศึกษาต่อไปถึงประสิทธิภาพของแผนผังมโนทัศน์ โดยเน้นให้นักศึกษาสามารถสร้างแผนผังมโนทัศน์ด้วยตนเอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการ

สร้างแผนผังมโนทัศน์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งต้องการระยะเวลาในการวิจัยเพิ่มขึ้น ในการสอนให้นักศึกษาสร้างแผนผังมโนทัศน์ ก่อนการเรียนเนื้อหาหรือควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหาวิชา

1.3 เมื่อมีการวัดประเมินทัศนคติที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์ ข้อคำถามควรมีการให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้จากบทเรียนในการพิจารณาตัดสินเชิงคุณค่าด้วย อันเป็นการสำรวจทัศนคติที่เกิดจากการเรียนการสอนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงความรู้สึกที่ผู้เรียนสะสมมาจากประสบการณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะที่ผ่านมาโดยไม่ต้องใช้ความรู้ใด ๆ เพียงอย่างเดียว

2. สำหรับการเรียนการสอน

จากผลการวิจัยที่พบว่า แผนผังมโนทัศน์ช่วยส่งเสริมสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต แต่เนื่องจากระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาส่วนทัศนศิลป์ มีเวลาเพียง 6 ครั้ง ในการวิจัยจึงไม่สามารถฝึกนักศึกษาให้สามารถสร้างแผนผังมโนทัศน์ได้ด้วยตนเอง เพราะต้องใช้เวลาไปกับการบรรยายเนื้อหาของบทเรียนที่มาก ซึ่งนักศึกษาสามารถอ่านได้ด้วยตนเอง เพื่อที่จะให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนการสร้างแผนผังมโนทัศน์ อันเป็นวิธีการสร้างโครงสร้างความรู้ในระบบความจำของนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการฝึกวิธีการเรียนของนักศึกษา ให้เปลี่ยนบทบาทจากผู้รับข้อมูลเพียงอย่างเดียว เป็นผู้สร้างโครงสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง โดยให้นักศึกษาอ่านและศึกษาเนื้อหาบทเรียนด้วยตนเองมาก่อนการเรียนในชั่วโมง แล้วใช้เวลาในการเรียนการสอนเพื่อการตรวจสอบความเข้าใจและอภิปรายในเรื่องที่เกี่ยวกับเนื้อหา และสร้างแผนผังมโนทัศน์ร่วมกัน หรือกิจกรรมอื่นที่จะเสริมสร้างการนำความรู้ไปใช้ได้จริง อันเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ และคงทนมากกว่าเพียงการนำข้อมูลเข้าไปในความจำของนักศึกษา

จากปัญหาที่พบในการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต พบว่า นักศึกษาขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปะหรืองานทัศนศิลป์ที่ควรทราบ เช่นผลงานชิ้นเอกของโลก(Masterpieces) และของไทย เนื่องจากการจัดการศึกษาศิลปะที่ผ่านมาจากโรงเรียน เน้นไปที่กิจกรรมการสร้างผลงาน โดยขาดการสะสมความรู้ทางศิลปะที่ควรทราบ เมื่อศึกษาในระดับอุดมศึกษา วิชาสุนทรียภาพหรือความเข้าใจในศิลปะ(Aesthetic Appreciation) จึงต้องรับภาระหนักในการให้ข้อมูลจำนวนมาก ที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ที่มีความรักและซาบซึ้งในศิลปะ ในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งมักจะมีเวลาเพียง 1 ภาคการศึกษา ผู้วิจัยคิดว่าไม่สามารถสร้างให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนจะต้องรับข้อมูลในปริมาณมาก ในเวลาสั้น ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสุนทรียภาพหรือความซาบซึ้งในศิลปะของผู้เรียน จึงควรมีการให้ความรู้ตั้งแต่ในระดับโรงเรียนอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามระดับ

ความสามารถของผู้เรียน อันเป็นการสะสมองค์ความรู้ และบ่มเพาะลักษณะนิสัยในการใช้ศิลปะ พัฒนาจิตใจและอารมณ์ในวงกว้าง ไม่เฉพาะในฐานะผู้สร้างสรรค์ที่มักเป็นผู้ที่มีความสามารถ ด้านศิลปะ แต่ปลูกฝังความตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะในบุคคลทั่วไปในฐานะผู้เสพผลงานศิลปะ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ตรงตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาสุนทรียภาพได้อย่างแท้จริง

การใช้ผังมโนทัศน์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต โดยแสดง การบูรณาการเชื่อมโยงข้อความรู้จากหัวข้อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างศาสตร์ทางการรับรู้ ทั้งทัศนศิลป์ ดนตรีและศิลปะการแสดง ซึ่งการแสดงข้อมูลในเชิงพื้นที่สามารถแสดงให้เห็นข้อมูล ทั้งหมดได้ในครั้งเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วกว่าการบรรยายหรือการอธิบาย ด้วยข้อความเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดการบูรณาการเนื้อหาวิชาในศาสตร์ทั้ง 3 ได้ตรงตาม วัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างแท้จริง

ผังมโนทัศน์เป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายโดยใช้การจัด ข้อมูลในเชิงพื้นที่คล้ายภาพ ซึ่งเหมาะกับการเรียนวิชาด้านศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษา ศิลปะที่คุ้นเคยกับการรับรู้ข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นภาพ และมีทักษะคุ้นเคยในการสังเกตเห็นสี รูปทรง และส่วนประกอบต่าง ๆ ทางศิลปะเป็นอย่างดี จึงควรมีการนำผังมโนทัศน์ไปใช้ในการเรียน การสอนวิชาที่เกี่ยวกับศิลปะ หรือจัดการเรียนการสอนด้วยผังมโนทัศน์ในการเรียนรู้ด้านทฤษฎีศิลปะ ให้กับนักเรียนศิลปะ ที่มีประสบการณ์ในการเรียนเนื้อหาทฤษฎี เพื่อให้เกิดประสิทธิผลทางการ เรียนยิ่งขึ้นไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2540.

กัจจกร สุนพงษ์ศรี. ทฤษฎีศิลปะ. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2541.

กำพล ดำรงค์วงศ์. การพัฒนาแบบจำลองคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบอัจฉริยะเพื่อสอนการสร้างผังมโนทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและการสื่อสาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

กীরติ บุญเจือ. ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.

ขันติ เจริญอาจ . ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

จวีร์รัตน์ สืบตระกูล. ผลของผังมโนทัศน์ในบทเรียนไฮเปอร์มีเดียตามวงจรการเรียนรู้แบบไฟร์แมทที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเรื่อง"ไฟฟ้า" ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีแบบการเรียนต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

โจเซฟ ดี โนแวก และ ดี บ็อบ โควิน . ศิลปะการเรียนรู้(Learning how to learn). แปลโดย สอนิต ยมาภัย และสวัสดิ์ ประทุมราช. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์คุรุสภา, 2534.

ชัยพร วิชชาวุธ. จิตวิทยาฉบับประสบการณ์. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์, 2521.

นิรันดร์ แสงสวัสดิ์ . เอกสารประกอบการสอนจิตวิทยาการศึกษา . อัดสำเนา, 2546.

รัชชัย ยอดพิชัย. การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ปฐมมาธิตา นาใจคง. ผลการใช้แผนผังทางปัญญาและการกำกับตนเองที่มีต่อทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ปฤถต์ แสงสว่าง. การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะผู้เชี่ยวชาญปูนปั้นและ นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

- ประเสริฐ ศรีรัตน์. สุนทรียะทางทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2542.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ . ทัศนคติ การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา, 2526.
- ปฏิรูปการศึกษา, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. จิตวิทยาการศึกษา . พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด , 2543.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. มโนทัศน์และการรับรู้ทางศิลปะ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2531.
- มนัส บุญประกอบ. แผนภูมิมโนทัศน์, วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒปทุมวัน. ปริมา 13 ฉบับที่ 2 มีนาคม 2532:105-113.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ . การเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ . ศิลปะศึกษา:ความเป็นมา ปรัชญาหลักการ วิวัฒนาการด้านหลักสูตร ทฤษฎีการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- โยธิน ศันสนยุทธ์ และคณะ . จิตวิทยา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2533.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. การวัดและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ราชภัฏเชียงใหม่, สถาบัน. เอกสารคำอธิบายรายวิชาสุนทรียภาพแห่งชีวิต(Aesthetic Appreciation) คณะมนุษยศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่. อัดสำเนา , 2546.
- รุ่งนภา ทศานนท์. ผลของการจัดแผนผังมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณิตศาสตร์และความสามารถในการสร้างแผนผังมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 . วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์. ราชภัฏ:มหาวิทยาลัยของประชาชน. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มติชน , 2544.
- ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 2 , กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก, 2543.
- วงสถิตย์ วัฒนเสรี, ว่าที่ร้อยโท. ผลของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่มีวิธีการเสนอบรรยากาศ มโนทัศน์ต่าง ๆ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชา

- วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีแบบการเรียนรู้ต่างกัน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุขฎีบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2544.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. "ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ" .วารสารครุศาสตร์, ปีที่ 22 ฉบับที่ 1(กค.-กย.
2536) หน้า 1-12.
- วิรุณ ตั้งเจริญ . ประวัติศาสตร์ศิลป์และการออกแบบ. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์สันติศิริ,2544.
- วิสา อัสเวศน์.สภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,2532.
- ศิลป์ พีระศรี. อักษรศิลป์ พีระศรี:หอสมุดสาขาวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัย
ศิลปากร(รวมรวม). กรุงเทพฯ :โครงการศูนย์ข้อมูลศิลปกรรมไทย,2537.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. สถิติประยุกต์สำหรับกาวิจัย. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย,2545.
- ศรีนิवासัน,จี. สุนทรียศาสตร์:ปัญหาและทฤษฎีเกี่ยวกับความงามและศิลปะ. แปลโดย สุเชาว์
พลอยชุม. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:โครงการตำราภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2534.
- สมชาย สนทนก. คุณค่าจิตกรรมฝาผนังไทยตามการรับรู้ของนิสิตสาขาวิชาศิลปศึกษา
ระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539.
- สุกานดา ส.มันส์ทวีชัย. ผลของการใช้กรอบมโนทัศน์ในบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชา
วิทยาศาสตร์ ที่มีต่อความคงทนในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- สุชา จันทร์เอม. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4,กรุงเทพฯ:แพรววิทยา,2518.
- สุนีย์ สอนตระกูล. การพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบจัดกรอบมโนทัศน์สำหรับวิชา
ชีววิทยาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎีบัณฑิต ภาควิชา
หลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2535.
- สุปรียา ต้นสกุล. ผลของการใช้รูปแบบการสอนแบบการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพที่มีต่อสัมฤทธิ์
ผลทางการเรียนและความสามารถทางการแก้ปัญหา. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎี
บัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2540.
- สุภาพ วาดเขียน.มาตรฐานและประเมินผลพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2525.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. คุณค่าของศิลปะจากทัศนะของบุคคลต่าง ๆ .วารสารครุศาสตร์, ปีที่ 22
ฉบับที่ 1 (กค.-กย. 2536) หน้า 51-63.

- เสนห์ เขียมดี. สภาพและปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ของ
อาจารย์และนักศึกษาสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชา
ศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2546.
- ไสว พักขาว. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมายในวิชาเคมี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2537.
- ไสว เลี่ยมแก้ว. ความจำของมนุษย์:ทฤษฎีและการสอน. ปัตตานี:คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,2528.
- วชิราพันธ์ แก้วประพันธ์. ผลของการนำเสนอแผนผังมโนทัศน์ในการเรียนการสอนผ่านเว็บไซต์
เรื่องสิ่งมีชีวิตกับสภาวะแวดล้อมที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และความคงทนใน
การจำของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีแบบการคิดแบบไม่อิสระ. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสัตตศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2539.
- วิยะดา ระวิงสุข. การประเมินความคิดรวบยอดวิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้แผนผังมโนทัศน์.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา
ภาควิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2545.
- วิชากร,กรม. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทย ด้านทักษะการจัดการ.
กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์การศาสนา,2542.
- วีต,เฮอร์เบิร์ต. ความหมายของศิลปะ(The Meaning of Art) แปลโดย กิติมา อมรทัต.
กรุงเทพฯ:องค์การค้ำของคุรุสภา,2540.

ภาษาอังกฤษ

- Allport, Gordon W. Pattern and Growth in Personality . New York : Holt, Rinehart and
 Winston.,1961.
- Ausubel, D.P. Education psychology: A Cognitive View. New York: Holt, Rinehart
 and Winston,1968.
- Baroody, Arthur J. and Bartels, Bobby Hoffman. Assessing Understanding in
 mathematics with Concept Mapping, Mathematics in School, 30(3)
 (2001):24-27. Available from: [http://www.car.chula.ac.th/curef-db/\(2003.July](http://www.car.chula.ac.th/curef-db/(2003.July)
 15)
- Biggs.J.B., and Moore,P.J. The Process of learning ‘ 3rd ed. New York:Prentice
 Hall,1993.

- Boxtel, C. Van ; Linden J. Vender; Roelofs, Erik ; Erkens, Gijbert. Collaborative Concept Mapping: Provoking and Supporting Meaningful Discourse. Theory into Practice, 41(1) Win 2002:40-45. Available from:
[http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp\(2003,July 8\)](http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp(2003,July 8))
- Bruner, J. , Goodnews, J.J. , and Austin. A Study of Thinking. New York :John Willey, 1956.
- Dye, Gloria A. "Graphic Organizer to the Rescue! Helping students link and remember information" Teaching Exceptional Children , 32(3), Ja-Fe 2000:72-78. Available from:
[http://www.car.chula.ac.th/curef-db/\(2003,July 13\)](http://www.car.chula.ac.th/curef-db/(2003,July 13))
- Ecker W., David. "Justify Aesthetic Judgment" Art Education. 50(10) January 1997:21-25.
- Foley, Ann Elizabeth. "The Effect of a Mapping Training Program on the Reading Comprehension of Middle School Students" Dissertation Abstracts International. 47(June, 1987):2527-A.
- Gaughan, Jane Murphy. " One hundred years of art appreciation : A cross Comparison of the picture study movement with the discipline-based art Education movement". Dissertation Abstracts International. 51(1990):718.
- Greer, W.D. "Discipline-Based Art Education : Approaching Art as Subject of Study" Studies in Art Education. 25(4), 1984:212-218.
- Gray, James U. " A seventy-five percent solution for the success of DBAE" Art Education. 40(5), 1987:54-57.
- Goodwin, William L. and Klausmeier, Herbert J., Facilitating student learning : An introduction to educational psychology, New York:Harrer&Row, 1995.
- Huang, Shang-Cheng Chiu. "Assessing Knowledge Structure : The Develop and Try Out of a Mapping Technique" Dissertation Abstracts International. 50(August 1989):421-A.
- Hurwitz, Al. The joyous : Source Book for Elementary Art Appreciation. New jersey: Prentice-Hall, Inc., 1977.
- Jensen, Charles Robert. "Scenarios of art appreciation : An analysis of text (text book analysis) . Dissertation Abstracts International..52(1991):1992.

- Jewell, Russell Partrsh. "An investigation of the Current Aesthetics Component in Art Education as Perceived at the Secondary School level: In a select County in South Carolina. Dissertation Abstracts International. 51(1991):2661.
- Jonassen, D.H. Computer in the Classroom ; Mind tools for critical thinking. Eaglewoods,Nj : Merill /Prentice Hall,1996.
- Jones, B.F., Palincsar, A.S. , Ogle, D.S.,& Carr,E.G. .Strategie Teaching and Learning : Cognitive Instruction in the Content Areas. Elmhurst,Il:North Central Regional Laboratory and the Association for Supervision and Curriculum Development,1987.
- Lamblotte, J.G.; Dansereau, D.R.; Cross, D.R.;& Reynold, S.B.. "Multirational semantic maps" Educational Psychology Review. 1(1989):331-367.
- Lowenfeld, Viktor and W.L. Brittain. Creative and mental growth. 6th ed. New York:Macmillan,1975.
- McCown,R. and Doup, Perter. Education Psychology and Classroom Practice : A Partnership. Boston:Allyn and Bacon,1992.
- Novak,J.D. and Gowin,D.B. Learning how to learn. Ithaca,NY: Cornell University Press,1984.
- Novak.J.D. "Clarifying with concept maps" The Science Teacher, 58(7) 1991:45-49.
- Novak,J.D. "How do we learn our lesson?:Taking student through the process",Science Teacher. 60(3)1993:50-55 . Available from:
[http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp\(2003,Dec 2 \)](http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp(2003,Dec 2))
- Plotnick, Eric. "A graphical System for Understanding the Relationship between Concept." Teacher Librarian, 28(4)April 2001: 42-44. Available from:
[http://www.car.chula.ac.th/curef-db/\(2003,July 27\)](http://www.car.chula.ac.th/curef-db/(2003,July 27))
- Ross, B.;& Munby, H. "Concept mapping and misconception: A study of high-School students' understanding of acids and bases. International Journal of Science Education. 13(1) 1991:11-24. Available from:
[http://www.car.chula.ac.th/curef-db/\(2003,July 13\)](http://www.car.chula.ac.th/curef-db/(2003,July 13))
- Roth, W. M. ;& Roychoudhury, A. ."The concept map as tool for the collaborative construction of knowledge : A microanalysis of high school physic students." Journal of Research in Science Teaching. 30(1993):503-534. Available from:

[http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp\(2003,Nov 2\)](http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp(2003,Nov 2))

Ruiz-Primo and Others. Comparison of Reliability and Validity of Scores from two Concept-Mapping techniques. 1998. Available from:

[http://www.car.chula.ac.th/curef-db/\(2003,Nov 13\)](http://www.car.chula.ac.th/curef-db/(2003,Nov 13))

Thurstone, L.L. and Chave, E.J..The Measurement of Attitude. Chicago: The University of Chicago Press,1929.

Trochim, William M.K..An Introduction to Concept Mapping for Planning and Evaluation. Available from:

[http://www.socialresearchmethods.net/mapping/mapping.htm\(2005,April 3\)](http://www.socialresearchmethods.net/mapping/mapping.htm(2005,April 3))

Wallace,D.S.; West,S.W Conner.; Ware,A.M. “ The effect of knowledge maps incorporate Gestalt principle on learning” The Journal of Experimental Education. 67(1): 5-16 Fall,1998. Available from:

[http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp\(2003,July 27\)](http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp(2003,July 27))

William, Carol G..” Using Concept Maps to Assess Conceptual Knowledge of Function.” Journal for Research in Mathematic Education , 29(4)1998:414-421. Available from:

[http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp\(2003,July 27\)](http://www.cdnet3.car.chula.ac.th/hwweda/detail.nsp(2003,July 27))

White, Boyd. “Aesthetograms : Mapping Aesthetic Experiences” Studies in Art Education' 39(4):321-335,1998.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือการวิจัย

1. ผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหาวิชาสุนทรียภาพของชีวิต

1. อาจารย์ ภาสกร โทณะวนิก รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. อาจารย์ วรดา พุ่มผกา ประธานโปรแกรมวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. อาจารย์ กรรต์น์ พ่วงพงษ์ ประธานโปรแกรมวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านผังมโนทัศน์

1. ผศ. ดร. ไสว พิทขาว ผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
2. อาจารย์ วิภา เกียรติธนะบำรุง อาจารย์ประจำหมวดวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ ฝ่ายมัธยม

โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีคุณสมบัติดังนี้

- เป็นผู้สอนเชี่ยวชาญในวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในระดับอุดมศึกษา
- มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี
- เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านผังมโนทัศน์
- เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

ภาคผนวก ข.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์โดยใช้ผังมโนทัศน์
2. ผังมโนทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน
3. แบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ผลทางการ ก่อนและหลังการเรียน
4. แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิต ส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์โดยใช้ผังมโนทัศน์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
1	<p>แนะนำวิชาเรียน</p> <p>จุดมุ่งหมายรายวิชา</p> <p>1. ผู้เรียนสามารถบอกความสำคัญของสุนทรียภาพและ ศิลปะที่มีต่อชีวิตได้</p> <p>2. ผู้เรียนสามารถอธิบายความหมาย และบอกความแตกต่างของสุนทรียศาสตร์เชิงการคิด กับสุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรม</p>	<p>- จุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา</p> <p>- ขอบเขตหัวข้อเนื้อหาของวิชา</p> <p>- ความสำคัญของสุนทรียภาพที่มีต่อชีวิต</p>	<p>1. บอกเป้าหมายของวิชาและเนื้อหา ต่าง ๆ โดยแสดงความสัมพันธ์ของแต่ละหัวข้อด้วยผังมโนและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหัวข้อต่าง ๆ</p> <p>2. แสดงภาพเปรียบเทียบสิ่งที่มีและไม่มีสุนทรียภาพ ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แล้วบรรยายเนื้อหาหัวข้อสุนทรียภาพ</p> <p>3. สรุปความสำคัญของสุนทรียภาพที่มีต่อบุคคลและสังคม</p> <p>4. ชี้ตำแหน่งของเนื้อหาสุนทรียศาสตร์ในผังโครงสร้างเนื้อหา แล้วถามคำถามเพื่อสำรวจความรู้เดิมของผู้เรียน</p>	<p>1. ฟังบรรยาย และสังเกตโครงสร้างผังมโนทัศน์และความสัมพันธ์ของหัวข้อต่าง ๆ และทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหัวข้อ</p> <p>2. ดูภาพตัวอย่างแล้วแสดงความรู้สึกเปรียบเทียบภาพที่มีและไม่มีสุนทรียภาพ และฟังบรรยายเนื้อหาหัวข้อสุนทรียภาพ</p> <p>3. ฟังบรรยายความสำคัญของสุนทรียภาพ และตอบคำถาม</p> <p>4. กระตุ้นความรู้เดิมในผังโครงสร้างเนื้อหาวิชา แล้วตอบคำถาม</p>	<p>- เอกสารคำอธิบายรายวิชาและวัตถุประสงค์ในการเรียน</p> <p>- ผังโครงสร้างเนื้อหาวิชา โดยมี การเพิ่มขึ้นของเนื้อหาที่ละหัวข้อ เป็นลำดับ (ผัง 1)</p> <p>- ภาพเปรียบเทียบสิ่งที่มีและไม่มีสุนทรียภาพ</p> <p>- เอกสารประกอบการเรียนเรื่อง สุนทรียศาสตร์</p> <p>- ผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหาวิชา (ผัง 1)</p> <p>- ผังมโนทัศน์เรื่อง สุนทรียศาสตร์(ผัง 2)</p>	<p>1. สังเกตการตอบคำถามของผู้เรียนในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับสุนทรียภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> • เราเรียนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตเพื่ออะไร? • ถ้าคนเราไม่มีสุนทรียภาพจะเป็นอย่างไร 	50

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
1(ต่อ)		<p>- ปรัชญา ความหมายของ สุนทรียศาสตร์และ ความสำคัญของ สุนทรียศาสตร์</p> <p>- สุนทรียศาสตร์เชิง การคิด และ สุนทรียศาสตร์เชิง พฤติกรรม</p>	<p>5. บรรยายถึงความสำคัญ และบทบาทของสุนทรี ศาสตร์</p> <p>6. สร้างผังมโนทัศน์จาก บทเรียนเรื่อง สุนทรียศาสตร์ โดยทำที่ ละหัวข้อ แล้วนำผังย่อย มารวมกันเป็นผังมโน ทัศน์เรื่องสุนทรียศาสตร์</p> <p>7. ถามผู้เรียนเกี่ยวกับ ความแตกต่างของ สุนทรียศาสตร์เชิงการ คิด กับเชิงพฤติกรรม</p> <p>8. ทบทวนบทเรียนในครั้ง นี้ว่าเกี่ยวพันอย่างไรกับ เนื้อหาโครงสร้างวิชา ทั้งหมด</p>	<p>5. ฟังบรรยายเรื่อง ความสำคัญของ สุนทรียศาสตร์</p> <p>6. มีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรม และเติมคำ สำคัญลงในช่องว่างของ ผังมโนทัศน์</p> <p>7. ตอบคำถามจากการ สังเกตผังมโนทัศน์และ จากเนื้อหา</p> <p>8. สังเกตความสัมพันธ์ ระหว่างหัวข้อที่เรียนมา กับเนื้อหาวิชาทั้งหมด</p>	<p>- ผังมโนทัศน์เรื่อง สุนทรียศาสตร์(ผัง 2)</p> <p>- ผังมโนทัศน์ โครงสร้างเนื้อหาวิชา (ผัง 1)</p>	<p>2. สังเกตผู้เรียนในการพูดตอบคำถามต่อไปนี้ ได้ถูกต้องและยกตัวอย่างได้</p> <ul style="list-style-type: none"> เป้าหมายของสุนทรียศาสตร์เชิงการคิดคืออะไร และใช้วิธีการใด สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรม คืออะไร มีลักษณะ อย่างไร ? สุนทรียศาสตร์ทั้ง 2 แบบ มีความสัมพันธ์กัน หรือไม่?อย่างไร? นศ. มีความคิดเห็นอย่างไรในประเด็นด้าน ตำแหน่งของความงาม? นศ. เคยมีประสบการณ์สุนทรียที่ประทับใจ หรือไม่?อย่างไร? ยกตัวอย่าง 	

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
2/1	<p>ที่มา ความหมายและคุณค่าของศิลปะ</p> <p>1. ผู้เรียนสามารถอธิบายความเป็นมาของการรับรู้ศิลปะ โดยอาศัยฐานศาสตร์ทางการเห็นที่นำไปสู่งานทัศนศิลป์ได้ถูกต้อง</p> <p>2. ผู้เรียนบอกความหมายของศิลปะได้ถูกต้อง</p> <p>3. ผู้เรียนสามารถบอกคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะที่มีต่อตนเองและสังคม</p> <p>4. ผู้เรียนสามารถเขียนบรรยายหรือเล่าประสบการณ์การรับรู้ความงามจากธรรมชาติและศิลปะของตนเอง</p>	<p>- ที่มาของฐานศาสตร์การรับรู้ที่ทำให้เกิดศิลปะ</p> <p>3 สาขา</p> <p>- ความหมายของศิลปะ</p>	<p>1. กระตุ้นความรู้เดิม และชี้ตำแหน่งเนื้อหาที่จะเรียนในครั้งนี</p> <p>2. บรรยายเรื่องที่มาของ 3 ฐานศาสตร์ พร้อมแสดงภาพประกอบ</p> <p>3. ร่วมกันทำกิจกรรมเติมคำในผังมโนทัศน์ย่อยเรื่องที่มา 3 ฐานศาสตร์ในเอกสารประกอบการเรียนและถามคำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ</p> <p>4. บรรยายความหมายของศิลปะ แสดงภาพประกอบแล้วให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเติมคำลงในช่องว่างของผังมโนทัศน์ย่อยในเอกสารประกอบการเรียนให้เหมาะสม</p>	<p>1. ทบทวนความรู้เดิมและเตรียมรับบทเรียนใหม่</p> <p>2. ฟังการบรรยายพร้อมดูภาพประกอบ ร่วมแสดงความคิดเห็น</p> <p>3. ร่วมทำกิจกรรมเติมคำตามความเข้าใจในเนื้อหา</p> <p>4. ฟังบรรยายพร้อมสังเกตคำสำคัญ เพื่อเติมลงในช่องว่างผังมโนทัศน์ย่อยในเอกสารประกอบการเรียนได้อย่างเหมาะสมตามความเข้าใจ แล้วตอบคำถาม</p>	<p>- ผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหา (ผัง 1)</p> <p>- เอกสารประกอบการเรียนเรื่อง ที่มา ของ 3 ฐานศาสตร์</p> <p>- ภาพประกอบการบรรยายเรื่องที่มาของศิลปะ 3 ฐานศาสตร์</p> <p>- ภาพประกอบการบรรยายเรื่อง ความหมายของศิลปะ</p>	<p>1. ผู้เรียนสามารถตอบคำถามต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • ทัศนศิลป์มีที่มาอย่างไรจากธรรมชาติ • ผลงานศิลปะทุกคนมีคุณสมบัติเช่นไรเหมือนกัน <p>2. สังเกตการมีส่วนร่วมในการตอบคำถามโดยผู้เรียนสามารถบอกความหมายของศิลปะได้อย่างน้อย 3 ข้อ</p>	50

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
2/1 (ต่อ)		- คุณค่าของศิลปะ	<p>5. บรรยายเนื้อหาเรื่องคุณค่าของศิลปะ แสดงภาพประกอบแล้วให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเติมคำในเอกสารประกอบการเรียนแล้วถามคำถามเพื่อทบทวนความเข้าใจ</p> <p>6. แสดงตัวอย่างการบันทึกสะสมการรับรู้ความงามจากประสบการณ์การสัมผัสความงามจากศิลปะ บอกเป้าหมายของงานวิธีการสังเกตและการบันทึก</p> <p>7. มอบหมายงานบันทึกประสบการณ์การรับรู้ความงามจากศิลปะ</p>	<p>5. ทำซ้ำข้อ 2-3 ฟังบรรยายพร้อมทำกิจกรรมเติมลงในช่องว่างในเอกสารประกอบการเรียนได้อย่างเหมาะสม แล้วตอบคำถามเพื่อทบทวนความรู้</p> <p>6. ดูตัวอย่างการบันทึกสะสมการรับรู้ความงาม ทำความเข้าใจและซักถาม</p> <p>7. รับทราบงานที่มอบหมายทำความเข้าใจในจุดประสงค์ของแต่ละงานและเกณฑ์การประเมิน</p>	<p>- ภาพประกอบการบรรยายเรื่องคุณค่าของศิลปะ</p> <p>- เอกสารประกอบการเรียนเรื่องคุณค่าของศิลปะ</p> <p>- ตัวอย่างแบบบันทึกการสะสมการรับรู้ความงาม</p>	<p>3. ผู้เรียนแสดงการมีส่วนร่วมในการตอบคำถามประโยชน์และความสำคัญของศิลปะ ต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ทำไมเราจึงต้องเรียนศิลปะตั้งแต่เล็กจนปัจจุบัน ● คิดว่าศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนได้จริงหรือไม่? อย่างไร? ● ศิลปะพัฒนาผู้เรียนในเรื่องใดบ้าง <p>4. ประเมินจากบันทึกสะสมการรับรู้ความงามของผู้เรียน โดย</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ระบุข้อมูลอย่างครบถ้วน ● แสดงการสังเกตสุนทรียวัตถุอย่างละเอียดหรือแสดงภาพประกอบ เพื่อแสดงว่าผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้น ● แสดงความรู้สึกที่ผู้เรียนมีต่อผลงานในขณะสัมผัสสิ่งนั้น 	

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
2/2	<p>ประเภทของศิลปะ</p> <p>1. ผู้เรียนสามารถจำแนกประเภทของศิลปะได้</p>	- ประเภทของศิลปะ	<p>1. ชี้ตำแหน่งเนื้อหาที่จะเรียนแล้วบรรยายเนื้อหาเรื่องประเภทของศิลปะและแสดงภาพประกอบ</p> <p>2. ร่วมกัน สรุปผังมโนทัศน์เรื่องประเภทของศิลปะที่แบ่งตามเกณฑ์ต่างๆ แล้วแสดงภาพศิลปะเพื่อถามคำถาม</p> <p>3. ชี้ตำแหน่งความสัมพันธ์ระหว่างหัวข้อที่เรียนกับโครงสร้างผังเนื้อหาวิชา</p> <p>4. แสดงตัวอย่างผังมโนทัศน์ที่มีการปรับปรุงและบอกเกณฑ์การประเมินผังมโนทัศน์</p> <p>5. มอบหมายงาน สร้างผังมโนทัศน์ ประเภทของศิลปะ</p>	<p>1. กระตุ้นความรู้เดิม ฟังบรรยายและทำความเข้าใจเรื่องประเภทของศิลปะ</p> <p>2. ร่วมทำกิจกรรม สรุปผังมโนทัศน์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาประเภทของศิลปะ ดูภาพแล้วบอกประเภทของศิลปะ</p> <p>3. สังเกตความเชื่อมโยงภายในระหว่างผังมโนทัศน์ประเภทของศิลปะที่จำแนกตามแบบต่างๆ</p> <p>4. ดูผังมโนทัศน์ตัวอย่าง ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น ชักถามข้อสงสัย</p> <p>5. รับทราบงานที่ได้รับเกณฑ์การประเมินและซักถาม</p>	<p>- ผังมโนทัศน์แสดงโครงสร้างเนื้อหาประจำวิชา(ผัง 1)</p> <p>- เอกสารประกอบการเรียนรู้และภาพประกอบการบรรยายเรื่องประเภทของศิลปะ</p> <p>- ผังมโนทัศน์ เรื่องประเภทของศิลปะ (ผัง 3 - 5)</p> <p>- ภาพศิลปะประเภทต่างๆ</p> <p>- ตัวอย่างผังมโนทัศน์ที่มีการปรับปรุงผังด้วยสีรูปทรงและการจัดวางตำแหน่ง</p>	<p>1. ผู้เรียนสามารถบอก จำแนก ประเภทของศิลปะจากการมองภาพได้</p>	50

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในสัปดาห์เนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
3/1	<p>มาตรฐานของทัศนศิลป์(ทัศนธาตุ)</p> <p>1. ผู้เรียนบอกชื่อและชื่อตำแหน่งมาตรฐานทางทัศนศิลป์ที่มีอยู่ในผลงานศิลปะได้ถูกต้อง</p>	<p>- มาตรฐานทางทัศนศิลป์ และการวิเคราะห์ทัศนธาตุจากผลงานศิลปะ</p>	<p>1. แสดงผังโครงสร้างเนื้อหาแล้วชี้ตำแหน่งที่จะเรียนเพื่อกระตุ้นและทบทวนความรู้เดิม</p> <p>2. บรรยายเนื้อหาเรื่องมาตรฐานของทัศนศิลป์ พร้อมแสดงภาพประกอบ และร่วมกันสรุปหัวข้อต่าง ๆ จากเนื้อหาเป็นผังมโนทัศน์เรื่องมาตรฐานทัศนศิลป์</p> <p>3. แสดงตัวอย่างงานศิลปะและร่วมกันชี้ตำแหน่งของทัศนธาตุต่าง ๆ ในงานศิลปะ</p>	<p>1. ทบทวนความรู้เดิมและเตรียมรับข้อมูลใหม่</p> <p>2. ฟังบรรยายเรื่องมาตรฐานของทัศนศิลป์ ทำความเข้าใจพร้อมดูภาพตัวอย่าง พร้อมทั้งช่วยกันสรุปผังมโนทัศน์จากเนื้อหาเป็นผังมโนทัศน์ตามความเข้าใจ</p> <p>3. สังเกตการวิเคราะห์ทัศนธาตุในผลงานศิลปะของกลุ่มอื่น ร่วมกันตรวจสอบและแสดงความคิดเห็น</p>	<p>- ผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหาประจำวิชา(ผัง 1)</p> <p>- เอกสารประกอบการเรียนเรื่องมาตรฐานของทัศนศิลป์(ทัศนธาตุ)</p> <p>- ผังมโนทัศน์เรื่องมาตรฐานทัศนศิลป์ (ผัง 6)</p> <p>- ภาพตัวอย่างงานศิลปะที่แสดงทัศนธาตุอย่างชัดเจน</p>	<p>1. สังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชี้ตำแหน่งทัศนธาตุที่ชัดเจนในผลงานศิลปะของแต่ละกลุ่มได้อย่างถูกต้อง และการตอบคำถามจากคำถามต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • เส้นภายในภาพให้ความรู้สึกอย่างไร • จากภาพสังเกตเห็นสิ่งใดเป็นอันดับแรก • ภาพนี้ประกอบขึ้นมาจากทัศนธาตุใดบ้าง • จากภาพเราเห็นทัศนธาตุใดเด่นชัดที่สุด • รูปทรงในภาพเป็นรูปทรงแบบใด • สีที่ใช้ในภาพเป็นแบบใดบ้าง ฯลฯ 	50

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
3/2	วัตถุประสงค์ประกอบ) 1. ผู้เรียนสามารถบอกการจัดองค์ประกอบที่เด่นชัดของผลงานศิลปะได้ถูกต้อง	- หลักการทัศนศิลป์(การจัดองค์ประกอบ)	1.แสดงภาพผลงานศิลปะที่ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์จากกิจกรรมที่แล้วซักถามถึงลักษณะของตำแหน่งและการจัดวางของทัศนธาตุต่างๆ 2. บรรยายเนื้อหาเรื่องหลักการทัศนศิลป์(การจัดองค์ประกอบ) และแสดงภาพตัวอย่างองค์ประกอบแบบต่างๆ ในงานศิลปะ พร้อมทั้งร่วมกันสรุปความเข้าใจจากเนื้อหาเป็นผังมโนทัศน์เรื่องหลักการทัศนศิลป์ 3.สรุปผังมโนทัศน์เรื่องหลักการทัศนศิลป์ แล้วให้ผู้เรียนนำไปเชื่อมโยงเข้ากับผังมโนทัศน์เรื่องมูลฐานของทัศนศิลป์	1. สังเกตดูภาพผลงานศิลปะแล้ว ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น 2. ฟังบรรยายเรื่องมูลฐานของทัศนศิลป์ ทำความเข้าใจพร้อมดูภาพตัวอย่าง พร้อมทั้งช่วยกันสรุปผังมโนทัศน์จากเนื้อหา ตามความเข้าใจ 3. สังเกตผังหลักการทัศนศิลป์เพื่อทบทวนความรู้ แล้วนำผังหลักการทัศนศิลป์ไปเชื่อมโยงกับผังเรื่องมูลฐานทัศนศิลป์	- ตัวอย่างภาพผลงานทัศนศิลป์แสดงการจัดองค์ประกอบแบบต่างๆ - เอกสารประกอบการเรียนเรื่องหลักการทัศนศิลป์ - ภาพประกอบการจัดองค์ประกอบแบบต่างๆ และภาพตัวอย่างผลงานที่แสดงการจัดองค์ประกอบที่ชัดเจน - ผังมโนทัศน์เรื่องหลักการทัศนศิลป์ (ผัง 7) - ผังมโนทัศน์เรื่องมูลฐานของทัศนศิลป์ (ผัง 6)	1.สังเกตการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตอบคำถามต่อไปนี้ <ul style="list-style-type: none">จากภาพการวางตำแหน่งของรูปทรงเป็นอย่างไรอะไรเป็นจุดเด่นของภาพถ้าย้ายรูปทรงนี้ไปไว้ตำแหน่งอื่น จะให้ความรู้สึกเหมือนเดิมหรือไม่ อย่างไรภาพนี้ให้ความรู้สึกอย่างไร ฯลฯ	50

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
3/2 (ต่อ)			<p>4. ร่วมกันบอกลักษณะของการจัดองค์ประกอบและวิเคราะห์มูลฐานทางทัศนศิลป์จากผลงานศิลปะ โดยใช้หัวข้อที่แสดงในผังมโนทัศน์ช่วยในการวิเคราะห์พิจารณาภาพ</p> <p>6. มอบหมายงาน สร้างผังมโนทัศน์ประจำสัปดาห์ คือ หลักความรู้พื้นฐานทางทัศนศิลป์ (มูลฐานทางทัศนศิลป์ และ หลักการทางทัศนศิลป์)</p>	<p>4. ร่วมกันวิเคราะห์ผลงานศิลปะโดยใช้ความรู้เรื่องมูลฐานทัศนศิลป์ และหลักการทัศนศิลป์ โดยใช้ผังมโนทัศน์หลักพื้นฐานทัศนศิลป์ช่วยในการวิเคราะห์พิจารณาภาพตามหัวข้อต่าง ๆ</p> <p>6.. รับทราบงานที่ได้รับมอบหมาย โดยทบทวนเป้าหมายและเกณฑ์การประเมินของผลงานแต่ละชิ้น ชักถาม</p>	<p>- ภาพผลงานที่ให้ผู้เรียนร่วมกันฝึกในการวิเคราะห์ผลงาน</p> <p>- ผังมโนทัศน์เรื่องหลักพื้นฐานทางทัศนศิลป์ (ผัง 8)</p>	<p>2. . สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการช่วยกันวิเคราะห์ผลงานศิลปะ และตอบคำถามต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • เอกภาพในงานศิลปะคืออะไร มีลักษณะอย่างไร • หลักการทัศนศิลป์และมูลฐานของทัศนศิลป์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร • เราจะจัดผังมโนทัศน์ของทั้งสองเนื้อหาเข้าไว้ด้วยกันได้อย่างไร • จากการวิเคราะห์ภาพ ทัศนธาตุต่าง ๆ ในผลงานมีการจัดวางในลักษณะใดที่เห็นได้เด่นชัด • ภาพนี้มีเอกภาพหรือไม่ 	

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

สัปดาห์ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
5	<p>วิวัฒนาการศิลปกรรมสากล</p> <p>1. ผู้เรียนสามารถลำดับวิวัฒนาการของศิลปะสากลได้</p> <p>2. ผู้เรียนรู้เอกลักษณ์สำคัญ และความเชื่อหลักในการสร้างงานของศิลปะสากลของแต่ละยุคสมัยและลัทธิศิลปะที่สำคัญได้</p> <p>3. ผู้เรียนรู้จักศิลปินสำคัญและผลงานเด่นของศิลปะสากล</p>	- วิวัฒนาการ ศิลปกรรมสากล	<p>1. แสดงโครงสร้างเนื้อหาวิชาเพื่อชี้ตำแหน่งเนื้อหาที่จะเรียน</p> <p>2. บรรยายวิวัฒนาการของศิลปะพร้อมแสดงภาพประกอบ โดยร่วมกันสรุปผังมโนทัศน์เรื่องวิวัฒนาการศิลปะสากลหลังจากการบรรยายแต่ละหัวข้อแล้วซักถามผู้เรียน จากเนื้อหา</p> <p>3. แสดงภาพผลงานศิลปินสำคัญของโลก แล้วซักถามความคิดเห็น</p> <p>4. มอบหมายงานสร้างผังมโนทัศน์ วิวัฒนาการศิลปะสากล</p>	<p>1. กระตุ้นความรู้เดิม ทบทวนหัวข้อต่าง ๆ ที่เรียนมาและเตรียมรับเนื้อหาใหม่</p> <p>2. ฟังบรรยายและทำความเข้าใจในเนื้อหา พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการสรุปผังมโนทัศน์วิวัฒนาการศิลปะสากล แล้วตอบคำถามตามความเข้าใจ</p> <p>3. ตอบคำถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับศิลปินสำคัญและผลงาน</p> <p>4. รับทราบงานที่ได้รับมอบหมาย</p>	<p>- ผังมโนทัศน์ โครงสร้าง เนื้อหาวิชา(ผัง 1)</p> <p>- ผังมโนทัศน์ วิวัฒนาการ ศิลปะสากล (ผัง 13 - 14)</p> <p>- เอกสาร ประกอบการเรียน เรื่องวิวัฒนาการ ศิลปกรรมสากล</p> <p>- ภาพประกอบ วิวัฒนาการ ศิลปกรรมสากล</p> <p>- ภาพผลงานชิ้น สำคัญ ของศิลปิน สำคัญของโลก</p>	<p>1. การซักถามผู้เรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของศิลปะสากล จากคำถามต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ศิลปะตะวันตกแต่ละช่วงได้รับอิทธิพลการสร้างงานมาจากสิ่งใด ● เหตุการณ์ที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของศิลปะตะวันตกมีตอนใดบ้าง ศิลปะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ● อิทธิพลที่ส่งผลต่อศิลปะในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตกเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร <p>2. ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับผลงานของศิลปินสำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● นักศึกษาชอบผลงานของใครเป็นพิเศษ เพราะเหตุใด ● จากผลงานที่ดูภาพมาทั้งหมดชอบภาพใดมากที่สุด เพราะเหตุใด 	100

แผนการสอนวิชาสุนทรียภาพของชีวิตในส่วนเนื้อหาทัศนศิลป์

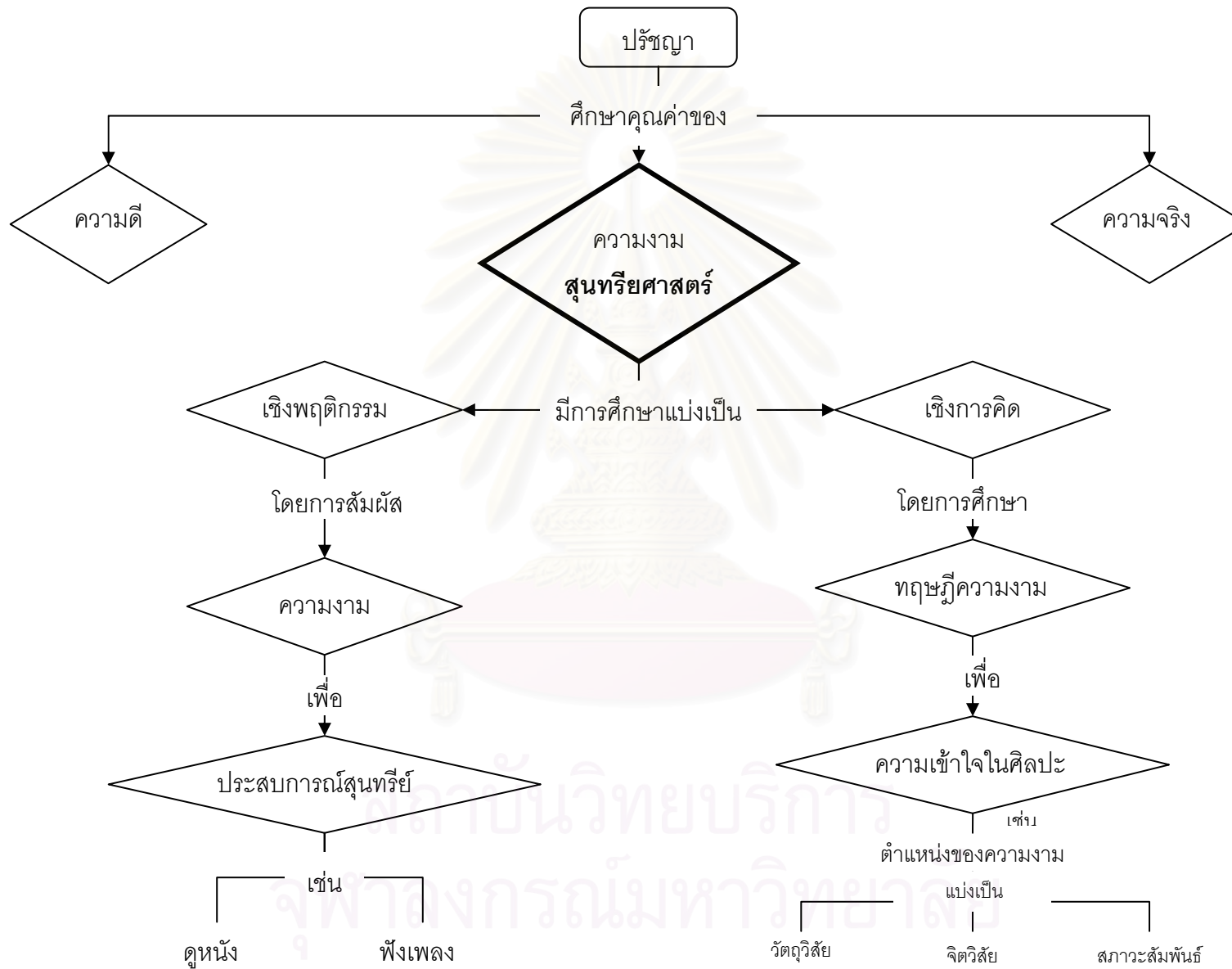
ลำดับ คาบ	วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม	เนื้อหา	กิจกรรม		สื่อที่ใช้	การประเมินผล	เวลา (นาที)
			ผู้สอน	ผู้เรียน			
6	<p>ประสบการณ์การเรียนรู้เชิงคุณค่าทางสุนทรียภาพและบทสรุป</p> <p>1. ผู้เรียนสามารถอธิบายขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ความงามเชิงสุนทรียได้ถูกต้อง</p>	<p>- ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงคุณค่าสุนทรียภาพ</p> <p>- ความสำคัญของสุนทรียภาพ</p>	<p>1. แสดงผังโครงสร้างเนื้อหาซึ่งตำแหน่งของเนื้อหาที่จะเรียน</p> <p>2. บรรยายเนื้อหาเรื่องกระบวนการเรียนรู้เชิงคุณค่าสุนทรียภาพ พร้อมทั้งแสดงผังมโนทัศน์</p> <p>3. นำเข้าสู่การอภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวกับวิธีการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ความงามและพัฒนาสู่การซาบซึ้งในความงาม</p> <p>4. สรุปความสำคัญของสุนทรียภาพ และแนวทางในการปฏิบัติให้เกิดการซาบซึ้งในความงาม</p> <p>5. แสดงผังมโนทัศน์ทั้งหมดซักถามผู้เรียนถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาในหัวข้อต่าง ๆ</p>	<p>1. กระตุ้นความรู้เดิม รับผิดชอบต่อตำแหน่งของเนื้อหาที่จะเรียน</p> <p>2. ฟังบรรยาย และทำความเข้าใจเนื้อหา</p> <p>3. ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับการเกิดการเรียนรู้ความงามและการพัฒนาสู่การซาบซึ้งในศิลปะ</p> <p>4. ช่วยกันสรุปความสำคัญของสุนทรียภาพและแนวทางการปฏิบัติให้เกิดการซาบซึ้งในความงาม</p> <p>5. ทบทวนความรู้เดิมและบอกความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่าง ๆ ในเนื้อหา</p>	<p>- ผังมโนทัศน์โครงสร้างเนื้อหา (ผัง 1)</p> <p>- เอกสารประกอบการเรียนรู้เรื่องประสบการณ์การเรียนรู้เชิงคุณค่าทางสุนทรียภาพ</p> <p>- ผังมโนทัศน์เนื้อหาในหัวข้อต่าง ๆ ที่ผ่านมา (ผัง 1 - 14)</p>	<p>1. สังเกตการมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการรับรู้ความงาม จากคำถามต่อไปนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงสุนทรียมีอะไรบ้าง ● ตอนนี้เราอยู่ในขั้นตอนใด ● เราจะนำเข้าสู่ขั้นตอนต่อไปได้อย่างไร ● การวิจารณ์มีเป้าหมายเพื่ออะไร 	50

ผังมโนทัศน์ที่ใช้ในการเรียนการสอน

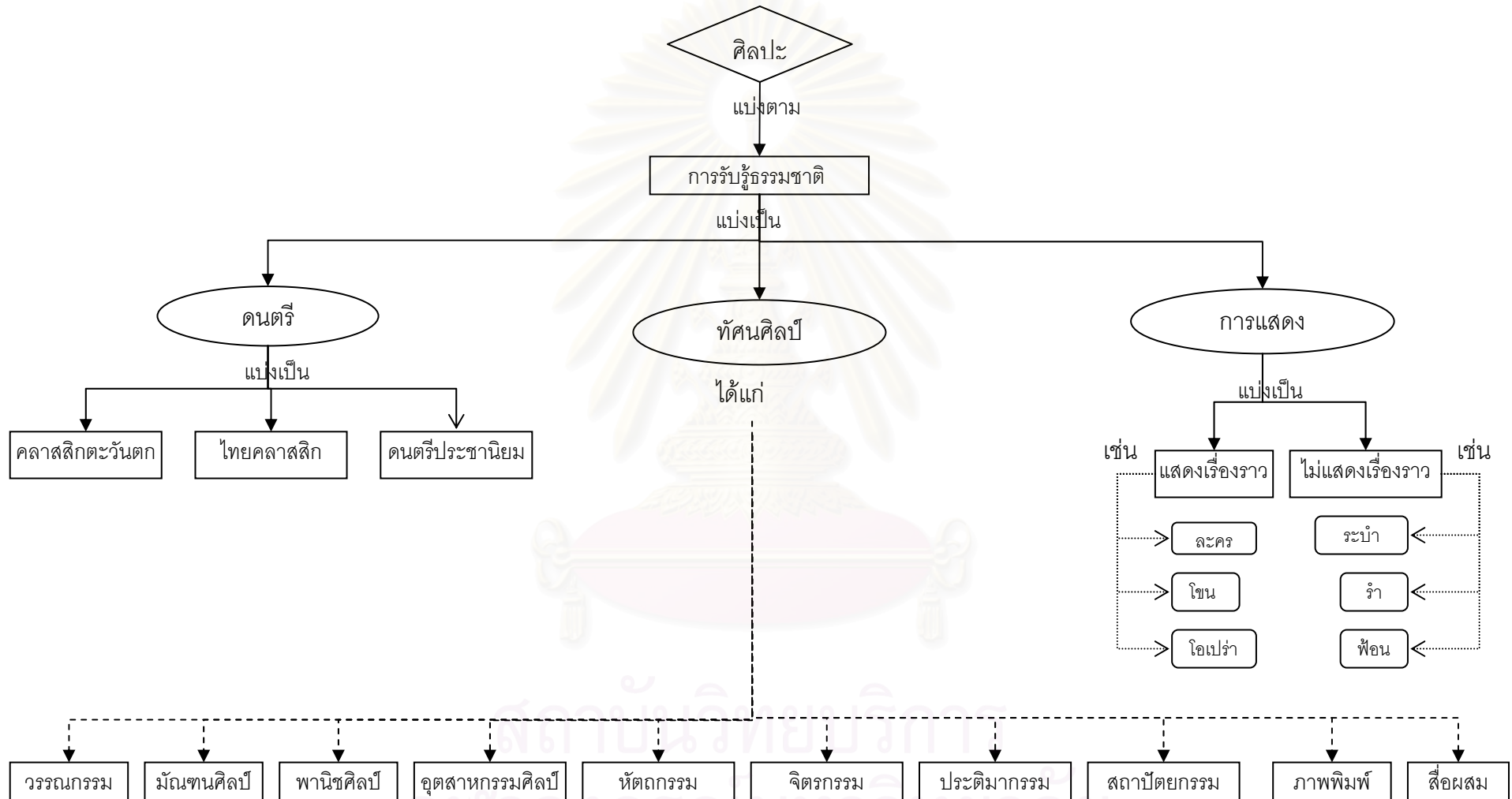

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

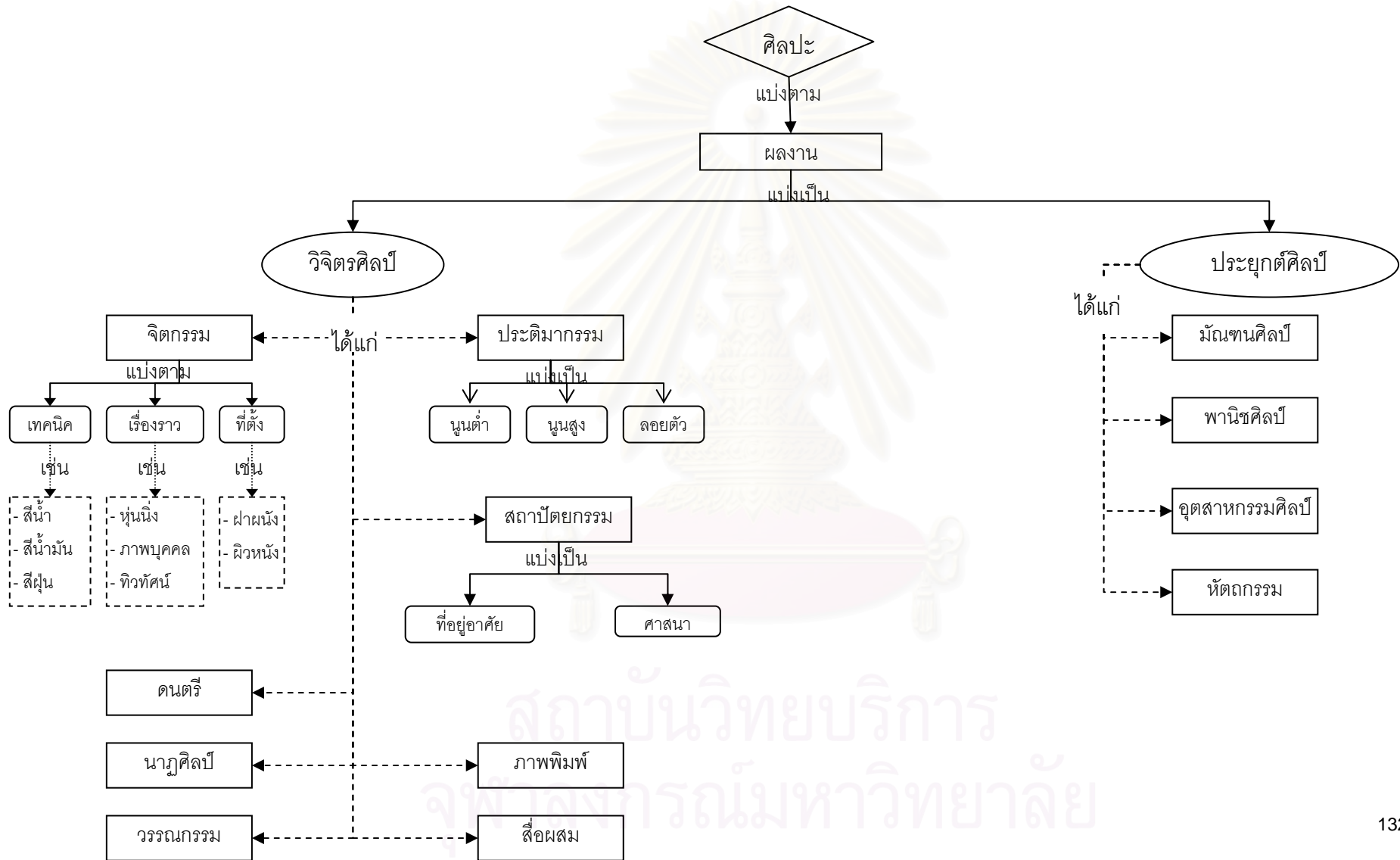
2. ผังมโนทัศน์เรื่องสุนทรียศาสตร์

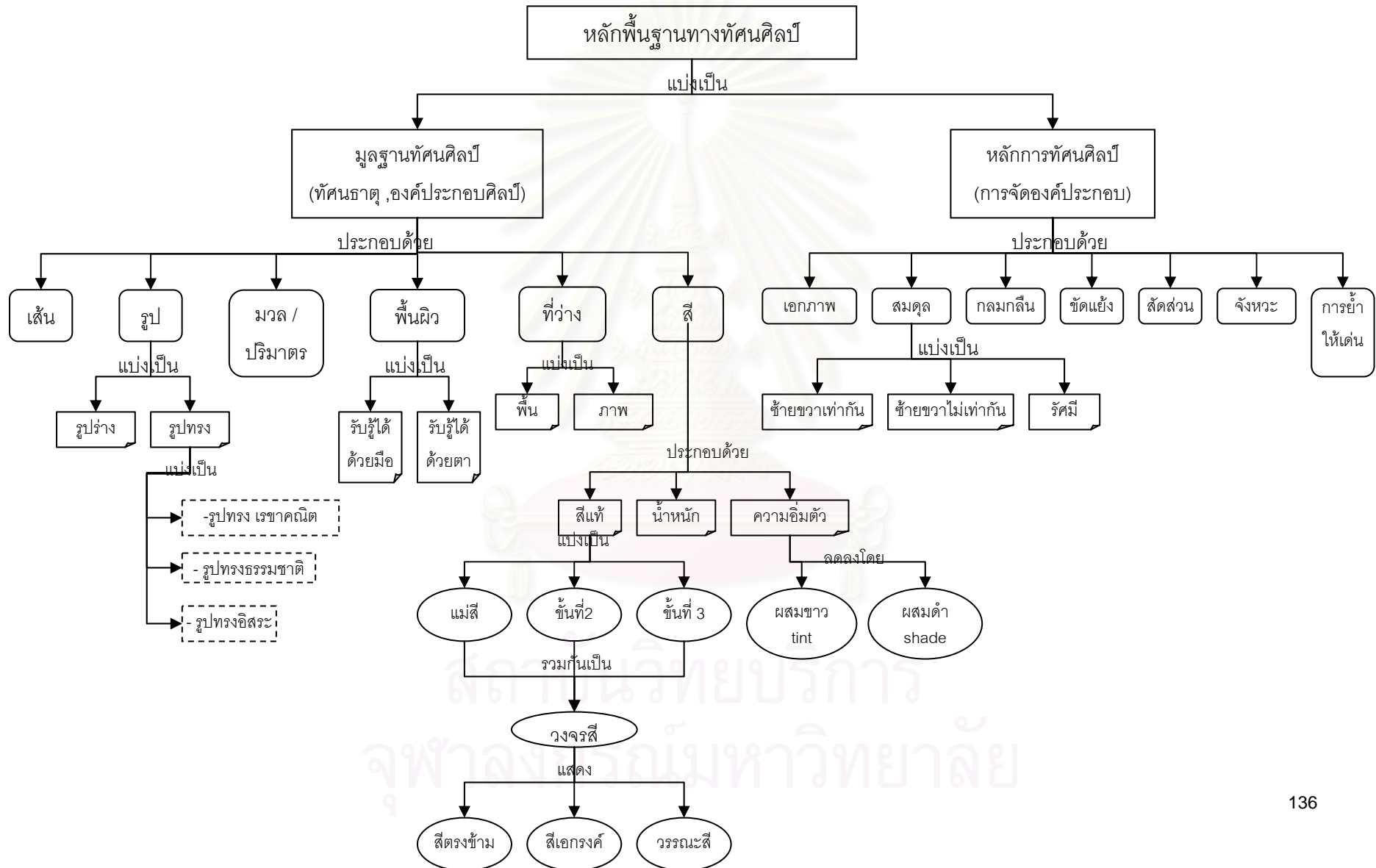
3 ฝั่งมโนทัศน์ประเภทของศิลปะ แบ่งตามการรับรู้ธรรมชาติ

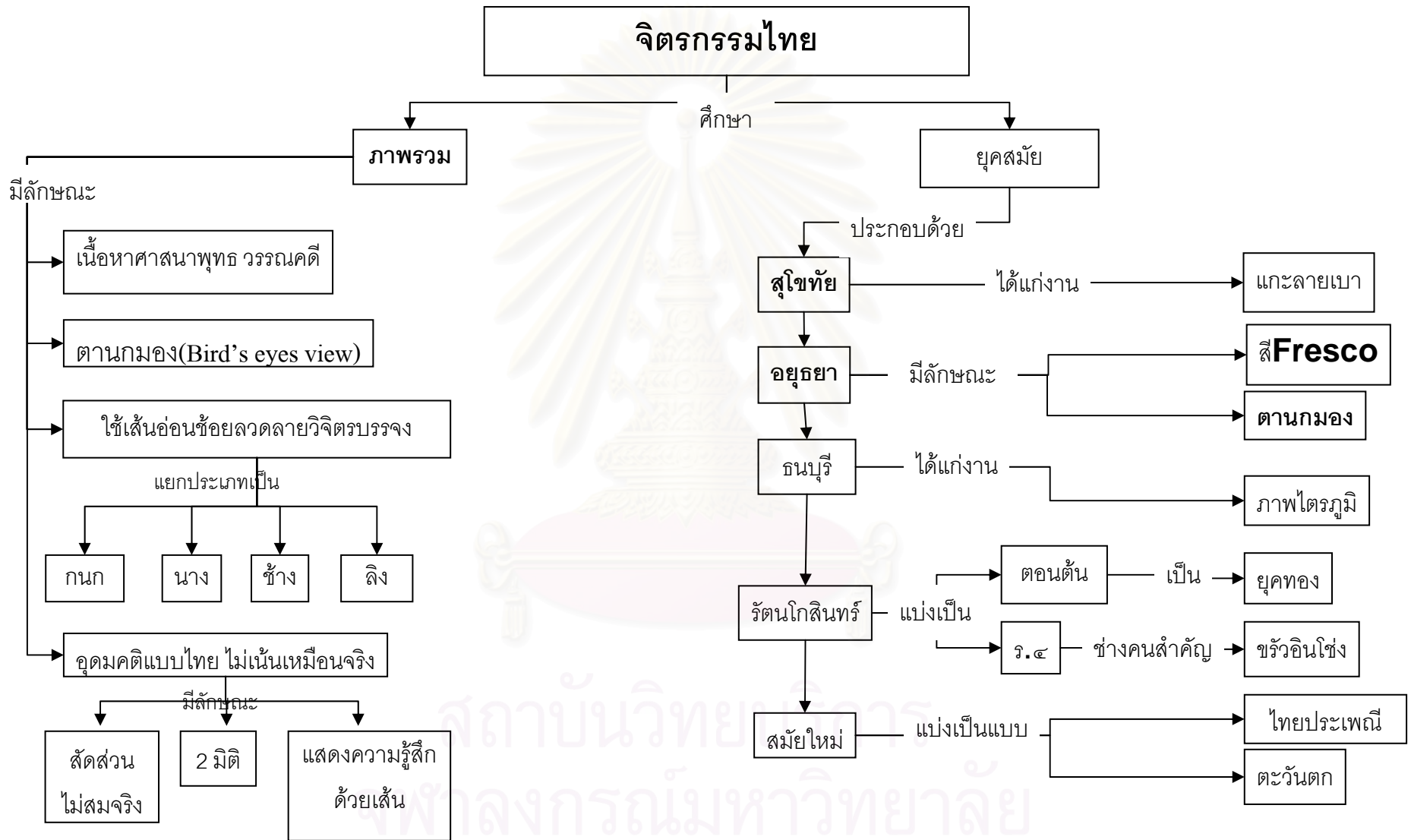
4 ฝั่งมโนทัศน์ประเภทของศิลปะ แบ่งตามผลงาน

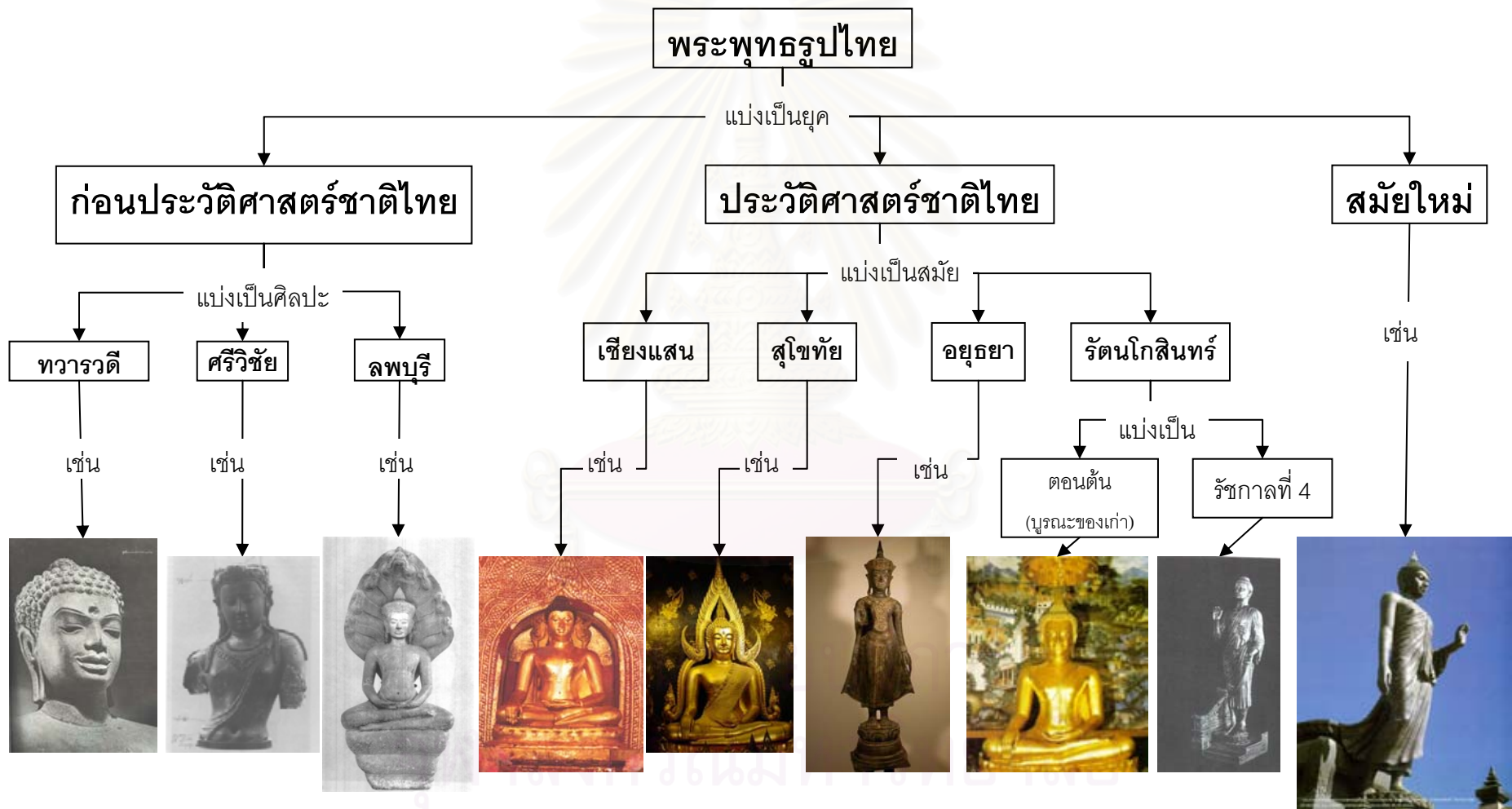
8. ผังมโนทัศน์หลักพื้นฐานทางทัศนศิลป์

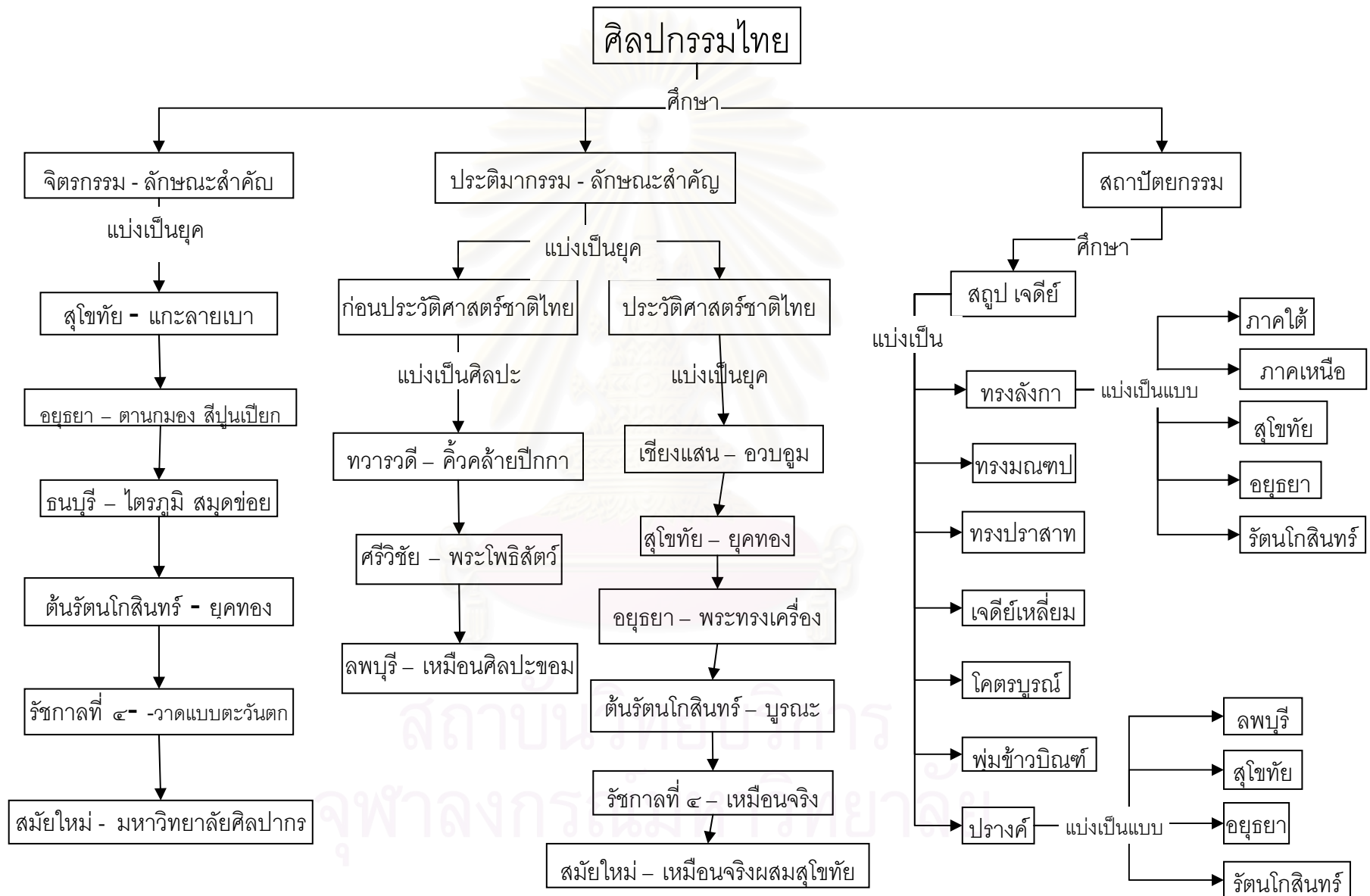
9 ฝั่งมโนทัศน์เรื่องจิตรกรรมไทย

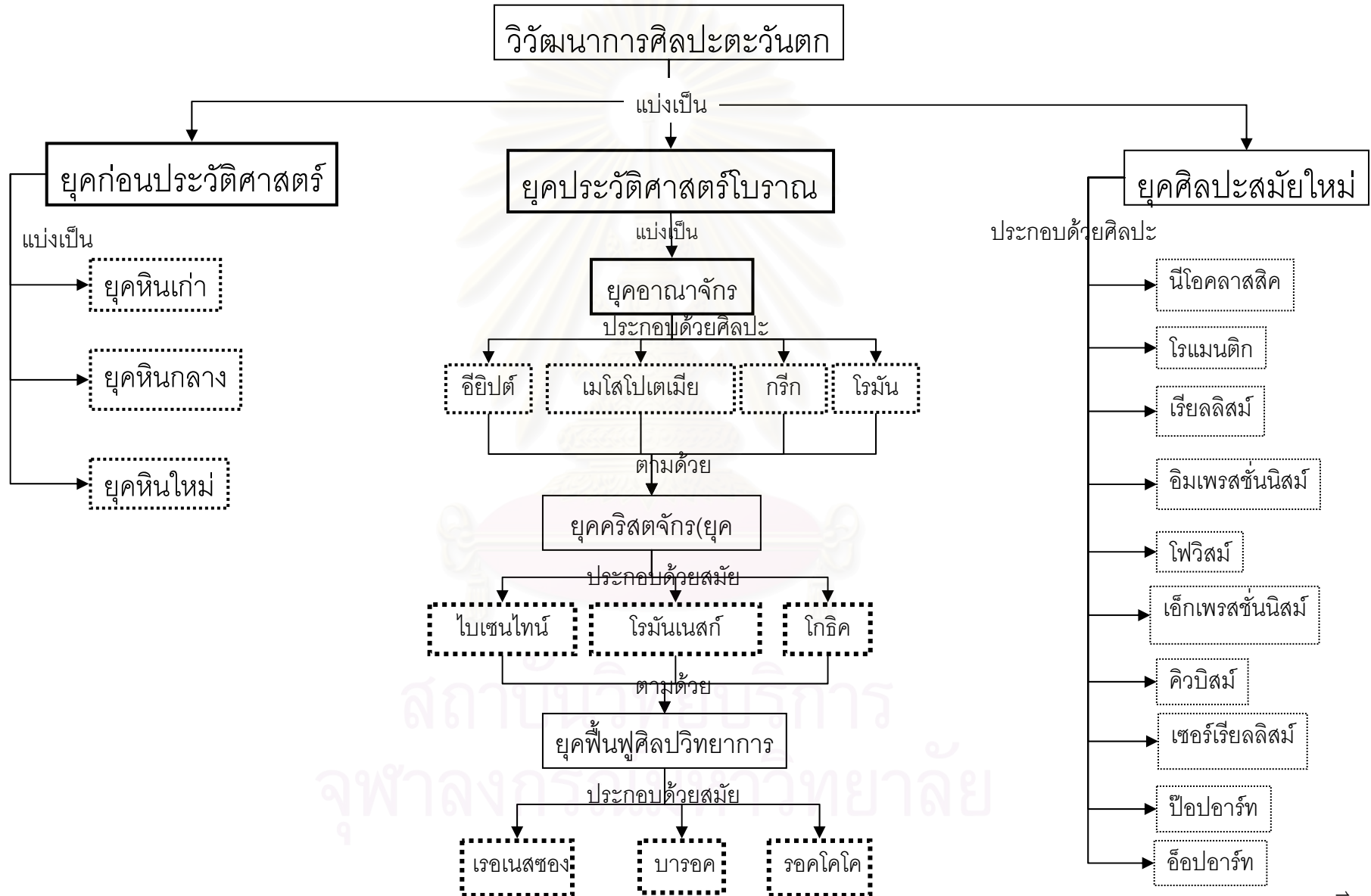
10. พัฒนาการของประติมากรรมไทย

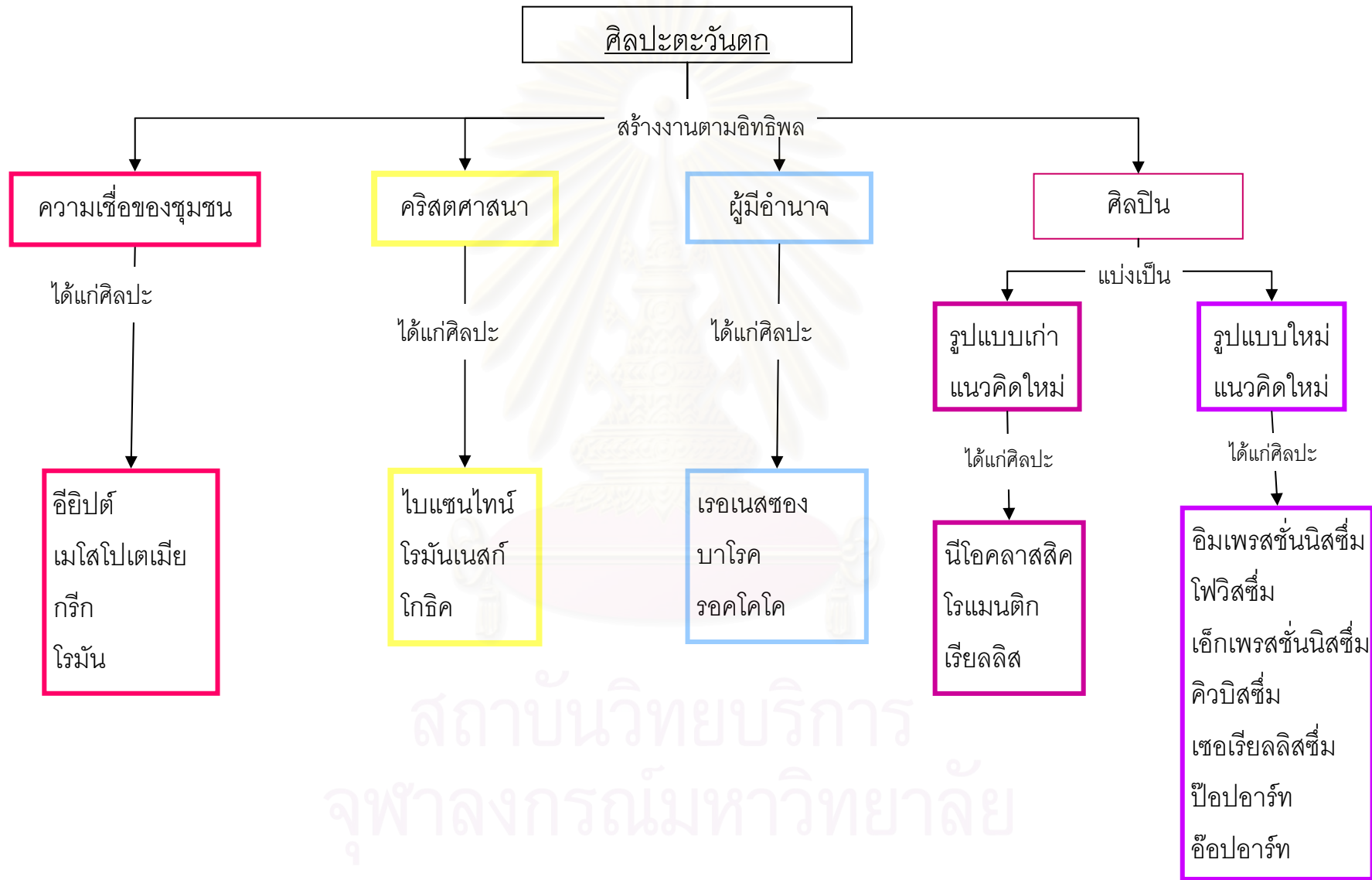
11. ผังมโนทัศน์เรื่อง ศิลปกรรมไทย

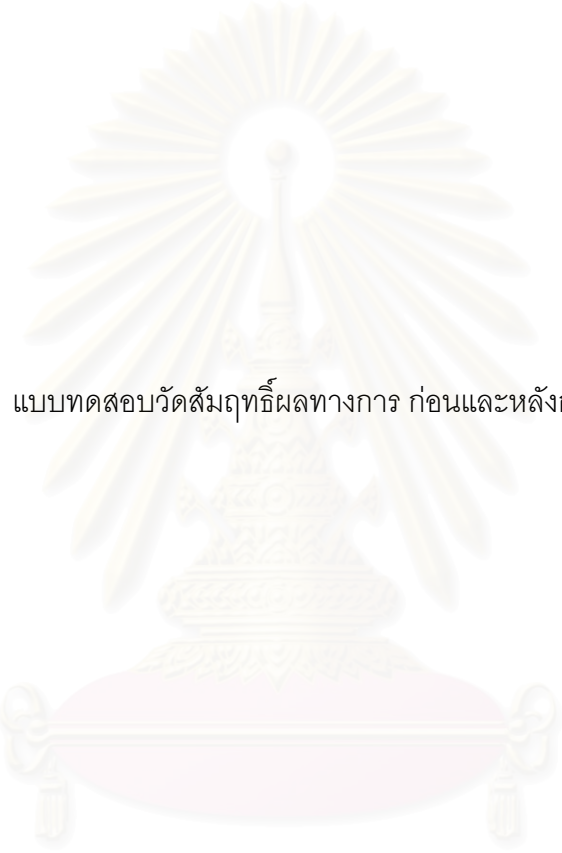
13.ผังมโนทัศน์วิวัฒนาการศิลปะตะวันตก

14 ผังมโนทัศน์แสดงอิทธิพลที่มีต่อการสร้างงานศิลปกรรมตะวันตก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ผลทางการ ก่อนและหลังการเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดง ค่าสถิติความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

วิชาสุนทรียภาพของชีวิต

ข้อ	ค่าความยากง่าย (P = 0.2 - 0.8)	ค่าอำนาจจำแนก (R > 0.2)
1	0.61	0.17
2	0.41	0.22
3	0.67	0.30
4	0.59	0.22
5	0.83	0.35
6	0.46	0.22
7	0.87	0.17
8	0.87	0.17
9	0.35	0.26
10	0.54	0.13
11	0.45	0.48
12	0.80	0.39
13	0.35	0.17
14	0.30	0.26
15	0.45	0.39
16	0.58	0.39
17	0.56	0.43
18	0.58	0.30
19	0.63	0.21
20	0.67	0.39
21	0.52	0.34
22	0.39	0.43
23	0.60	0.43
24	0.17	0.34
25	0.69	0.43
26	0.71	0.39
27	0.71	0.21

ตารางแสดง ค่าสถิติความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน
วิชาสุนทรียภาพของชีวิต(ต่อ)

ข้อ(ต่อ)	ค่าความยากง่าย (P = 0.2 - 0.8)	ค่าอำนาจจำแนก (R > 0.2)
28	0.30	0.26
29	0.80	0.30
30	0.41	0.21

โดยเมื่อคำนวณค่า Reliability Coefficients (Alpha) มีค่าทั้งหมดเท่ากับ 0.7545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านเนื้อหาวิชาสุนทรียภาพของชีวิตก่อนและหลังการสอน
โดยใช้เทคนิคการจัดผังมโนทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**

จงตอบคำถามต่อไปนี้ โดยเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดแล้ว ลงในกระดาษคำตอบ

<p>1. ข้อใดเป็นความหมายของสุนทรียภาพ ?</p> <p>ก. ความรู้สึกที่มีความสุข</p> <p>ข. ความรู้สึกถึงคุณค่าของสิ่งที่มีความงาม</p> <p>ค. ความรู้สึกเพลิดเพลินจำเริญใจ</p> <p>ง. ความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ</p> <p>2. สิ่งใดที่สะท้อนสุนทรียภาพของประชาชนในสังคม
นั้น ๆ ได้ดีที่สุด?</p> <p>ก. การแต่งกายของผู้คน</p> <p>ข. สภาพแวดล้อมของบ้านเมือง</p> <p>ค. ศิลปินประจำท้องถิ่น</p> <p>ง. สถานที่ท่องเที่ยว</p> <p>3. คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมคือข้อใด</p> <p>ก. เป็นสื่อสำคัญในการประสานให้เกิดความงาม
และความกลมเกลียวในสังคม</p> <p>ข. เป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของสังคม</p> <p>ค. ช่วยกล่อมเกล่าให้สังคมไม่เครียด</p> <p>ง. พัฒนาทักษะฝีมือของคนในสังคม</p> <p>4. ถ้าคนส่วนใหญ่ในสังคมมีสุนทรียภาพจะเป็น
อย่างไร?</p> <p>ก. ผลงานศิลปะขายดีขึ้น</p> <p>ข. สังคมมีระบบระเบียบที่ดี</p> <p>ค. ผู้คนในสังคมมีรสนิยมดีขึ้น</p> <p>ง. เศรษฐกิจในสังคมเจริญรุ่งเรือง</p> | <p>5. ข้อใดเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาศิลปะ</p> <p>ก. ให้เกิดความซาบซึ้งในงานศิลปะ</p> <p>ข. ให้มีความเข้าใจในศิลปะ</p> <p>ค. เพื่อพัฒนาประสาทสัมผัส</p> <p>ง. การผ่อนคลายทางอารมณ์</p> <p>6. เด็กที่ไม่ได้รับการส่งเสริมด้านการเรียนศิลปะ
จะเป็นอย่างไร ?</p> <p>ก. มีความสามารถด้านการคำนวณเพราะมีเวลา
ในการฝึกทักษะมากขึ้น</p> <p>ข. เป็นเด็กที่ไม่สามารถวาดภาพได้สวย</p> <p>ค. ขาดพัฒนาการทางประสาทสัมผัสและการ
พัฒนาจิตใจ</p> <p>ง. เด็กจะเบื่อการเรียนเพราะไม่มีวิชาที่สนุก</p> <p>7. ท่านคิดว่าวิธีการใดที่จะทำให้คนในสังคมเข้าใจ
ศิลปะได้ดีขึ้น?</p> <p>ก. เพิ่มจำนวนนักศึกษาศิลปะ</p> <p>ข. เปิดตลาดนัดค้าขายศิลปะ</p> <p>ค. เพิ่มหอศิลป์ให้มีมากขึ้น</p> <p>ง. จัดรายการโทรทัศน์ให้ความรู้ด้านศิลปะ</p> |
|---|--|

8. ข้อใด**ไม่ใช่**ความหมายของสุนทรียศาสตร์ ?
- วิชาที่ว่าด้วยศิลปะโดยทั่วไป
 - วิชาที่ว่าด้วยความงาม
 - วิชาที่ว่าด้วยความดี ความจริงและความงาม
 - วิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่ยาม
9. สุนทรียศาสตร์เชิงการคิดและสุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมมีสิ่งใดที่**เหมือนกัน** ?
- วิธีการเรียนรู้
 - เป้าหมายของกิจกรรม
 - ส่งเสริมความเข้าใจศิลปะ
 - เนื้อหาที่ใช้ศึกษา
10. สุนทรียศาสตร์เชิงการคิดกับสุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรม**แตกต่างกัน**อย่างไร
- สุนทรียศาสตร์เชิงการคิดเกิดขึ้นได้โดยฉับพลัน สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมเกิดขึ้นได้จากการฝึกฝน
 - สุนทรียศาสตร์เชิงการคิดเรียนรู้โดยการอภิปรายในเรื่องความงามด้วยเหตุผล สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมเป็นการปฏิบัติให้เกิดประสบการณ์ทางความงาม
 - สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมเป็นการสร้างผลงานศิลปะ สุนทรียศาสตร์เชิงการคิดเป็นการชมผลงานศิลปะ
 - สุนทรียศาสตร์เชิงพฤติกรรมเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้เหตุผล สุนทรียศาสตร์เชิงการคิดเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้อารมณ์
11. ข้อใดเป็นประสบการณ์สุนทรีย์?
- ชายของเฟลีนจนลืมหินข้าว
 - ฟังเพลงเศร้าจนน้ำตาซึม
 - เผลอหลับไปขณะดูละคร
 - ไปดูงานนิทรรศการศิลปะเพื่อหาซื้องานศิลปะไปขายต่อ
12. ข้อใด**ไม่ใช่**ศิลปะ ?
- ช่างเอราวัวณ
 - พิพิธภัณฑ์ช่างเอราวัวณ
 - น้ำตกเอราวัวณ
 - เอราวัวณรีสอร์ท
13. ข้อใดเป็น**ศิลปกรรม**ทั้งหมด
- ภาพทิวทัศน์,ภาพข่าว ,ภาพแฟชั่น
 - เขาพระวิหาร ,เขาดิน ,เขาวงกต
 - ภาพโมนาลิซา,ภาพพุทธประวัติ ,ภาพประกอบหนังสือ
 - พระแก้วมรกต , พระครูบาศรีวิชัย , พระพุทธชินราช
14. ข้อใดจัดกลุ่ม**ผิด** ?
- ภาพเขียน , ภาพถ่าย , ภาพยนตร์
 - เปียโน , เพลงสากล , เพลงบรรเลง
 - ลิเก , โอเปร่า , บัลเลต์
 - หางเครื่อง , ตลก , ดารา
15. จากภาพจัดเป็นศิลปะประเภทใด?
- การแสดง
 - จิตรกรรม
 - พานิชศิลป์
 - ดนตรี

- 24 สีช่อใดเป็นกลุ่มของสีโทนร้อน
- แดง / ส้ม / ฟ้า / เหลือง
 - น้ำเงิน / เขียว / ม่วง / ส้ม
 - เหลือง / เขียว / ฟ้า / ม่วง
 - ส้ม / เหลือง / ชมพู / แดง
- 25 องค์ประกอบศิลป์ใดในงานจิตรกรรมที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกในการมองได้มากที่สุด?
- สี
 - เส้น
 - พื้นผิว
 - มวล/ปริมาตร
- 26 เพราะเหตุใดลวดลายไทยจึงให้ความรู้สึกอ่อนช้อย นุ่มนวล?
- เพราะแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนา
 - เพราะเต็มไปด้วยเส้นโค้งที่ต่อเนื่อง
 - เพราะไม่เน้นความเหมือนจริงตามที่ตาเห็น
 - เพราะใช้สีสันทันที่ไม่ฉูดฉาด
- 27 ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของงานศิลปกรรมไทยประเพณี
- สร้างขึ้นเพื่ออุทิศให้พระพุทธรูปศาสนา
 - มีลักษณะเหมือนจริงตามธรรมชาติ
 - เรื่องราวมักมาจากศาสนา นิทานชาดก หรือวรรณคดี
 - ภายหลังมีอิทธิพลเทคนิคศิลปะตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับเอกลักษณ์ของศิลปะไทย
- 28 ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทย?
- ไม้ที่มีขนาดใหญ่ยาวหาได้ยากทำให้หลังคาต้องซ้อนกันประกอบหลายชั้น
 - ความเชื่อเรื่องหัวเป็นของสูงทำให้ไม่นิยมสร้างอาคารหลายชั้นใต้หลังคาเดียวกัน
 - คนไทยตัวเล็กจึงทำประตูหน้าต่างขนาดเล็กและไม่มาก
 - ประเทศไทยมีฝนตกชุกทำให้หลังคาต้องสูงชัน
- 29 ในภาพรวมที่เกี่ยวกับศิลปะช่อใดกล่าวถูกต้องที่สุด?
- ศิลปะตะวันตกเน้นความเหมือนจริง ศิลปะไทยเน้นความงามตามอุดมคติ
 - ศิลปะตะวันตกแสดงอารมณ์ส่วนตัวของศิลปิน ศิลปะไทยแสดงออกในเรื่องศรัทธาของคนส่วนใหญ่
 - ศิลปะตะวันตกมีรากฐานมาจากแนวคิดศาสนาคริสต์ ศิลปะไทยมีรากฐานแนวคิดมาจากศาสนาพุทธ
 - ศิลปะตะวันตกนิยมใช้สีสันทันหลากหลาย ศิลปะไทยนิยมใช้สีน้อย
- 30 ข้อใดจะช่วยการพัฒนาความซาบซึ้งในศิลปะได้ดีที่สุดคือ?
- ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะ
 - พุดคุย เสนอกับศิลปิน
 - ซื้อผลงานศิลปะสะสมไว้
 - สะสมประสบการณ์สัมผัสศิลปะที่หลากหลาย

ข้อสอบอัตนัย วัดทักษะกระบวนการคิดที่นำไปสู่การมองเห็นสุนทรียภาพ

คำสั่ง จากภาพที่กำหนดให้ เลือกอธิบายเพียงภาพเดียว ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ภาพ โดยประยุกต์ใช้ความรู้จากเนื้อหาที่ได้เรียนมาและข้อมูลที่ให้ โดยแสดงประเภทของศิลปะ รายละเอียด องค์ประกอบและลักษณะต่าง ๆ ของผลงานตามทฤษฎีและเนื้อหาที่ได้เรียนมาให้มากที่สุด ในรูปแบบของผังมโนทัศน์ที่แสดงเป็นตัวอย่าง แล้วเขียนบรรยายประกอบเป็นข้อความโดยใช้ข้อมูลจากผังที่เขียน และแสดงถึงความรู้สึกที่มีต่อภาพนั้น อภิปรายถึงคุณค่าความงามของผลงาน ดีความและประเมินคุณค่าของผลงานโดยผสมผสานข้อความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ภาพกับความคิดและความรู้สึกของตนเอง

ภาพ “ The Starry Night”, 1889 (ราตรีประดับดาว) สีน้ำมัน โดย Vincent Van Gogh, (แวนโก๊ะ) ศิลปินชาวเนเธอร์แลนด์ ศิลปะลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) เป็นผลงานที่มีชื่อเสียงที่สุดของ Van Gogh เนื่องจากความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลงาน ทั้งยังสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ Don Mclean ในการแต่งเพลง Vincent ปัจจุบัน ภาพนี้ถูกเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ใน New York

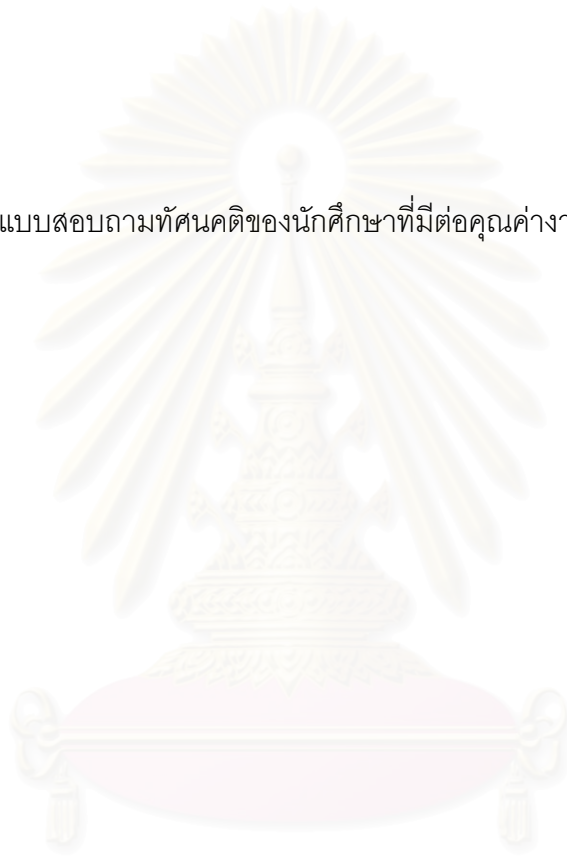

“Pieta” (ปิเอตา) หรือ (piety) ‘ศรัทธา’ รูปพระแม่มารีย์ทรงอุ้มร่างพระเยซูสลักจากหินอ่อน โดยไมเคิลแองเจโล (Michelangelo) เมื่อเขาอายุเพียง 24 ปี เมื่อ คศ 1498 ศิลปะยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่วิหารเซนต์ปีเตอร์

“วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาขึ้น โดยโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ออกแบบก่อสร้างพระอุโบสถพร้อมพระระเบียงอย่างวิจิตรงดงาม ด้วยแบบอย่างศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยโบราณ ซึ่งถือว่าเป็นวัดที่มีการวางแปลนแผนผังที่ดีที่สุดวัดหนึ่ง

แบบสอบถามทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสำรวจทัศนคติของนักศึกษาวิชาสุนทรียภาพของชีวิตที่มีต่อคุณค่างานทัศนศิลป์

การเลือกระดับแสดงความคิดเห็นจากการอ่านข้อความได้เพียงหนึ่งช่องต่อข้อความหนึ่งข้อเท่านั้น มี 6 ระดับดังนี้

- เห็นด้วยอย่างยิ่ง เมื่อนักศึกษามีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยอย่างมากที่สุดกับข้อความนั้น
- เห็นด้วย เมื่อนักศึกษามีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยอย่างเต็มที่กับข้อความนั้น
- ค่อนข้างเห็นด้วย เมื่อนักศึกษามีความคิดเห็น เห็นด้วยเพียงเล็กน้อยกับข้อความนั้น
- ค่อนข้างไม่เห็นด้วย เมื่อนักศึกษามีความคิดเห็นว่า ไม่เห็นด้วยเพียงเล็กน้อยกับข้อความนั้น
- ไม่เห็นด้วย เมื่อนักศึกษามีความคิดเห็นว่า ไม่เห็นด้วยอย่างเต็มที่กับข้อความนั้น
- ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เมื่อนักศึกษามีความคิดเห็นว่า ไม่เห็นด้วยอย่างมากที่สุดกับข้อความนั้น

คำอธิบาย ให้นักศึกษาขีดเครื่องหมาย หลังข้อความแต่ละข้อตามช่องว่างที่แสดงว่านักศึกษามีความคิดเห็นเช่นไรจากการอ่านข้อความแต่ละข้อ ตามความรู้สึกของนักศึกษาเองอย่างอิสระที่สุด

คำถาม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ศิลปะช่วยผ่อนคลายความรู้สึกได้						
2. ข้าพเจ้าชอบดูงานศิลปะ						
3. ข้าพเจ้าสนใจที่จะไปดูงานศิลปะเมื่อมีโอกาส						
4. ข้าพเจ้ารับรู้ความรู้สึก ความคิดของผู้สร้างงานผ่านผลงานศิลปะของเขาได้						
5. การเรียนศิลปะช่วยพัฒนาให้คนมีรสนิยมที่ดีขึ้น						
6. ควรมีการให้พื้นฐานความเข้าใจในศิลปะตั้งแต่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา						
7. กิจกรรมศิลปะฝึกให้ผู้เรียนแก้ปัญหา						
8. ข้าพเจ้าอยากแสดงความรู้สึก ความคิดของตนเองด้วยการวาดรูปหรือการทำงานศิลปะ						
9. ข้าพเจ้าชอบทำงานศิลปะ						
10. ความมีรสนิยมแสดงถึงการมีศิลปะของคนในสังคม						

คำถาม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
11. ศิลปะช่วยปลุกฝังทำให้คนในสังคมรักความเป็นระเบียบสวยงาม						
12. ประชาชนของประเทศที่พัฒนาแล้วจะเห็นคุณค่าของงานศิลปะ โดยให้ความสนใจและความสำคัญกับงานศิลปะ						
13. ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมแสดงออกมาทางศิลปะ						
14. สังคมที่พัฒนาแล้วจะสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่าสูง						
15. คนในสังคมของเรากำลังขาดความรักและซาบซึ้งต่องานศิลปะ						
16. ศิลปะเป็นเครื่องบ่งบอกความมีอยู่ของชนชาติต่างๆ						
17. ข้าพเจ้าชอบงานศิลปะที่แสดงเรื่องราวเสียดสี สะท้อนสังคม						
18. งานศิลปะไม่ควรแสดงเรื่องราวสะท้อนและวิจารณ์สังคม						
19. ข้าพเจ้าชอบงานศิลปะที่มีเรื่องราวดูรู้เรื่องเข้าใจได้						
20. ศิลปะที่ดีต้องดูดี สวยงาม						
21. ศิลปะที่ดีต้องให้แง่คิด มุมมองแก่ผู้ดูให้คิด โดยไม่จำเป็นต้องสวยงาม						
22. งานศิลปะที่สวยงามคืองานที่เลียนแบบของจริงได้เหมือนมาก ๆ						
23. งานศิลปะไม่จำเป็นต้องเหมือนจริงก็ดูสวยงาม น่าสนใจได้						
24. ผลงานที่มีความงามให้ความรู้สึกพึงพอใจแก่ผู้ชม มีคุณค่ามากกว่าผลงานที่สร้างความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้ชม						
25. ชีวิตของข้าพเจ้าขาดศิลปะไม่ได้						
26. ข้าพเจ้าให้ความสำคัญต่อการออกแบบมากกว่าราคาของสินค้า						
27. แม้ว่าจะไม่ได้มีรูปร่างเหมือนนางแบบ ถ้าแต่งกายตามแฟชั่นสมัยนิยมทุกอย่างก็ทำให้ดูดีขึ้นได้						
28. ของใช้จากการผลิตด้วยมือ(หัตถกรรม)มีคุณค่ามากกว่าสินค้าที่ผลิตจากเครื่องจักรที่ละมาก ๆ						
29. ในคุณภาพการใช้งานที่เท่ากัน ตะกร้าที่ผลิตจากวัสดุธรรมชาติดูน่าใช้กว่าตะกร้าพลาสติก						
30. บ้านไม้เรือนกาแล่น่าอยู่กว่าบ้านจัดสรร						

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวประไพลิน จันทน์หอม เกิดเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2516 ที่จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ ระดับมัธยมศึกษาจาก โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาจิตรกรรม คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี(ศิลปบัณฑิต) ในปี พ.ศ.2540 เริ่มงานครั้งแรกที่โรงเรียนตรีทศ แมริม เชียงใหม่ เป็นเวลา 1 ปี เป็นอาจารย์พิเศษ ภาควิชาศิลปะ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่เป็นเวลา 2-3 ปี หลังจากนั้นเป็นอาจารย์ประจำวิชาศิลปะที่โรงเรียนจัดรวทยา รามอินทรา กรุงเทพฯ เป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาที่ ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย